

Njunyi Habara daciai Yoohana

Wabəətə ca vii əpinə

¹ 'Watəginə duuniya ma'ə matagamə, tə'i wabənə. Ma wabənəkii, tii da Əntanfə nji ka hakii. Əntanfə nə ci. ² Ndzanənə ka

'watəginə nə wabənəkii da Əntanfə. ³ Daciikii tagii Əntanfə patənə nga uushi'inə, taa rəŋwə pooshi uushi tagii Əntanfə yadə ciinəkii agikii.

⁴ Wabənəkii ca vii əpinə. Ma əpinəkii, ci ca kira bərənə ka ənji shiŋkinə. ⁵ Ma bərənəkii əsə, agi təkunə nə ci ka bərənə, pooshi təkunə da baawəda nga bələgi bərənəkii.

⁶ Tə'i əndə'i əndə sləkee Əntanfə ka ci kaa ca slənə ka ci, ətə dīi ləməkii Yoohana. ⁷ Ci shi ka seedagine ka ənji agyanə bərənəkii kaa patənə nga ənjə a fa habarakii, təya luuvə. ⁸ Əntaa ci də nəkii nə bərənəkii, amma ma shi ci, kaa ca shi ka baarənə ka ənji agyanə bərənəkii.

⁹ Ma bərənəkii, ci nə tantanyitə bərənə. Kə shi ci aa duuniya, kaa ca shii bərənə ka patənə nga ənji shiŋkinə. ¹⁰ Asəkə duuniya nji wabənəkii. Daciikii əsə tagii Əntanfə duuniya, amma patə da ha'ə, pooshi *duuniya shii tə ci. ¹¹ Aagi ənjaakii shi ci, amma ma təya, pooshi tii liwə

1:1 1.1-2 'Wat. 1.1-2.4; Yooh. 17.5; Fil. 2.6; 1 Yooh. 1.1-2; Səniinə 19.13-16. **1:3** 1.3-4 1.9-10; 5.26; 1 Koor. 8.6; Kwal. 1.16-17; Ibər. 1.2; Səniinə 3.14. **1:5** 1.5 'Wat. 1.3-4. **1:6** 1.6 Mat. 3.1. **1:8** 1.8 1.20. **1:9** 1.9-10 8.12; 17.25; 1 Yooh. 2.8.

tə ci. ¹² Ma ənjitə liwə tə ci, təya vii goonğa ka ləməkii, kə vii ci ka tii baawəfa nğa ndzaanə ka manjeevənə nğa Əntanƒə. ¹³ Ma təya, Əntanƒə ci saakii vii ka tii əpinə, əntaa daga shishinə nğa əndə shinƒinə saakii, taa daga aniya nğa əndə shinƒinə əsə.

¹⁴ Ma wabənəkii, kə ndzaa ci ka əndə shinƒinə, ca ndzaanə ahadaamə. Kə nee inə ka dūunuunaakii, waatoo, ətə vii Dii ka Uuzənaakii rənjwə dyanə. Tə'i ci da pwapoonə da goonğa ka shaƒə. * ¹⁵ Ma Yoohana, kə wabi ci agyanəkii, ca nğoree ka uurakii, əjki ci: “Waatsə əndətə njii kya ba: ma əndətə na uugya ba'ə ka shinə, kə palee ci ka nyi, acii daga ka 'watəginə nə ci.”

¹⁶ Anəkii anəkii nə wabənəkii ka dfa kaamə pwapoonə. Agi malanə nğa'ənaakii ənə cii kəya dfa kaamə. ¹⁷ Ma vii Əntanƒə bariya, daciai Muusa. Amma ma pwapoonə da goonğaənə, daciai Yeesu *Aləmasiihu. ¹⁸ Ma Əntanƒə, pooshi əndə sha nee ka ci shaƒə. Uuzənaakii rənjwə dyanə ci ka nəkii, Əntanƒə nə ci. Ka hakii nə tii da Dii, ci baarəgi kaamə furəjənə tə ndzaanə nğa Əntanƒə.

Waazanə nğa Yoohana

(Mat. 3.1-12; Mar. 1.1-8; Luka 3.1-18)

¹⁹ Ma ka əndə'i uusəra, wata *Yahudiinə də Urusaliima a sləkee ka limanyinə da hara ənji

---

1:12 1.12 1 Yooh. 3.1; Gal. 3.26; 4.5. **1:13** 1.13 3.3,5-6; 1 Piita 1.23; 1 Yooh. 3.9. * **1:14** 1.14 Gal. 4.4; Fil. 2.7; 1 Tim. 3.16; Ibər. 2.14; 1 Yooh. 4.2; kə nee inə ka dūunuunaakii: Mat. 17.2; Yooh. 2.11; 1 Yooh. 1.1-3. **1:15** 1.15 1.24-27,30; 5.31-34,36. **1:17** 1.17 7.19; Shig. 31.18. **1:18** 1.18 6.46; 14.8-9; Shig. 33.20; Mat. 11.27; 1 Tim. 6.16; 1 Yooh. 4.12.

agi slikərənə nga *Leewi aabii Yoohana kaa təya ləgwa ka ci wu saŋə nə ca. Wiinə seedatə vii ci ka tii, ²⁰ pooshi ci naanagi ka ənəpaagi ka tii də ləgwanatii, kə wabi ci ka tii paŋgəraŋə paŋgəraŋə, əŋki ci, “Ma nyi, əntaa Aləmasiihu nə nyi.” ²¹ Əŋki tii ka ci, “Aa wu dīi nə ha? Hə nə *Iliya kwa?” Əŋki ci: “Pooshi.” “Aa, hə nə anabitə bii ənji na shi kwa?” Əŋki ci, “Pooshi.”

²² Əŋki tii ka ci, “Aa, bawə keenə taa wu nə ha, acii nga'ə keenə nə ənəpaa də wabənəkii ka ənjitə sləkee keenə. Wu nə hə kwa?” ²³ Yoohana a ənəpaagi ka tii də wabənə asəkə ləkaləkətə nga anabi Isaaya, əŋki ci, “Nyi nə əndətə kaalii agi bilinə oo'i, Kəŋeemə ka rəgwa nga Slandana, hadatəgimə.”

²⁴ Ma ənjitsa, *Farisanyinə sləkee ka tii. ²⁵ Təya ba ka Yoohana, “Mad'a əntaa Aləmasiihu taa Iliya taa anabi nə hə saŋa, ka mi cii kwa d'a ka ənji bapətisəma?” ²⁶ Əŋki Yoohana ka tii, “Də ma'inə cii kya d'a bapətisəma, amma ahadoonə kəŋə nə əndətə mashiimuunə. ²⁷ Ma ca, ci na uugya ba'ə ka shinə. Taa zə'u nga bibinaakii mambu'umə nyi bahə pərəginə.”

²⁸ Ma ətsə patə, də Bayitaniya slənyi, atanəgi gəərə nga Urədunə, hatə nji Yoohana a yībə bapətisəma ka ənja.

**Uundzə Baga nga Əntanfə*

1:19 1.19-27 5.33.   **1:20** 1.20 3.28.   **1:21** 1.21 Mat. 2.14; Yooh. 6.14.   **1:23** 1.23 Isaa. 40.3.   **1:25** 1.25-26 1.33; Mat. 21.25.   **1:27** 1.27 1.15; Slənə 13.25.   **1:28** 1.28 10.40; Mat. 3.13.

²⁹ Ma ka pukyatə hakii, kə nee Yoohana ka Yeesu ca shi aabiikii. Makə nee ci ka ci, əŋki ci, “Waatsə Uundzə Baga ŋga ƏntanƆə. Ci nə əndə ŋgərəgi 'waslyakəənə ŋga *duuniya. ³⁰ Waatsə əndətsə njii kya wabə koonə agyanəkii, ətə njii kya ba, ma əndətə na uugya ba'ə ka shine, kə palee ci ka nyi, acii daga ka 'watəginə nə ci.

³¹ Ma nyi, paa nyi sha shii tə ci, amma ma shinaaki, nya d'ə ka ənji bapətisəma də ma'inə, kaa nya shii baariinə tə ci ka ənji *Isərayiila.”

³² Wiinə seedatə vii Yoohana, kə bii ci, “Kə nee nyi ka Malaaba Ma'yanə ca jima dadagyə makə kurəkuta, ca kəŋaanə anəkii. ³³ Ma nyi, paa nyi sha shii tə ci, amma ma əndətə sləkee ka nyi kaa nya d'ə bapətisəma də ma'inə, ci bii ka nyi oo'i, ma əndətə nii kwa nee Malaaba Ma'yanə a jima, ca kəŋaanə anəkii, ci na d'ə bapətisəma də Malaaba Ma'yanə. ³⁴ Kə nee nyi də ginəki. Wanyinə ka baginə paŋgəraŋə, ci nə *Uuzənə ŋga ƏntanƆə.” †

*Təkəŋwatə *lyawarənə ŋga Yeesu*

³⁵ Pukyatə hakii əsə, kəŋə kəŋə nə Yoohana tii da lyawarənaakii bəra'i. ³⁶ Makə nee ci ka Yeesu ca dzə a rəgwa, əŋki ci, “Waatsə Uundzə Baga ŋga ƏntanƆə.”

³⁷ Wata kə fii lyawarənaakii ətə bəra'i ca ba ha'ə, wata təya palə atsaə Yeesu. ³⁸ Yeesu a zə'ugi. Ma ca nee wata təya nə'u tə ci, ca ləgwa

---

1:29 1.29 1.36; Isaa. 53.6-7; 1 Piita 1.19; 1 Yooh. 2.2; Səniinə 5.6.

1:30 1.30 1.15.   **1:32** 1.32 Mat. 3.16.   † **1:34** 1.34 Uuzənə ŋga ƏntanƆə: 1.49; 5.18-23; 10.36; 11.27; 20.31; Mat. 3.17; 27.54; Slənə 9.20.   **1:36** 1.36 1.29.

ka tii, “Mi cuuna ala?” Əŋki tii ka ci, “Rabbi, (makə bana maləma) da saŋə nə ha?”³⁹ Əŋki ci ka tii, “Shoomə ka neenə.” Wata təya palə, təya dzə ka neenə ka hatə dīi ci davə. Ma saa'ikii, tibisə ənfwadə ŋga kədəwanə. Wata təya uudəpaa ka uusərakii da ci.

⁴⁰ Ma ənjitə bəra'i fii wabənə ŋga Yoohana, təya nə'unətsa tə Yeesu, Andərawəsə nə ləmə ŋga əndə'i əndə agitii, waatoo, ndzəkəŋuci Simoonə Piita. ⁴¹ Pii wata ca dzə ka alətənə tə ndzəkəŋuci, waatoo, tə Simoonə, ca ba ka ci, “Kə lapaa inə tə Aləmasiihu” (makə bana, Matafəkii). ⁴² Wata ca kərə tə Simoonə aabii Yeesu. Yeesu a tsaamə tə ci, əŋki ci, “Simoonə nə ləməku, uuzənə ŋga Yoohana. Ma aakəŋwa, Keefasə ndzaanə ləməku.” Ma ləmə Keefasə, uushi rəŋwə da 'wanə Piita, waatoo, pasla.

Wanə ŋga Yeesu tə Filibusə tii da Nataniyalə

⁴³ Ma pukyatə hakii, kə ma'i Yeesu kaa ca palə aanə hanyinə ŋga Galili. Wata ca dzə, ca lapaa tə Filibusə, ca ba ka ci, “Nyi'wawə tə nyi.”

⁴⁴ Ma Filibusə, əndə Batəsayida nə ci. Waatoo manjeevə vəranə rəŋwə nə tii da i Andərawəsə da Piita.

⁴⁵ Wata Filibusə a lapaa tə Nataniyalə, əŋki ci ka ci, “Ma əndətə nyaahə Muusa agyanəkii asəkə ləkaləkatə ŋga bariya, i anabiinə maa, kə nyaahə tii agyanəkii, kə lapaa inə tə ci, waatoo Yeesu uuzənə ŋga Yusufu əndə Nazaratu.”

⁴⁶ Əŋki Nataniyalə ka ci, “Bahə tə'i uushi

1:40 1.40-42 Mat. 4.18-20.   **1:41** 1.41 4.25.   **1:42** 1.42 Mat. 10.2; 16.18.   **1:45** 1.45 Dzək. 18.15; Isaa. 9.5; 42.1-4; Əzaki. 34.23; Mika 5.1-3.

nyunyikii ca shigi asəkə vəranə n̄ga Nazaratu nii?” Əṅki Filibusə, “Shiwa nda nee ka ci.”

⁴⁷ Makə nee Yeesu ka Nataniyalə ca shi aabiikii, kə wabi ci agyanəkii, əṅki ci, “Waatsə tantanyitə uuzətə Isərayiila, tə'i gooṅgaanə ashikii.” ⁴⁸ Nataniyalə a ləgwa ka Yeesu, əṅki ci, “Dama sanə shii hə tə nya?” Əṅki Yeesu ka ci, “Taabu'u 'wii Filibusə tə hə, kə nee nyi ka hə atsa ənfwə uudəva.” ⁴⁹ Əṅki Nataniyalə, “Maləma, hə nə Uzənə n̄ga Əntaṅfə tanyi, n̄wan̄wa n̄ga ənji Isərayiila.” ⁵⁰ Əṅki Yeesu, “Kə vii hə gooṅga acii bii nyi kə nee nyi ka hə atsa ənfwə uudəva tanə nii? Ka neenə nə hə ka hara madiigərə uushi'inə palee ka ətsa.” ⁵¹ Wata ca tsakə banə ka ci, əṅki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ka neenə nuunə ka dadagyə mawunəkii; malaa'ikanyinə n̄ga Əntaṅfə a ndərə, təya jima aagyanəki, nyi *Uzənə n̄ga ənda.”

2

Zəmə əndzanə n̄ga da məhura də Kana

¹ Ma ka makkənə n̄ga uusəra, kə d̄ii ənji əndzanə n̄ga da məhura asəkə vəranə n̄ga Kana anə hanyinə n̄ga Galili. Kə gi məci Yeesu ka əndzanəkii. ² Ma Yeesu da lyawarənaakii əsə, kə bii ənji ka tii zəmə əndzanəkii.

³ Ma ətsə ənji agi zəmə əndzanəkii, kə uudəgi ma'i inaba. Wata məci Yeesu a shi aabiikii, kya ba ka ci, “Kə uudəgi ma'i inaba agyanə slan̄jii əndzanə.” ⁴ Əṅki Yeesu ka ki, “Yaayi, əntaa

wabənaaku ətsa. Ma'ə saa'yaaki mambu'umə.”

⁵ Məci Yeesu a ba ka ənji sləna, “Damə sətə nii kəya ba koonə patə.”

⁶ Ma dava, tə'i gəranəyinə kuwa. Taa nğutə rənjwə agitii, agi luunə nə ci uuda ma'inə bahə pu'u. Ma gəriitsa, ka kubəginə makə sətə dii alə'aada nğa *Yahudiinə ka paslə də Əntanjə.

⁷ Wata ənki Yeesu ka ənji sləna, “Naanatəmə gəriitsə də ma'inə.” Təya naanatə pyaslyə'ə aa matii. ⁸ Wata ənki ci ka tii, “Əgəciimə ma'iitsə asəkə gəriitsə, una kərə ka kadala.” Wata təya əgə ma'inəkii, təya kərə ka ci. ⁹ Ca təbətə. Asee kə zə'ugi ma'inəkii ka ma'i inabi. Amma mashiimə ci tafa dama shi ma'i inabikii. Ma ənji slənətə əgya ma'inəkii, kə shii tii. Wata kadala a 'wa tə dagwa madfanə, ¹⁰ ənki ci ka ci, “Taa wu patə, nğuni ma'i inaba viinəkii ka ənji zəku'i. Mada kə sii ənji, kə əburi ənji, ənjə a kira mahwarəkinə ha'ə. Amma ma hə naaku, madamə hə ha'ə. Mahwarəkinə vii hə zəku'i, ha vii nğunəyikii daaba'ə.”

¹¹ Ətsə nə 'watəginə nğa slənə sə nğa hurəshishiitə dii Yeesu. Ma sə nğa hurəshishiitsa, də Kana anə hanyinə nğa Galili dii ci. Də ha'ə baarii ci dūunuunaakii, wata lyawarənaakii a vii ka ci goonğa. *

¹² Ma daaba'ə ətsa, wata i Yeesu da məci da i ndzəkənjushi'inəkii da lyawarənaakii a madə,

---

2:4 2.4 7.6,30; 8.20; 12.23; 13.1; 17.1; Luka 22.53. **2:6** 2.6 Mar. 7.3-4. * **2:11** 2.11 sə nğa hurəshishinə: 2.23; 3.2; 4.54; 6.26; 11.47-48; 20.30; Slənə 2.22; Rooma 15.19.

tøya palø aa Kafarønahumø, tøya banee gi'u davø.

*Shaabaginø nga Yeesu tø ønji ða firiinø asøkø
yi nga Øntanfø

(Mat. 21.12-13; Mar. 11.15-17; Luka 19.45-46)

¹³ Makø uugi kumønø nga *Yahudiinø øtø ci ønjø a 'wa *Pasøka mbøshanø, wata Yeesu a madø, ca palø aa Urusaliima, ¹⁴ ca dzø aasøkø yi nga Øntanfø. Makø gi ci, kø lapaa ci ønji dørø dø liinø i bagiinø i bilyamasariinø, da ønji pøra kwaba dasø anø ha nga ndzaanatii. ¹⁵ Wata ca ngørø zø'wa, ca dzøbatø ka uu'yanø, ca shaabagi tø tii patø asøkø yi nga Øntanfø, bagiinø da liinø patø, ca dzaadzapaa ha nga pøra kwaba, ca waa'agi kwabanyinatii, ¹⁶ ca ba ka ønjitø ca dørø dø bilyamasariinø, "Føðøgimø uushi'iitø patø! Goona zhi'wee ka yi nga Daadø ka luuma!"

¹⁷ Makø nee lyawarønaakii ha'ø, wata tøya buurøtø oo'i, ma bii malaaba løkalkatø, "'Ya'ø Øntanfø, hønønø makø gunø a ødzømøki nø uudøætø cii kya uudø tø yaaku."

¹⁸ Ma daba'økii ha'ø, wata *gayinø nga Yahudiinø a shi, tøya løgwa ka ci, ønki tii, "Ngutø sø nga hurøshishinø cii kwa ða ka baarøginø keenø oo'i, Øntanfø vii ka hø baawøða nga ðanø ha'a?" ¹⁹ Ønki Yeesu ka tii, "Madø uulagyuunø yinø nga Øntanfø, agi baanø makkø nø nyi ka ønønø ka ghønøtønø." ²⁰ Ønki tii ka ci, "Agi baanø makkø ønønu ku ka ghønøtønø nii? Føzø

2:12 2.12 Mat. 4.13.   **2:13** 2.13 6.4; 11.55; 12.12; Shig. 12.1-14.

2:16 2.16 Luka 2.49.   **2:17** 2.17 Jab. 69.10.   **2:18** 2.18 2.11.

2:19 2.19 Mat. 26.61; 27.40; Slønø 6.14.

ənfwadə pu'unə aji kuwa dīi ənji ka ghənə yinə
 ŋga Əntanjə dee.” ²¹ Amma, ma Yeesu, ma yitə
 cii kəya wabə agyanəkii, ci nə shishinəkii.

²² Makə madəe Əntanjə ka ci agi maməətə ənja,
 wata lyawarənaakii a buurətə oo'i, kə shi ca bii
 ha'ə. Davə ŋgīrə tii sətə bii malaaba ləkaləkətə
 da sətə bii Yeesu ka goŋga.

*Shiinə ŋga Yeesu tə ədzəmə ŋga patənə ŋga
 ənja*

²³ Ma saa'itə Yeesu də Urusaliima agi kumənə
 ŋga Pasəka, lanə nə ənjitə vii ka ci goŋga, acii
 kə nee tii ka sə ŋga hurəshishiitə cii kəya dfaada.

²⁴ Amma pooshi Yeesu kii nəkii agyanətii, acii
 kə shii ci tə ənji patə. ²⁵ Pooshi nafa ŋga banə
 ŋga əndə ka ci agyanə ənji, acii ci də naakii nə,
 kə shii ci patənə ŋga sətə a moodəfətii.

3

Yeesu tii da Nikoodaməsə

¹ Tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Nikoodaməsə.
 Ma ca, əndə'i gawə ŋga Yahudiinə nə ci, agi
 kurəgə ŋga *Farisanyinə. * ² Ma ka əndə'i vəda,
 kə gi ci aabii Yeesu, əŋki ci ka ci, “Maləma, kə
 shii inə, ma hə, maləmə nə hə. Əntanjə sləkee
 ka hə əsə. Acii pooshi əndə ca dfaətə tsarə sə ŋga
 hurəshishiitə cii kwa dfaada, madaamə ləbə nə
 əndəkii da Əntanjə.” ³ Yeesu a jikə ka ci, əŋki
 ci. “Tantanyinə cii kya ba ka hə: Pooshi əndə ca

2:21 2.21 1 Koor. 6.19. **2:22** 2.22 1.45; 12.16; 14.26; Luka
 24.6-8,27. **2:23** 2.23 2.11; 6.29; 7.31; 8.30; 9.38; 10.42; 11.45;
 12.42; 20.29,31; 16.9. * **3:1** 3.1 Nikoodaməsə: 7.50; 19.39. **3:2**
 3.2 Mat. 22.16; Yooh. 2.11.

nee ka *ɲwanɲuunə ɲga Əntaɲfə madaamə əɲji kə ənyi ka poonə tə ci.” ⁴ Əɲki Nikoodaməsə, “Iitə da ənə nə əɲji ka poo iirə ənda? Aasəkə məci ənəgərənəkii, kya ənə ka poonə tə ci nii?”

⁵ Əɲki Yeesu, “Tantanyinə cii kya ba ka hə, madaamə əndə kə upaa poonə dagi ma'inə da Malaaba Ma'yanə, pooshi ci ka dəmənə aagi ɲwanɲuunə ɲga Əntaɲfə. ⁶ Ma əndətə pwayi əndə shiɲkinə tə ci, ɲga əndə shiɲkinə nə ci. Ma əndətə ənyi əɲji ka poonə tə ci dagi Malaaba Ma'yanə əsə, ɲga Malaaba Ma'yanə nə ci. ⁷ Ga ca dfa ka hə ka sə ɲga hurəshishinə makə fi hə bii nyi ka hə, tyasə see mada ənyi əɲji ka poonə tuunə. ⁸ Ma məda, ka əgənə nə ci taa dama patə mwayi ci. Ka fanə nə hə ca həwə, amma paa hə shii taa dama njaɲə ci, taa da cii kəya dzə ka kəɲənə əsə, mashiimə hə. Ha'ə əsə nə taa wu patə ətə pwayi əɲji tə ci dagi Malaaba Ma'yanə.”

⁹ Əɲki Nikoodaməsə ka ci, “Iitə daa danəkii ha'ə?” ¹⁰ Yeesu a ba ka ci, “Maduunə maləmə nə hə də *Isərayiila. Yoo, mashiimə hə ətsə nii? ¹¹ Tantanyinə cii kya ba ka hə: sətə shii inə ciina wabə koonə agyanəkii. Sətə nee inə, ciina seeda agyanəkii əsə. Amma ma seeda geenə, pooshi unə ka moo luuvənə. ¹² Makə wabi nyi koonə agyanə uushi'inə ɲga *duuniya, pooshi unə ɲgirə ka gooɲga, iitə dɲi ɲgərə nuunə ka gooɲga, mada kə wabi nyi koonə agyanə sətə dəbəshi tii da Əntaɲfwa? ¹³ Acii pooshi

---

3:3 3.3 1.13.   **3:5** 3.5 Tit. 3.5.   **3:6** 3.6 6.63.   **3:8** 3.8
 Ə.Waaz. 11.5.   **3:11** 3.11 3.32; 8.26.   **3:12** 3.12 12.32; 14.1-3;
 17.5.

əndə sha ɲgirə aadəgyə, madaamə əndətə jima dadavə, waatoo, *Uuzənə ɲga ənda.

14 “Makə sətə ɲgirə Muusa tibisə, ca ɲgabətə uushi pusha tə rəhunə, ca madee aadəgyə agi bilinə, tyasə ha'ə nə ənjə a madee ka Uuzənə ɲga əndə aadəgyə, 15 kaa taa wu patə ətə vii ka ci gooŋga a upaa əpinə ɲga ca'ə ndəɲwə ndəɲwə.”

16 Aciɪ kə uu'i Əntaɲfə tə *duuniya ka shaɲə, ca vii Uuzənaakii rəɲwə dyaɲə. Ma dɪi ci ha'ə, kaa patənə ɲga əɲjitə vii ka ci gooŋga a upaa əpinə ɲga ca'ə ndəɲwə ndəɲwə, paa tii ka zanə.

17 Pooshi Əntaɲfə sləkee ka Uuzənaakii aasəkə duuniya kaa ca la gəɲwanə ka duuniya, amma kaa duuniya a upaa luupaanə daciikii. 18 Taa wu patə vii ka ci gooŋga, ka mbədənə nə ci acii gəɲwanə. Amma taa wu patə naanagi ka vii ka ci gooŋga, kə uugi gəɲwanə kəsənə tə ci, acii paa ci vii gooŋga ka *Uuzənə ɲga Əntaɲfə rəɲwə dyaɲə. 19 Wiinə makə sətə ci gəɲwanə a slənə: kə shi bərənə aasəkə duuniya, amma kə kadeesəkə təkunə ka əɲji palee ka bərənə, acii bwayakii nə slənatii. 20 Taa wu patə ca dfa bwaya sləna, kə biipaa səkə ka ci nə bərənə, paa ci ka shinə aagi bərənə əsə, acii paa ci ka moonə bwaya slənaakii a shigi a babara. 21 Amma taa wu ca dfa slənə ɲga gooŋga, ka shinə nə ci

---

3:13 3.13 Wab. 30.4; Rooma 10.6. **3:14** 3.14 Baan. 21.9; Yooh. 8.28; 12.32-34; 18.32. **3:15** 3.15 20.31. **3:16** 3.16 3.36; 5.24; Rooma 8.32; 1 Yooh. 3.1; 4.9-10; 5.11,13. **3:17** 3.17 12.47. **3:18** 3.18 5.22. **3:19** 3.19 8.12. **3:20** 3.20 Af. 5.11-13.

aagi b̄er̄en̄ə, kaa b̄er̄en̄ə a shii baar̄egin̄ə oo'i, agi fan̄ə n̄ə ci t̄ə Əntan̄f̄ə.

Yeesu tii da Yoohana

²² Ma daba'əkii, Yeesu tii da lyawar̄enaakii a mad̄ə, t̄əya pal̄ə aan̄ə hanyin̄ə n̄ga Yahudiya, t̄əya ndzaan̄ə dav̄ə gi'u, t̄əya d̄a bap̄ētis̄əma ka ənja. ²³ Ma Yoohana naakii, d̄ə Ayinoon̄ə n̄ə ci ka d̄a bap̄ētis̄əma ka ənja. Aci ma dava, t̄ə'i ma'in̄ə lan̄ə. Pooshi dzad̄ə da Salim̄ə n̄ə hakii. Agi mad̄ən̄ə n̄ə ənji, ənj̄ə a la t̄ə ci dav̄ə, ca d̄a ka tii bap̄ētis̄əma. ²⁴ Ma saa'ikii, ənji ma'ə map̄a'am̄ə t̄ə Yoohana a fur̄əshina.

²⁵ Ma ka ənd̄ə'i uus̄əra, k̄ə ma'i mabizhin̄ə ahada hara *lyawar̄ən̄ə n̄ga Yoohana da ənd̄ə'i ənd̄ə Yahuda. Ma mabizhinat̄ii, agyan̄ə d̄a bap̄ētis̄əma. ²⁶ Wata t̄əya mad̄ə, t̄əya dz̄ə aabii Yoohana, əŋki tii ka ci, "Mal̄əma, k̄ə buur̄ət̄ə h̄ə t̄ə ənd̄ət̄ə n̄ji abiiku a tan̄əgi ḡəər̄ə n̄ga Ur̄ədun̄ə nii? Waatoo ənd̄ət̄ə seed̄ii h̄ə agyan̄ək̄əya? Waat̄s̄ə agi d̄a bap̄ētis̄əma; taa wu pat̄ə agi dz̄ən̄ə aabiikii!" ²⁷ Əŋki Yoohana, "Pooshi ənd̄ə ca upaa taa mi, mad̄aam̄ə Əntan̄f̄ə vii ka ci s̄əkii. ²⁸ Un̄ə d̄ə noon̄ə n̄ə n̄ə ənji seed̄aaki, mak̄ə s̄ət̄ə bii nyi, əntaa *Al̄emasihu n̄ə nyi, amma k̄ə sl̄əkee ənji ka nyi z̄əku'i, taabu'u shin̄əkii. ²⁹ Ma dagwa mad̄an̄ə, naakii n̄ə mad̄an̄ə, amma ma guva, k̄əŋ̄ə n̄ə ci abii dagwa mad̄an̄ə. Mad̄a fii ci uura n̄ga dagwa mad̄an̄ə, ka d̄an̄ə n̄ə ci mood̄as̄əka lan̄ə. D̄ə ha'ə mbu'i

---

3:21 3.21 1 Yooh. 2.4.   **3:22** 3.22 4.1-2.   **3:24** 3.24 Mat. 4.12; 14.3.   **3:26** 3.26 1.29-34.   **3:27** 3.27 19.11; 1 Koor. 4.7; Ib̄er. 5.4.   **3:28** 3.28 1.20; Mal. 3.1; Mat. 11.10.

moodasəkaaki ka shaŋə. ³⁰ Tyasə see a tsakə ci dfa məghərəvənə, naaki a ənya aaba'ə.”

Əndətə jima dadagyə

³¹ Ma əndətə jima dadagyə, kə palee ci taa ka mi patə. Ma əndətə ghənyi ənji də hanyinə, ŋga hanyinə nə ci, aɣyanə uushi'inə ŋga hanyinə wabənəkii əsə. Amma ma əndətə jima dadagyə, kə palee ci taa ka mi patə. ³² Sətə nee ci, da sətə fii ci, cii kəya seeda. Amma pooshi əndə luuvə seedaakii. ³³ Taa wu luuvə seedaakii, də ətsə ha'ə baarii ci oo'i, əndə gooŋga nə Əntaŋfə. ³⁴ Ma əndətə sləkee Əntaŋfə, wabənə ŋga Əntaŋfə cii kəya wabə, acii kə vii Əntaŋfə ka ci Ma'yanaakii laŋə ka shaŋə. ³⁵ Ma Əntaŋfə Dənə, kə uu'i ci Uuzənaakii, ca ba'avə patənə ŋga uushi'inə aaciikii. ³⁶ Taa wu vii gooŋga ka Uuzənəkii, tə'i ci da əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Taa wu təkuree ka fanə tə Uuzənəkii, paa ci ka upaa əpinə, amma agi məbətəsəkə ŋga Əntaŋfə ndzaanəkii.

4

*Yeesu da mitə *Samariya*

¹ Yoo, kə fii *Farisanyinə oo'i, ma ənjitə ca nə'u tə Yeesu, ca dfa ka tii bapətisəma, kə palee ka ətə ŋga Yoohana. ² Ma Yeesu, ma ci saakii də ciinəkii, paa ci dfii ka ənji bapətisəma, amma lyawarənaakii dfaadfii ka tii. ³ Makə mbu'i aalimə

3:29 3.29 Mat. 9.15. **3:31** 3.31 8.23; 15.19; 1 Yooh. 4.5. **3:32** 3.32 3.11. **3:35** 3.35 5.20; 10.17; 13.3; 14.10; 17.2; Mat. 11.27; 28.18. **3:36** 3.36 3.16. **4:1** 4.1-2 3.22.

Yeesu nɛ sɛtɛ ci ɛnjɛ a baaba ha'ɛ, ca madɛ anɛ hanyinɛ nɔa Yahudiya, ca ɛnɛ saakii aanɛ hanyinɛ nɔa Galili. ⁴ Ma taabu'u mbu'unɛkii aanɛ hanyinɛ nɔa Galili, see a dzɛ ci danɛ hanyinɛ nɔa Samariya.

⁵ Makɛ mbu'i ci aanɛ hanyinɛ nɔa Samariya, ca dzɛ aasɛkɛ vɛranɛ nɔa Sikarɛ. Ma vɛranɛkii, pooshi dzadɛ da babaratɛ shi Yakubu a vii ka uuzɛnaakii Yusufu. ⁶ Tɛ'i gu'u ma'inɛ nɔa Yakubu davɛ. Makɛ zhaarɛ Yeesu acii wiinɛ, ca ndzaanɛ ama gu'u ma'inɛkii. Ma mbu'i ci aa dɛvɛ, uusɛra takɛrɛ.

⁷ Wata mitɛ Samariya a shi ka ɛgɛ ma'inɛ. ɛŋki Yeesu ka ki, "Ndi ka nyi ma'inɛ kaa nya sa." ⁸ Ma saa'ikii, kɛ pyalɛ lyawarɛnaakii aasɛkɛ vɛranɛ ka ira zɛma. ⁹ ɛŋki miitɛ ka ci, "ɛndɛ Yahuda nɛ hɛ, nyi boo mitɛ Samariya nɛ nyi. Iitɛ daa kɛdiinɛku ma'inɛ aciikya?" Ma bii ki ha'ɛ, acii ma *Yahudiinɛ, pooshi tii ka adɛ zɛmɛ ka ha rɛŋwɛ da ɛnji Samariya. ¹⁰ Wata Yeesu a ba ka ki, "Madɛ kɛ shii hɛ wiinɛ nɔa ɛntaŋfɛ, ha shii taa wu nɛ ɛndɛnɛ ca kɛdii ma'inɛ aciiku, kada hɛ kɛdii ma'iitɛ ca vii ɛpinɛ aciikii, ca vii ka hɛ." ¹¹ ɛŋki miita, "Malɛma, pooshi sɛ nɔa ɛlya dɛ ma'inɛ aciiku. Wiinɛ ɛsɛ kurɛŋɛ dɛrɛva nɛ gu'u ma'iina. Da saŋɛ shii hɛ hatɛ cii kwa upaa ma'iitɛ ca vii ɛpina? ¹² Dzɛdzɛshi'iniinɛ Yakubu vii keenɛ gu'u ma'iina. Ci saakii da manjeevɛnaakii da gɛna ɛpinaakii patɛ, ganɛ

4:4 4.4 4.9; Luka 9.52; 17.11,16; Slɛnɛ 8.4-25. **4:5** 4.5 'Wat. 33.19; 48.22. **4:9** 4.9 2 Meem. 17.29-41; Ees. 4.1-3; Mat. 10.5; Luka 9.52-53. **4:10** 4.10 4.26; 7.37.

njii tɔya sa ma'inə. Kə palee hə ka ci kwa?"

¹³ Yeesu a ba ka ki, "Taa wu sii ma'iitsa, ka ənənə nə meegiirənə ka ɗanə tɔ ci. ¹⁴ Amma taa wu sii ma'iitə nii kya vii ka ci, pooshi meegiirənə ka ɗanə tɔ ci ma'ə shaŋə. Ma ma'iitə nii kya vii ka ci, ka ndzaanə nə ci ashikii ka ginə ŋga ma'inə, ca vii ka ci əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə." ¹⁵ Əŋki miita ka ci, "Maləma, vii ka nyi ma'iitsa! acii ga meegiirənə a ɗii tɔ nyi ma'ə, nya mbəɗə acii shinə ka əgə ma'inə aahanə."

¹⁶ Əŋki Yeesu ka ki, "Duu ka 'wanə tɔ ŋgurəku, una shi da ci." ¹⁷ Əŋki ki ka Yeesu, "Pooshi ŋgurəki." Əŋki Yeesu ka ki, "Tə'i gooŋga ashiku makə bii hə pooshi ŋgurəku. ¹⁸ Tufə ɗii hə ŋguyirənə. Ma ŋgurətə ɗii hə atsakii ŋga əna, əntaa ŋgurəku ŋga tantanyinə. Kə bii hə gooŋga." ¹⁹ Əŋki miita, "Maləma, asee *anabi nə hə. ²⁰ Ma dzədzəshi'iniinə ənji Samariya, agyanə giŋuutsə njii tɔya paslə tɔ əntaŋfə. Amma ma unə Yahudiinə, ma cuuna ba, tyasə see də Urusaliima paslə nə ənji tɔ ci." ²¹ Yeesu a ba ka ki, "Mina, luuvə ka nyi, tə'i saa'i na shi ətə pooshi ənji na ndərə aanə giŋuutsa, taa dzənə aa Urusaliima ka paslənə tɔ Daadə. ²² Ma unə ənji Samariya, pooshi unə shii tɔ əndətə cuuna paslə tɔ ci. Amma ma inə Yahudiinə, kə shii inə tɔ əndətə ciina paslə, acii daciai Yahudiinə ci luupaanə a shi ka ənja. ²³ Amma tə'i saa'i na shi, kə uugi saa'ikii mbu'yanə maa. Ma saa'ikii,

---

4:12 4.12 8.53.   **4:13** 4.13-14 6.35; 7.37.   **4:15** 4.15 6.34.
4:19 4.19 9.17; Mat. 21.46.   **4:20** 4.20 Dzək. 12.5-14; Jab. 122.1-5.   **4:22** 4.22 Isaa. 2.3; Oob. 17; Rooma 9.3-4.

ma ənji paslənə tə Daadə də gooŋga, ka paslənə nə tii tə ci də ŋgeerənə ŋga Ma'yanaakii, təya paslə tə ci də gooŋga makə sətə kadeesəkə ka ci. Tsarə ŋga ənjitsə ci Daadə a moo təya paslə tə ci. ²⁴ Ma Əntanfə, Ma'yanə nə ci. See də ŋgeerənə ŋga Ma'yanaakii paslənə ənji tə ci, təya paslə tə ci də gooŋga.” ²⁵ Əŋki miitə ka ci, “Kə shii nyi ka shinə nə Mataɗəkii ətə ci ənja a 'wa Aləmasiihu. Madə kə shi ci, kadə nii kəya ɓaarii keenə patənə ŋga uushi'inə.” ²⁶ Yeesu a ba ka ki, “Wanyinə ca wabə da hə.”

²⁷ Ma ca uudəpaa wabənə ha'ə, wata lyawarənaakii a ənya. Makə lapaa tii tə ci ka wabənə da miita, kə ɗii ka tii ka sə ŋga hurəshishinə. Amma pooshi əndə agitii ləguyi ka mitə taɗa mi cii ta uudə, taa ləgwanə ka Yeesu, taɗa ka mi cii kəya wabə da ki.

²⁸ Wata miitə a bwasee ka uuda ma'inatə ama gu'u ma'iita, kya palə aasəkə vəranə, kya dzə ka banə ka ənji, əŋki ki, ²⁹ “Shoomə, nda neemə ka əndə baabagi ka nyi patənə ŋga sətə shi nya ɗaadii. Matuu ci nə Aləmasiihu nii?” ³⁰ Makə fii ənji ha'ə, wata təya madə, təya palə ka lanə tə Yeesu.

³¹ Ka saa'ikii ha'ə, wata lyawarənaakii a ba ka ci, əŋki tii, “Maləma, wiinə zəmə, zəmuu.” ³² Amma ca ba ka tii, “Ma nya, tə'i zəmaaki ŋga zəmənə ətə pooshi unə shii tsarəkii.” ³³ Wata lyawarənaakii a wabə ahadatii, əŋki tii, “Tə'i əndə kira ka ci zəmə kwa?” ³⁴ Əŋki Yeesu

---

4:23 4.23-24 3.3-8; 2 Koor. 3.17; Fil. 3.3. **4:25** 4.25 1.41; 4.29; 7.26; 11.27. **4:26** 4.26 9.37. **4:29** 4.29 Mat. 12.23.

ka tii, “Ma zōmaaki, ci nə də sətə ci Əndətə sləkee ka nyi a moo nya də, nya mbu'utəgi də slənaakii. ³⁵ Pooshi unə agi banə, mbədaanə ləgidə ənfwadə kaa ənjə a slənə cifanə kwa? Amma wanyinə ka banə koonə, tsaaməmə ŋga'ə asəkə rə, kə uugi cifanə danə. ³⁶ Ma əndə slənə cifanə, kə uugi ci nee ka bwatya ŋga slənaakii. Agi kiranə nə ci ənji kaa təya upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Aci ha'ə, ma əndətə sha ləgi da əndətə ca slənə cifanə, ka danə nə tii maŋushinə kyakya'ə. ³⁷ Goonŋa nə sətə ci ənjə a ba, ‘tsaŋə nə əndə ləganə, tsaŋə nə əndə slənə cifanə.’ ³⁸ Ma nya, kə sləkee nyi koonə, koonə slənə cifanə asəkə rətə pooshi unə sha slənyi davə; hara ənji slənyi davə. Ma unə, agi upaa nuunə bwatya ŋga slənati.”

³⁹ Ma asəkə vərəata, ənji Samariya laŋə vii goonŋa ka ci putə ŋga wabənə ŋga miita ətə bii kya, “Kə baabagi ci ka nyi patənə ŋga uushi'iitə shi nya daadii.” ⁴⁰ Makə shi tii aabii Yeesu, təya kədi tə ci kaa ca banee da tii. Wata təya banee bəra'i. ⁴¹ Laŋə əsə nə hara ənji vii goonŋa putə ŋga wabənaakii. ⁴² Əŋki tii ka miita, “Əntaa putə ŋga wabənaaku ciina vii goonŋa ma'ə. Aci inə də neenə na, kə fi inə amakii, kə shii inə əsə, ci weewee nə Maluu ŋga *duuniya.”

Mbəd'əpaanə ŋga Yeesu də uuzənə ŋga əndə'i gawa

⁴³ Ma daba'ə baneenaakii bəra'i davə, ca madə, ca palə aanə hanyinə ŋga Galili. ⁴⁴ Aci

---

4:34 4.34 6.38; 8.28; 12.49-50; 14.31; 15.10; 17.4. **4:35** 4.35
 Mat. 9.37; Səniinə 14.14-20. **4:37** 4.37 Mika 6.15. **4:42** 4.42
 1 Yooh. 4.14.

ci saakii kə bii ci, pooshi ənji ka dʉunətənə tə *anabi gakkii də vərə. ⁴⁵ Makə mbu'i ci aanə hanyinə nga Galili, kə liwə ənji Galili tə ci, acii kə shi təya nee ka slənaakii də Urusaliima agi kumənə nga Pasəka. Acii tii maa, kə gi tii ka kumənəkii. ⁴⁶ Wata ca ənə aa Kana anə hanyinə nga Galili, hatə shi ca zhi'wee ka ma'inə ka ma'i inaba.

Ma ka saa'ikii, tə'i əndə'i maduunə əndə nga ngwaməna, ətə dʉi uuzənaakii gwakə də Kafarənahumə. ⁴⁷ Makə fii ci oo'i, kə shi Yeesu daga anə hanyinə nga Yahudiya aanə hanyinə nga Galili, wata ca dzə aabiikii ka kədiinə tə ci kaa ca dzə ka mbəfəpaa ka ci də uuzənaakii, acii ama wu nə uuzənəkii. ⁴⁸ Əŋki Yeesu ka ci, "See mada nee unə ka sə nga hurəshishinə zəku'i, taabu'u vii nuunə goonğa dʉi əna." ⁴⁹ Əŋki gawətə ka ci, "Maduuna, shiwa taabu'u əntənə uuzənaaki." ⁵⁰ Yeesu a ba ka ci, əŋki ci, "Duu saaku. Kə mbə'i uuzənaaku." Kə luuvə əndətə oo'i, goonğa nə sətə bii Yeesu ka ci, wata ca palə saakii.

⁵¹ Ma ci ma'ə ka dzənə a rəgwa, wata kə lapaa maviinaakii tə ci, əŋki tii ka ci, "Kə mbə'i uuzənaaku." ⁵² Ca ləgwa ka tii, tadə ngutə saa'i 'watəgi ci upaa mbəfənə. Əŋki tii ka ci, nga mbəfə gwanəanə nga uusəra əpigii tsəfənə nga shishinəkii. ⁵³ Wata dʉi uuzətə a buurətə oo'i, weewee agi saa'ikii bii Yeesu ka ci, "Kə mbə'i uuzənaaku." Wata tii da yaakii patə, kə vii tii goonğa ka Yeesu. ⁵⁴ Ətsə nə bəra'inə nga slənə

4:44 4.44 Mat. 13.57. **4:46** 4.46-53 Mat. 8.5-13. **4:46** 4.46 2.1-11. **4:48** 4.48 Mar. 13.22; 1 Koor. 1.22. **4:53** 4.53 2.23.

sə ɲga hurəshishiitə dʒii Yeesu anə hanyinə ɲga Galili ənyanaakii danə hanyinə ɲga Yahudiya.

5

Mbədəpaanə ɲga Yeesu də mahurəməsə ənda

¹ Ma daba'ə ətsa, tə'i kumənə ɲga *Yahudiinə də Urusaliima. Wata Yeesu a madə, ca palə aadəvə. ² Ma davə asəkə vərana, tə'i ma'inə kədəhə da uura mayi ɲga vəranə ətə ci ənjə a 'wa uura mayi ɲga bagiinə. Ma ma'iitsa, Beetasəda ci ənjə a 'wa də uura *Ibəraaniya. Tə'i ədzəwanyinə tufə davə. ³ Ma atsakii, tə'i mabərəhə ənji laɲə pərəbə pərəbə, muurəfinə da mahurəməsə ənja, da mabiiyi ənja. [Waatoo, ka gəra gwazənə ɲga ma'inəkii nə tii. ⁴ Acii anəkii anəkii nə malaa'ika ɲga Slandanə ka dzəgərənə aagi ma'inəkii ca gwazee. Madə kə gwazee ci, ma mabərəhə əndətə 'watəgi dzəgərənə aagi ma'inəkii, ka mbədənə nə ci acii taa ɲgutə tsarə ɲga bwanea ca də tə ci.]

⁵ Tə'i əndə'i əndə davə, fəzə makkə pu'unə aji tighəsə nə ci gwakə ka bwanea. ⁶ Wata Yeesu a lapaa tə ci davə pərəbə, kə shii Yeesu laɲənə ɲga fəzətə dʒii ci makə gwakə ci ka bwanea. Wata ca ləgwa ka ci, “Nga'ə ka hə kaa ha mbədə kwa?” ⁷ Əɲki əndə bwaneatə ka ci, “Daada, madə kə gwazee ənji ka ma'inə, pooshi əndə ɲgərəgərənə tə nyi aagikii. Ma nya də gazhi'waanə ɲga dzəgərənə aagikii, wata əndə'i əndə a takəɲwagərə ka nyi.” ⁸ Yeesu a ba ka ci, “Madətə, ɲgəruu ədzaaku, ha wii.”

9 Pii wata ɛndɔtɔ a mbɔdɔgi; ca fuudɔtɔ ɛdzaakii, ca 'watɔgi wiinɔ. Asee ma uusɔrakii, *uusɔra nɔa ɛpisɔka. 10 Wata ɛnki Yahudiinɔ ka ɛndɔtɔ, "Uusɔra nɔa ɛpisɔkɔ ɛnshinɔ, pooshi *bariya kapaa ka hɔ rɛgwa nɔa wiinɔ da i ɛdzaaku." 11 ɛnki ɛndɔtɔ ka tii, "ɛndɔtɔ mbɔdɔpaa dɔ nyi bii ka nyi, fuudɔtɔ ɛdzaaku, ha wii." 12 ɛnki tii ka ci, "Wu sanɔ nɔ ɛndɔtɔ bii ka hɔ, fuudɔtɔ ɛdzaaku, ha wiya?" 13 Amma ma ɛndɔtɔ mbɔdɔpaagi Yeesu tɔ ci, pooshi ci shii tɔ Yeesu, acii kɔ itɔgi Yeesu saakii, makɔ dɔi ci lanɔ dɔrɔva nɔ ɛnji davɔ.

14 Ma daba'ɔ ha'ɔ, wata Yeesu a lapaa tɔ ɛndɔtɔ asɔkɔ yi nɔa ɛntanɔfɔ, ɛnki ci ka ci, "Fatɔ nɔa'ɔ, wiitsɔ kɔ mbɔ'i hɔ. Ga ha slɔnɔ 'waslyakɔɔnɔ ma'ɔ, acii ga sɔtɔ palee ka ɔtsɔ a dɔi tɔ hɔ."

15 Wata ɛndɔtɔ a palɔ, ca dzɔ ka banɔ ka Yahudiinɔ oo'i, Yeesu mbɔdɔpaa dɔ ci. 16 Makɔ fii tii ha'ɔ, wata tɔya ndzanɔ dɔ rɛgwa nɔa cibɔnɔ dɔ Yeesu. Acii agi uusɔra nɔa ɛpisɔkɔ mbɔdɔpaa ci dɔ ɛndɔta. 17 Amma Yeesu a ba ka tii, "Ma Daadɔ, ca'ɔ ɛndzɔ'i nɔ ci agi slɔna. Nyi maa, agi slɔnɔ nɔ nyi." 18 Ma wabɔɔtsa, ci uudee ka madee ka hanɔkala nɔa Yahudiinɔ, tɔya alɔ rɛgwa nɔa bɔlɛginɔ tɔ ci. Acii ɛntaa wata uusɔra nɔa ɛpisɔkɔ tanɔgi ci tanɔ. Amma kɔ dɛegi ci ka naakii nɔ mbɔrɔ mbɔrɔ da ɛntanɔfɔ, acii kɔ bii

---

5:9 5.9 5.16,18; 7.21-22; 9.14; Mar. 2.27-28. **5:10** 5.10 Shig. 20.8-10; Irim. 17.21-22. **5:13** 5.13 6.15; 11.54; 12.36; Mat. 8.18; 13.36. **5:14** 5.14 Mat. 9.2; Yak. 5.16. **5:15** 5.15 9.11.

ci Dii nē Əntanƒē. *

Baawəda nga *Uuzənə nga Əntanƒē

¹⁹ Wata Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, pooshi Uuzənə nga Əntanƒē ka ɗa uushi agi hiimaakii tanə, see sətə nee ci Dii a slənə, ci slənənəkii naakii. ²⁰ Acii ma Dənə, kə uu'i ci tē Uuzənaakii, ca ɓaarii ka ci patənə nga sətə cii kəya slənə ci saakii. Slənətə palee ka ətsə maa nii kəya ɓaarii ka ci, ka ɗanə koonə ka sə nga hurəshishinə əsə. ²¹ Makə sətə ci Dənə a madee ka maməətə əŋji, ca vii ka tii əpinə, ha'ə viinə Uuzənaakii əpinə ka ənjitə cii kəya moo təya upaa əsə. ²² Pooshi Dii ka la gəŋwanə taa ka wu ci saakii. Amma kə vii ci ka Uuzənaakii baawəda ka shaŋə nga ɗa gəŋwanə.

²³ Ma dɪi ci ha'ə, kaa taa wu patə a ɗuunətə tē Uuzənaakii makə sətə ci təya ɗuunətə tē ci. Taa wu patə təkuree ka ɗuunətə tē Uuzənaakii, pooshi ci ɗuunətə tē Dii ətə sləkee ka ci ətsa.

²⁴ “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə fii wabənaaki, ca vii gooŋga ka Əndətə sləkee ka nyi, ka upaanə nē ci əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Pooshi əŋji na la ka ci gəŋwanə, amma kə pitəgi ci dagi wa, ca shi ka upaa əpinə.

²⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, tē'i əndə'i saa'i

---

* **5:18** 5.18 ɓələginə: Mat. 14.5; Yooh. 7.1,25; 8.37,40; 11.53; Yeesu da Dii: 1.34; 3.35; 8.16-19; 10.17-18,29-38; 14.8-11,20,28; 15.9-10; 16.27-28; da purəŋanə 17. **5:19** 5.19 1.34. **5:20** 5.20 3.35. **5:21** 5.21 Rooma 4.17; Af. 2.5; Yooh. 11.25. **5:22** 5.22 3.18; 5.27,30; 9.39; 12.47-48; Slənə 10.42; 1 Yooh. 2.28. **5:23** 5.23 Fil. 2.10-11. **5:24** 5.24 3.16; 5.22; 6.35; 8.51; 10.28; 11.25-26; 14.6; 17.2; 20.31; 1 Yooh. 2.25; 3.14.

na shi, kə uugi mbu'yanə maa, waatoo saa'itə nə maməətə ənjə a fa wabənə nga Uzənə nga Əntanʃə. Ma ənjitə fii, təya luuvə, ka upaanə nə tii əpinə. ²⁶ Makə sətə ʔii Daadə, ci nə rəgwa nga əpinə, ha'ə kavə ci tə Uzənaakii kaa ca ndzaanə ka rəgwa nga əpinə əsə. ²⁷ Ca vii ka ci baawəʔa nga la gəŋwanə əsə, acii Uzənə nga ənda nə ci. ²⁸ Ga ca ndzaa koonə ka sə nga hurəshishinə. Acii agi shinə nə saa'i ətə nə patənə nga maməətə ənjə a fa uurakii, ²⁹ təya madə asəkə gu'unyatii. Ma ənjitə slənyi nga'ə, ka shiginə nə tii, təya upaa əpinə. Ma ənjitə slənyi bwayakii əsə, ka shiginə nə tii, ənjə a vii ka tii ma'inə.”

Seedanə agyanə Yeesu

³⁰ “Ma nyi, pooshi nyi da baawəʔa nga ʔa taa mi nyi saaki. Makə sətə bii Əntanʃə ka nyi, ha'ə cii kya la gəŋwanə. Də gooŋga nə la gəŋwanaaki, acii əntaa sətə kadeesəkə ka nyi cii kya ʔa, amma sətə ci Əndətə sləkee ka nyi a moo.

³¹ “Maci nyi ca wabə agyanə naaki na, kaʔa pooshi unə ka ŋgərənə ka gooŋga. ³² Tə'i əndə'i əndə ca wabə ka madəʔa maki. Kə shii nyi əsə, ma wabəətə cii kəya wabə agyanəki, tantanyinə. ³³ Unə də nuunə maa, kə sləkee unə ka ənji aabiikii, waatoo aabii Yoohana. Kə bagi ci koonə gooŋga agyanəki.

³⁴ “Ma nyi, mandzaamə tyasə see a wabə əndə shiŋkinə ka madəʔa maki. Ma wabi nyi agyanə

5:25 5.25 11.43; Mar. 5.41; Luka 7.14.   **5:26** 5.26 1.4.   **5:29** 5.29 11.24.   **5:30** 5.30 4.34.   **5:31** 5.31-32 5.36.   **5:33** 5.33-34 1.15,19,34.

Yoohana, koonā shii upāa luupaanē. ³⁵ Ma Yoohana, makē garēkuwa nji ci, ca hēnē, ca dzē dē bērēnē. Kē kadēesēkē koonē nē bērēnaakii ŋga uundzē saa'i. ³⁶ Amma tē'i ēndē'i seedaaki ētē palee ka seedanē ŋga Yoohana agyanēki. Sēnē cii kya slēnē nē seedaaki, waatoo slēnēnē vii Daadē ka nyi kaa nya mbu'utēgi, ci ca wabē agyanēki, ca baarii oo'i, Daadē slēkee ka nyi.

³⁷ Ma Daadē ētē slēkee ka nyi ēsē, agi seedanē nē ci agyanēki ci saakii. Amma pooshi unē sha nee ka ci taa fa uurakii shanē. ³⁸ Pooshi unē agi dēkēpaa wabēnaakii a ēdzēmuunē, acii pooshi unē vii goonja ka ēndētē slēkee ci. ³⁹ Taa guci patē nuunē agi janja malaaba lēkalēkatē, acii kē luuvuunē oo'i, ka upaanē nuunē ēpinē ŋga ca'ē ndēŋwē ndēŋwē agikii. Ma malaaba lēkalēkatētsa, agyanēki cii kēya wabē. ⁴⁰ Patē da ha'ē, wiinē kē naanagyuunē ka shinē aabiiki, koonā shii upāa ēpinēkii.

⁴¹ "Ma nyi, ēntaa dūunētēnē ŋga ēndē shiŋkinē tē nyi cii kya alē. ⁴² Kē shii nyi taa ŋgutē tsarē ŋga ēnji nuunē, pooshi uudēnē tē ēntanfē a ēdzēmuunē. ⁴³ Ma nya, dē baawēfa ŋga Daadē shi nyi, amma pooshi unē liwē tē nyi. Amma wiinē ēsē, mada shi ēndē'i ēndē dē baawēfaakii saakii, ka luunē nuunē tē ci. ⁴⁴ Ma unē, agi dēlaginē nuunē dē noonē nē ahadoonē sēgoonē. Amma ma dēlaginē ŋga ēntanfē duunē, pooshi unē agi da gazhi'waanē

5:36 5.36 10.25,38; 14.10-11; 15.24,27. **5:37** 5.37 1.34; Shig. 20.19; Dzək. 4.12. **5:38** 5.38 16.9. **5:39** 5.39 Luka 24.27,44; Slēnē 13.27; 17.11; 2 Tim. 3.15-16; 1 Piita 1.10-11. **5:41** 5.41 7.18.

nga alənə. Makə ha'ə dīi əna, iitə dīi mbee nuunə ka vii ka nyi gooŋga?

⁴⁵ “Goonə ɲgərə ɔo'i, nyi na kərə gəɲwanə goonə aakəɲwacii Daadə. Ma ətsa, Muusa ətə kii unə noonə nə agyanəkii na kərə gəɲwanə goonə. ⁴⁶ Acii maci də tantanyinə vii unə gooŋga ka Muusa, kada kə vii unə ka nyi gooŋga, acii agyanəki nyaahə ci. ⁴⁷ Makə dīi ci pooshi unə luuvə sətə nyaahə ca, iitə dīi mbee nuunə ka luuvə sənə cii kya ba?”

6

Adəvənə ɲga Yeesu ka ənji dəbu'u tufə
(*Mat. 14.13-21; Mar. 6.30-44; Luka 9.10-17*)

¹ Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca palə aa tanjəgi uunəvə ɲga Galili, waatoo uunəvə ɲga Tibeeriya makə sətə ci ənjə a 'wa uunəvəkii. ² Dabaala a dzə də nə'unə tə ci, acii kə nee tii ka sə ɲga hurəshishiitə cii kəya daada, waatoo mbəədəpaa də ənji bwanea. ³ Makə mbu'i Yeesu aadəvə, ca ndərəgi aanə dafjgərə, ca ndzaanə dasə davə tii da lyawarənaakii. ⁴ Ma saa'ikii, kə uugi uusəra ɲga *Pasəka mbəshanə, waatoo kumənə ɲga *Yahudiinə. ⁵ Makə caamə Yeesu, ma ca nee, dabaala a shi aabiikii, ca ləgwa ama Filibusə, “Da dzənaamə ka upaa zəmətə ca zəməma ka patənə ɲga ənjitsa?” ⁶ Ma bii ci ətsə ha'ə, kaa ca shii təbətənə tə Filibusə. Acii

---

5:44 5.44 5.41. **5:45** 5.45 Džək. 31.24-29. **5:46** 5.46 Džək. 18.15,18; Luka 24.27; Yooh. 6.14; Slənə 3.22; 7.37. **5:47** 5.47 Luka 16.29-31. **6:2** 6.2 Mat. 6.25; Yooh. 2.23. **6:3** 6.3 Mat. 5.1; 15.29; Mar. 3.13; 6.46; Luka 22.39. **6:4** 6.4 2.13.

ma Yeesu, kə shii ci sətə nii kəya ɗa. ⁷ Əŋki Filibusə ka ci, “Ma sətə ca əhətə tə ənjitə patə taa gi'u gi'u, ka ɗanə nə kwaba ŋga zəməkii palee ka *hwaslə gya'ə bəra'i.” ⁸ Əndə'i əndə agi lyawarənaakii, waatoo Andərawəsə ndzəkəŋuci Simoonə Piita, a jikəvə ka ci, əŋki ci: * ⁹ “Tə'i uuzənə ganə, tə'i buroodi† tufə ba'ə hərəfinə bəra'i aciikii. Amma kə shii nyi, pooshi ka mbu'unə ka ənjitə patə.” ¹⁰ Yoo ma dava, tə'i kuzhinyinə laŋə. Əŋki Yeesu ka lyawarənaakii: “Bamə ka ənji, wa təya ndzaanə.” Wata ənjitə a ndzaanə patə. Kə mbu'i bahə dəbu'u tufə nə ŋguyirənə ahadatii. ¹¹ Wata Yeesu a ŋgərə burooditə, ca kuyirii tə Əntaŋfə, ca baatsəpaa, ənjə a təkəpaa ka ənjitə dasə dasə gatə. Ha'ə ɗii ci də hərəfinə əsə. Wata təya adə makə sətə mwayi tii. ¹² Makə agi tii, əburi tii, əŋki ci ka lyawarənaakii, “Tsəkətəmə ətsə mbaadaanə patə, acii gaama saawee ka zəma.” ¹³ Wata təya tsəkətə patə, təya naanagi ɗəvə pu'u aji bəra'i də ətə mbəɗaanə ama burooditə tufə ətə agi ənja. ¹⁴ Makə nee ənjitə davə ka sə ŋga hurəshishiitə ɗii Yeesu, əŋki tii: “Ma əndətsa, ci nə anabitə bii ənji na shi aasəkə duuniya.” ¹⁵ Amma ma Yeesu, kə shii ci oo'i, ŋga'ə ka tii nə shinə ka kəsənə tə ci, kaa təya shii ɗəkəvənə tə ci tyasə ka ŋwanwa. Wata ca maɗə, ca tsakə ndərənə saakii aanə ɗaŋgəra ci daanəkii.

* **6:8** 6.8 Andərawəsə: 1.40; 12.22; Mat. 4.18; Mar. 13.3. † **6:9** 6.9 Ma burooditsa, də əndə'i hi'u uushi ɗii ənji ətə ci ənjə a uuzanə hanyinə ŋga Isərayiila. **6:11** 6.11 21.9,13. **6:14** 6.14 Dzək. 18.15,18; Yooh. 1.21; 2.11; 5.46; 7.40; Slənə 3.22-23. **6:15** 6.15 5.13; 18.36.

*Wiinə nga Yeesu anə ma'inə
(Mat. 14.22-33; Mar. 6.45-52)*

¹⁶ Makə dīi kədəwanə, lyawarənaakii a madə, təya əntsaħəgərə aama uunəva, ¹⁷ təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya tanə aadə Kafarənahumə. Kə uugi ha danə təku təkə, amma ma'ə Yeesu mashimə aabiitii. ¹⁸ Ma saa'ikii, mandalə mədə a kya, ca gwazee ka ma'inə purətə. ¹⁹ Tii kə uugi dzənə bahə kiloomēeta tufə taa kuwa, wata təya nee ka Yeesu ca wii anə ma'inə, ca dzə aabiitii, təya ŋwaləgi ka shaŋə. ²⁰ Əŋki ci ka tii, "Goona ŋwalə, nyi əna." ²¹ Makə fii tii ha'ə, kə liwə tii tə ci də moodasəkə aasəkə kumbawala. Pii wata kumbawalə a mbu'u aama ndzaŋa ŋga hatə njii təya dzə aadəvə.

Alənə nga ənji tə Yeesu

²² Ma ka pukyatə hakii, ma ənjitə atanəgi uunəva, kə paaratəgi tii oo'i, rəŋwə nji kumbawalə davə, kə shii tii, ma saa'itə pyalə lyawarənaakii satii, pooshi Yeesu ŋgire da i ci aasəkə kumbawaləkii, tii daanətii pyalətii. ²³ Wata hara kumbawalənyinə a shi aahatə də Tibeeriya, waatoo hatə shi Slandanə a kuyirii tə Əntaŋfə agyanə zəma, kaa ənjə a adə. ²⁴ Ma nee dabaala pooshi Yeesu davə taa lyawarənaakii əsə, pooshi tii davə, təya ndərə kumbawalənyiita, təya palə aa Kafarənahumə ka alənə tə ci.

Burooditə ca vii əpinə nə Yeesu

²⁵ Makə lapaa ənji tə Yeesu a tanəgi uunəva, əŋki tii ka ci, “Maləma, guci daa shi hə aahana?” ²⁶ Əŋki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ma cuuna alə tə nyi, acii agyuunə buroodi, una əburə, əntaa paaratəginə paaratəgyuunə də də sə ŋga hurəshishinaaki.

²⁷ Goona slənə ka upaa də zəmətə ca saawagi, amma slənəmə ka upaa də zəmətə ca mbu'u ca'ə ka əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ətsə nə zəmətə nə nyi *Uuzənə ŋga ənda a vii koonə, acii ma nya, Əntanəfə Daadə baarəgi panğəranə oo'i Uuzənaakii nə nyi.”

²⁸ Təya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Mi daniinə, keena shii slənə sətə ci Əntanəfə a moo ina sləna?”

²⁹ Yeesu a ba ka tii, “Ma sətə mwayi Əntanəfə una də, viimə goonəga ka əndətə sləkee ci.” ³⁰ Əŋki tii, “Ŋgutə sə ŋga hurəshishinə dənəku, keena nee, ina vii ka hə goonəga? Tə'i kwa? ³¹ Ma dzədzəshi'iniinə, kə agi tii *mana agi bilinə, makə sətə bii malaba ləkəlkətə: Dadagyə vya ci ka tii zəmə kaa təya adə.” ³² Yeesu a ba

ka tii, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, əntaa Muusa vya koonə zəmə dadagyə. Daadə vya koonə tə tantanyitə zəmə dadagyə. ³³ Acii ma zəmətə vii Əntanəfə ka ənja, ci nə əndətə jima dagyə, ca vii əpinə ka *duuniya.” ³⁴ Wata təya kədii aciikii, əŋki tii, “Maduuna, vii keenə zəmətsə taa guci patə.”

³⁵ Əŋki Yeesu ka tii, “Nyi nə zəmətə ca vii əpinə ka ənja. Ma əndətə shi aabiiki, pooshi

---

6:26 6.26 2.11. **6:27** 6.27 6.35. **6:29** 6.29 2.23. **6:31** 6.31
 Jab. 78.24; Shig. 16.4,31; Yooh. 6.49. **6:33** 6.33 6.41,51. **6:34**
 6.34 4.15; Mat. 6.11.

madəfənə ka ɗanə tə ci shaŋə. Ma əndətə vii ka nyi gooŋga, pooshi meegiirənə ka ɗanə tə ci shaŋə. ³⁶ Yoo, kə bii nyi koonə, kə nee unə ka nyi, amma pooshi unə vii ka nyi gooŋga. ³⁷ Taa wu patə ətə vii Daadə ka nyi, ka shinə nə ci aabiiki. Ma əndətə shi əsə, paa nyi ka kaareenə ka ci shaŋə. ³⁸ Acii, ma shinaaki dadagyə, əntaa ka slənə sətə mwayi maki, amma ka slənə sətə mwayi ma ŋga Əndətə sləkee ka nyi. ³⁹ Ma sətə ci Əndətə sləkee ka nyi a moo, wa nya kəsətə təŋə təŋə ka ciinə tə ənjitə vii ci ka nyi, acii ga taa wu agitii a ŋusləgi a rəgwa, ka madfee nə nyi ka tii da i əpinə uusəra ŋga muudinə.

⁴⁰ Ma sətə ci Daadə a moo, patənə ŋga ənjitə nee ka nyi Uuzənaakii, təya vii ka nyi gooŋga, ka upaanə nə tii əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ka madeenə nə nyi ka tii da i əpinə uusəra ŋga muudinə.”

⁴¹ Makə fii *gayinə ŋga Yahudiinə bii ci oo'i, ci nə zəmətə jima dadagyə, wata təya 'watəgi ŋgəərə ma. ⁴² Əŋki tii, “Əntaa Yeesu uuzənə ŋga Yusufu ətsa, anii əntaa ca? Kə shii amə tə dii da məci. Aa iitə ɗii banəkii əndzə'i oo'i, dadagyə jima ca?”

⁴³ Əŋki Yeesu ka tii, “Bwaseemə ka ŋgəərə ma ahadoonə. ⁴⁴ Ma nyi, Daadə sləkee ka nyi. Pooshi əndə ca shi aabiiki madaamə ci kə kavə tə ci kaa ca shi. Ma nyi, ka madeenə nə nyi ka ci da i əpinə uusəra ŋga muudinə. ⁴⁵ Kə nyaahə

6:35 6.35 4.13-14; 6.48-58; 7.37. **6:36** 6.36 16.9; 20.29. **6:37** 6.37 17.2,24. **6:38** 6.38 4.34; Mat. 26.39. **6:39** 6.39 10.28; 17.12; 18.9. **6:40** 6.40 5.24; 6.44,54; 11.24. **6:42** 6.42 Mat. 13.55.

anabinyinè oo'i: 'Taa wu patè, ka dzègunètè nò ɛntanfè ka ci.' Ci dîi cii kya ba koonè, taa wu patè fii sètè jigunyi Daadè ka ci, ca luuvè, ci shi aabiiki ètsa. ⁴⁶ Ma sètè cii kya moo banè, pooshi èndè sha nee ka Daadè. See èndètè shi daciikii tanè nee ka ci. ⁴⁷ Tantanyinè cii kya ba koonè, ma èndètè vii goonga ka nyi, t'è'i ci da èpinè nga ca'è ndèjwè ndèjwè. ⁴⁸ Nyi nè zèmètè ca vii èpinè. ⁴⁹ Ma dzèdzèshi'inuunè ètè agi *mana agi bilinè, kè mètègi tii. ⁵⁰ Amma, ma zèmètè jima dadagyè, tsanè nè ci. Taa wu patè agi, paa ci ka èntènè. ⁵¹ Nyi nè zèmètè ca vii èpinè ètè jima dadagyè. Tada wu patè agi zèmèna, ka ndzaanè nè ci da i èpinè ka ca'è ndèjwè ndèjwè. Ma zèmètsa, luu nga shishinèki ètè nii kya vii kaa *duuniya a upaa èpinè nga ca'è ndèjwè ndèjwè."

⁵² Ma sètè bii Yeesu, kè zhima tè *gayinè nga Yahudiinè asèkètii ka shanè, wata t'èya ndzanè madèe ka mabizhinè ahadatii, ènki tii, "Iitiitè daa viinè èndètè kaamè luu nga shishinèkii, kaama tsèba?" ⁵³ Yeesu a ba ka tii, "Tantanyinè cii kya ba koonè, mada pooshi unè cibè luu nga shishinè nga *Uuzènè nga ènda, una sa idènaakii, pooshi unè ka ndzaanè da i èpinè.

⁵⁴ Tada wu cibè luu nga shishinèki, ca sa idènaaki, t'è'i ci da èpinè nga ca'è ndèjwè ndèjwè. Ka madèenè nè nyi ka ci da i èpinè uusera nga muudinè. ⁵⁵ Aci ma luu nga shishinèki, tantanyitè zèma nè ci. Tantanyitè

6:45 6.45 Isaa. 54.13. **6:46** 6.46 1.18. **6:48** 6.48-50 6.35; Sèniinè 2.17. **6:49** 6.49 6.31. **6:53** 6.53-58 Mat. 26.26-28; 1 Koor. 10.16; 11.23-26.

sə ɲga sanə nə idənaaki əsə. ⁵⁶ Tada wu cibə luu ɲga shishinəki, ca sa idənaaki, ləbə nə ci da nyi, ha'ə nə nyi əsə, ləbə nə nyi da ci.

⁵⁷ Acii Daadə sləkee ka nyi. Ma ca, Əndə vii əpinə nə ci. Daciikii dīi nyi da i əpinə amaki əsə. Ha'ə əsə, ma əndətə cibə luu ɲga shishinəki, ka upaanə nə ci əpinə daciiki. ⁵⁸ Ətsə dīi nə zəmətə jima dadagyə. Əntaa makə zəmətə shi dzədzəshi'inuunə a agi. Acii ma təya, kə mətəgi tii. Ma əndətə agi zəmənə, ka ndzaanə nə ci da i əpinə ka ca'ə ndəɲwə ndəɲwə.”

⁵⁹ Ma wabəətsə bii Yeesu, ci agi dzəgunənə ka ənji asəkə kuvə də'wa də Kafarənahumə bii ci ha'ə.

Wabəətsə ca vii əpinə ka ca'ə ndəɲwə ndəɲwə

⁶⁰ Makə fii ənji nə'unə tə Yeesu sətə baabii ci, lanə agitii bii, “Ma dzəgunəətsa, ndalə ka shanə, ndalə ka liminə ɲga ənda.” ⁶¹ Taa ɲgahi pooshi ənji bagi ka Yeesu aamakii, amma kə shii ci oo'i agi ɲgəərə ma nə tii agyanə ətsa. Wata əŋki ci ka tii, “Iitə daa, kə biipaa koonə səkə nə ətsə kwa?

⁶² Iitə dīi ba nuunə maɗa nee unə Uuzənə ɲga əndə a ndərə aadəgyə ka hatə shi ca ɲji dava?

⁶³ Ma'yanə ɲga Əntanɲə ca vii əpinə, pooshi nafalə ɲga baawəɗa ɲga əndə shiŋkinə taa gi'u. Dagi wabəətsə wabi nyi koonə ci ənjə a upaa əpiinə da Malaaba Ma'yanə. ⁶⁴ Amma tə'i hara ənji ahadoonə ətə pooshi vii ka nyi goonɲa.” Ma bii ci ha'ə, acii daga ka 'watəginə shii ci tə ənjitə pooshi na luuvə wabənaakii. Kə shii ci əndətə

na vii tē ci ka kēsənə əsə. ⁶⁵ Ca tsakə banə, ɛŋki ci, “Putə ŋga ətsə ha'ə bii nyi koonə oo'i, pooshi əndə ca shi aabiiki, maɗaamə Daadə kə kavə tē ci, kaa ca shi.”

⁶⁶ Putə ŋga ətsə ha'ə, laŋə agi ɛŋji nə'unə tē Yeesu bwasee ka nə'unə tē ci, təya palə satii.

⁶⁷ Wata ca ləgwa ama lyawarənaakii, ɛŋki ci, “Ya unə əsa, ŋga'ə koonə nə palənə səgoonə kwa?”

⁶⁸ Simoonə Piita a ba ka ci, “Slandana, aabii wu dzəniina? Amaku nə wabənə ətə ca vii ɛpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. ⁶⁹ Ma inə, kə vii inə ka hə goŋga, kə shii inə əsə oo'i, hə nə malaaba Əndətə shi dəcii Əntaŋfə.”

⁷⁰ Əŋki Yeesu ka tii, “Nyi ta'i tuunə unə pu'u aji bəra'i, amma ma əndə rəŋwə ahadoonə, *Seetanə nə ci.” ⁷¹ Agyanə Yahuda uuzənə ŋga Simoonə Isəkariyootə cii kəya wabə ha'ə. Acii ma Yahuda, taa ŋgahi rəŋwə nə ci agi lyawarənə pu'u aji bəra'i, patə da ha'ə, ma uudəpaa ba'a, ci vii tē Yeesu ka kēsənə.

7

I Yeesu tii da ndzəkəŋushi'inəkii

¹ Ma daaba'ə ətsa, kə wiigi'i Yeesu anə hanyinə ŋga Galili, paa ci mwayi wiigi'inə anə hanyinə ŋga Yahudiya, acii ma Yahudiitə davə, kə aali tii rəgwa ŋga bələginə tē ci. ² Ma saa'ikii, kə uugi kumənətii mbəshanə, waatoo kumənə ŋga kuvə bəlinə. ³ Wata ɛŋki ndzəkəŋushi'inə ŋga Yeesu ka ci, “Maɗuu, dzuu aanə hanyinə ŋga

6:64 6.64 13.11; 16.9.   **6:67** 6.67-69 Mat. 16.15-20; Mar. 1.24.

6:71 6.71 12.4.   **7:1** 7.1 5.18.   **7:2** 7.2 Leew. 23.33-34; Dzək. 16.13-15.

Yahudiya, kaa ənji nə'unə tə hə ətə davə a nee ka uushi'iitə cii kwa dfaada. ⁴ Mada nga'ə ka ənda, kaa ənjə a shii tə ci nga'ə, paa ci ka umbee ka sətə cii kəya dfaada. Makə agi dfaadanə nə hə uushi'iitsa, wa patənə nga *duuniya a shii tə hə!" ⁵ Ma bii ndzəkəŋushi'inəkii ka ci ha'ə, acii pooshi tii vii ka ci goŋga. ⁶ Wata əŋki Yeesu ka tii, "Ma saa'yaaki, ma'ə mambu'yamə. Ma unə, taa ŋgutə saa'i patə matahukii koonə. ⁷ Acii pooshi ənji duuniya ka bərapaanə tuunə. Amma ma nyi, kə biiipaa nyi ka tii səka, acii agi dzənə nə nyi də seedanə agyanətii oo'i, bwayakii nə slənətii. ⁸ Ma unə, dzəmə ka kuməətsa. Ma nyi, paa nyi ka dzənə acii ma'ə matahu saa'ikii mashimə ka nyi." ⁹ Makə bagi ci ka tii ha'ə, ca banee də Galili zəku'i.

Dzənə nga Yeesu ka kumənə nga kuvə bəlinə

¹⁰ Makə pyalə ndzəkəŋushi'inə nga Yeesu ka kumənəkii, ca madə, ca palə naakii ha'ə. Də itə itə gi ci, paa ci gi paŋgəraŋə paŋgəraŋə.

¹¹ *Gayinə nga Yahudiinə a nəəhə tə ci ka ha nga kumənəkii, təya ləgwa, "Maanə əndətə kwa?"

¹² Kə dfaadii ənji matatahinə laŋə agyanəkii ahada dabaala. Hara ənjə a ba, "Maŋga'ə əndə nə ci." Əŋki hara ənji, "Pooshi, agi ŋusləginə nə ci də hara ənji a rəgwa." ¹³ Amma pooshi əndə ca ŋgəree ka uurakii ka wabənə agyanəkii, acii kə ŋgwali tii acii gayinatii.

¹⁴ Ma ətsə ənji agi hadahadanə nga kumənəkii, wata Yeesu a madə, ca dzəgərə

aasøkə *yi nga Əntanfə, ca dzəgunə ka ənja. ¹⁵ Kə dʒii ka *gayinə nga Yahudiinə ka sə nga hurəshishinə nə dzəgunənaakii, əŋki tii, “Iitə daa mbee əndənə ka uushi'inə ha'ə yoo, paa ci gi kurəŋə agi jigunyana?” ¹⁶ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Ma sənə cii kya dzəgunə ka ənja, əntaa dzəgunənaaki saaki, amma daci ʔəndətə sləkee ka nyi ca shi. ¹⁷ Taa wu patə ca moo slənə sətə ci Əntanfə a moo, ka taarapaaginə nə ci ahada sənə cii kya dzəgunə ka ənja, ka shiinə nə ci taa daci ʔəntanfə ca sha, taa nga naaki nə cii kya wabə. ¹⁸ Ma əndətə ca wabə nga naakii na, alə dʒuunuunə cii kəya alə ka naakii na. Amma ma əndətə ca moo dʒuunuunə ka əndətə sləkee ka ca, ci nə əndə gooŋga, pooshi sə nga idəpaanə ashikii.

¹⁹ “Ma Muusa, ci vii koonə bariya, amma pooshi unə nə'utə bariyakii. Ci dʒii cuuna alə rəgwa nga bələginə tə nyi.” ²⁰ Əŋki dankana ka ci, “Ma hə dʒiya, tə'i uushi ca ndəərə aanəku!

²¹ Wu sanə ca alə rəgwa nga bələginə tə ha?” Yeesu a ba ka tii, “Kə dʒii nyi əndə'i sə nga hurəshishinə *uusəra nga əpisəka, kə dʒagi koonə patə ka sə nga hurəshishinə. ²² Kə bii Muusa koonə, *ryaminagi manjeevənə goonə. Taa agi uusəra nga əpisəka maa, agi dʒanə nuunə ha'ə. Shiimə əsə, əntaa Muusa 'watəgi dʒanə ha'ə, amma dzədzəshi'inuunə. ²³ Yoo, madʒa kə ryaminii ənji uuzənə agi uusəra nga əpisəka

---

7:15 7.15 Mat. 13.54; Luka 2.47. **7:16** 7.16 12.49; 14.10. **7:18** 7.18 5.41; 8.50; 12.43. **7:19** 7.19 1.17; Slənə 7.53; Rooma 2.17-24. **7:20** 7.20 8.48. **7:21** 7.21-23 5.9. **7:22** 7.22 'Wat. 17.9-14; Leew. 12.3.

acii ga ənjə a taŋəgi bariya ŋga Muusa, ka mi dfii cuuna bəzə səkə aashiki acii mbədfəpaa nyi də əndə uusəra ŋga əpisəka? ²⁴ Bwaseemə ka lagi gəŋwanə də sətə cuuna nee də ginuunə. Amma lamə gəŋwanə də rəgwakii.”

Ləgwanə agyanə Matafəkii ŋga Əntanfə

²⁵ Wata əŋki hara ənji Urusaliima, “Əntaa tə əndətsə ci gayinə a moo bələginə nii?

²⁶ Tsaaməmə, waatsə ka wabənə ahada ənji patə, amma pooshi uushi cii təya jikə ka ci. Mbu'u ma nə tii ka nəhənə, ci nə Matafəkii ŋga Əntanfə. ²⁷ Amma ma əndətsa, kə shii amə hatə shi ci davə. Ma Matafəkii, pooshi əndə na shii taa da nii kəya shi.”

²⁸ Ma Yeesu a dzə də dzəgunənə ka ənji asəkə *yi ŋga Əntanfə, ca ŋgəree ka uurakii ka ləgwanə, əŋki ci, “Kə shii unə tə nyi kwa? da shi nya? Əntaa də ŋga naaki nə shi nyi, Əndə sləkee ka nyi. Ma ca, əndə gooŋga nə ci, pooshi unə shii tə ci. ²⁹ Amma ma nyi, kə shii nyi tə ci, acii daciikii shi nyi. Ci sləkee ka nyi əsə.” ³⁰ Wata təya dfa gazhi'waanə ŋga kəsənə tə ci, amma pooshi əndə kavə ciinə aashikii, acii ma'ə saa'yaakii mambu'yamə. ³¹ Amma laŋə agi dabaala vii ka ci gooŋga, əŋki tii, “Mada kə shi Matafəkii, kadə nii kəya dfaada sə ŋga hurəshishinə palee ka ətsə ŋga əndətsə nii?”

7:23 7.23 5.9.   **7:24** 7.24 8.15.   **7:25** 7.25 5.18.   **7:26** 7.26 4.25; 18.20.   **7:27** 7.27 9.29.   **7:28** 7.28-29 8.55; 17.8,21,25.   **7:30** 7.30 2.4; 7.44.   **7:31** 7.31 2.23.

Slækeenə ɲga gayinə ka soojiinə ka kəsənə tə Yeesu

³² Kə fii *Farisanyinə dabaala a daada matatahinə agyanə Yeesu, wata təya madə, tii da matakəɲwanyinə ɲga limanyinə, təya slækee ka soojiinə ka kəsənə tə ci. ³³ Wata əɲki Yeesu, “Ma'ə nyi ka ta'veenə doonə gi'u. Ma daba'əkii, ka palənə nə nyi aabii Əndətə slækee ka nyi.

³⁴ Ka alənə nuunə tə nyi, amma pooshi unə ka neenə ka nyi, pooshi unə na mbu'u ka hatə nii kya ndzaanə.” ³⁵ Wata əɲki *gayinə ɲga Yahudiinə ahadatii satii, “Aama daa cii kəya dzə bahə pooshi amə na nee ka ca? Aasəkə vəranyinə ɲga Gərikə hatə dɪi əɲji gaamə cii kəya dzə kwa? kaa ca dzə ka dzəgunənə ka əɲji Gərika? ³⁶ Acii kə bii ci, ka alənə naamə tə ci, pooshi amə na nee ka ci, pooshi amə ka mbu'unə ka hatə nii kəya ndzaanə. Mi cii kəya moo banə sanə?”

Gəərənyinə ɲga ma'iitə ca vii əpinə

³⁷ Ma ka muudinə ɲga uusəra ɲga kuməəta, waatoo maduunə uusəra ɲga kumənəkii, kə madətə Yeesu ahada danjana, ca ɲgəree ka uurakii, əɲki ci, “Taa wu patə ci meegiirənə a da tə ci, wa ca shi aabiiki, ca shi ka sa ma'inə.

³⁸ Makə sətə bii malaaba ləkaləkətə, ma əndətə vii ka nyi gooɲga, ka shiginə nə gəərə ɲga ma'iitə ca vii əpinə a ədzəməkii.” ³⁹ Ma wabi Yeesu ətsa, agyanə Ma'yanə ɲga Əntaɲfə wabi ci. Ci nə əɲji nə'unə a upaa. Ma ka saa'ita, ma'ə tii

---

7:33 7.33-36 8.14.   **7:33** 7.33 13.33; 16.5.   **7:34** 7.34 8.21; 13.36.   **7:37** 7.37 Leew. 23.36; Yooh. 4.10,14; Səniinə 22.17.

ma'upaamə zəku'i, acii ma'ə Yeesu ma'upaamə
 dūunuunə dagyə.

Təəkəginə ŋga ma ŋga ənja

⁴⁰ Makə fii hara ənji ahada danƙana ca ba
 ha'ə, əŋki tii, "Ma əndətsa, tanyi ci nə *anabi
 ətə bii ənji na shi." ⁴¹ Hara ənji əsə,
 əŋki tii, "Mataɗəkii nə ci!" Amma ma hara
 ənji, kə bii tii, "Pooshi Aləmasiihu ka shinə da
 Galili! ⁴² Ma bii malaaba ləkaləkatə, jijinə ŋga
 ŋwanwa *Dawuda na ndzaa ka Mataɗəkii. Də
 Bayitilaama nə ənjə a poo tə ci əsə, waatoo
 vəraatə ŋji Dawuda davə." ⁴³ Acii ha'ə tə'i
 təəkəshinə ahada danƙana putaakii. ⁴⁴ Ŋga'ə ka
 hara ənji kaa təya kəsə tə ci, amma pooshi əndə
 kavə ciinə aashikii.

Ghatə vii goonƙa ŋga *gayinə ŋga Yahudiinə

⁴⁵ Wata kə ənyi soojiinə satii. Makə mbu'i
 tii, ləguyi limanyinə da Farisanyinə ka tii, əŋki
 tii, "Mi pooshi unə kira tə ci kwa?" ⁴⁶ Əŋki
 soojiinə ka tii, "Pooshi əndə sha waɓə makə ŋga
 əndətsa!" ⁴⁷ Wata əŋki Farisanyinə ka tii, "Kə
 ŋuslɛgi ci duunə noonə əsə kwa? ⁴⁸ Kə shuuna
 fii rəŋwə agi gayinə taa rəŋwə agi Farisanyinə
 a vii ka ci goonƙa nii? ⁴⁹ Ma danƙanata, ma vii
 tii goonƙa, acii pooshi tii shii bariya ŋga Muusa.
 Acii ha'ə tə'i naalanə agyanətii."

⁵⁰ Yoo, ahadatii nə Nikoodaməsə, waatoo
 əndətə sha gi aabii Yeesu. Wata əŋki ci ka
 tii, ⁵¹ "Mada nə'utə sətə bii bariya gaamə,

pooshi amə ka lagi gəŋwanə ka əndə, amə ma'ə mafatəmə ŋga'ə tə sətə dīi ci.” ⁵² Əŋki tii ka ci, “Əndə Galili nə hə əsə kwa? Buurətə ŋga'ə tə sətə bii malaaba ləkaləkatə. Davə shiinəku, ma də Galili, pooshi *anabi ka shiginə.” [⁵³ Wata ənjə a təkəgi satii aasii.

8

¹ Yeesu a ndərə saakii aanə giŋwə ŋga Zayitunə.

Miitə kəshi ənji tə ki ka aləhiinə

² Ma pukyatə hakii tsəfakə, kə ənyi Yeesu aasəkə *yi ŋga Əntəŋfə. Ca dzə ka ndzaanə dasə ka dzəgunənə ka ənja. Patənə ŋga ənjə a dzə aabiikii.

³ Wata *maliminə ŋga bariya da *Farisanyinə a kira ka ci əndə'i minə ətə kəshi ənji tə ki ka aləhiinə, təya kəŋee ka ki akəŋwaciitii patə.

⁴ Əŋki tii ka Yeesu, “Maləma, ma miina, kə kəshi ənji tə ki, kya aləhiinə. ⁵ Ma agi bariya, kə bii Muusa, ma tsarə ŋga miitsa, see bələginə

tə ki də kaalanə də faariinə. Ya əna, ya ha, iitə bii hə naaku agyanəkəya?” ⁶ Ma bii tii ha'ə, kaa təya shii təbənə tə ci, təya shii upaa

sə ŋga kəsənə də ci. Amma Yeesu a gwanəanə, ca naahətə uushi də ciinəkii a panə. ⁷ Təya dzə aakəŋwa də laagwa ka ci uushi'inə, wata ca madətə, əŋki ci ka tii, “Ma əndətə pooshi sha slənyi 'waslyakənə, wa ca 'watəgi kaalanə

7:51 7.51 Dzək. 1.16-17; 17.6.   **8:2** 8.2 Mat. 26.55.   **8:5** 8.5 Dzək. 22.22-24.   **8:6** 8.6 Mat. 22.15.

tə ki.” ⁸ Wata ca ənə ka gwaŋaanənə ka naahənə a panə. ⁹ Makə fii tii ha'ə, təya palə satii patə də rəŋwə rəŋwə. Iirə ənji 'watəgi palənə satii. Kə bwasee tii ka Yeesu ci daanəkii tii da miita. ¹⁰ Wata ca madətə, ca ba ka ki, “Mina, maatiinə da? Pooshi əndə mbədaanə bahə vii ka hə ma'inə kwa?” ¹¹ Əŋki ki, “Pooshi əndə dīi Slandana.” Əŋki Yeesu ka ki, “Nyi maa, paa nyi ka vii ka hə ma'inə. Duu saaku, amma ga ha slənə 'waslyakəənə ma'ə.”]

Bərənə ka *duuniya nə Yeesu

¹² Yeesu a ənə ka wabənə ka ənji, əŋki ci, “Nyi nə bərənə ka duuniya. Ma əndətə ca nə'u tə nyi, paa ci ka wiinə agi təkunə, amma ka upaanə nə ci bərənə ətə ca vii əpinə ka ənja.” ¹³ Wata əŋki Farisanyinə ka ci, “Hə saaku ca seeda agyanə naaku na. Pooshi goŋga agi wabənaaku.” ¹⁴ Əŋki Yeesu ka tii, “Taa nyi saaki ca seeda agyanə naaki na, amma goŋga nə wabənaaki, acii kə shii nyi hatə shi nyi davə, kə shii nyi hatə nii kya dzə aadəvə əsə. Ma una, pooshi unə shii hatə shi nyi davə, pooshi unə shii hatə nii kya dzə əsə. ¹⁵ Agi lanə nuunə gəŋwanə makə sətə kadeesəkə koonə, amma ma nyi, pooshi əndətə cii kya la ka ci. ¹⁶ Taa ka lanə nə nyi maa, goŋga nə la gəŋwanaaki, acii əntaa nyi daanəki ca la gəŋwanə, amma inə da Daadə.

8:7 8.7 Dzək. 17.7; 13.10. **8:9** 8.9 Mat. 22.22. **8:11** 8.11 5.14. **8:12** 8.12 1.5,9-10; 3.19; 9.4-5; 11.9-10; 12.35-36,46; Isaa. 49.6; Mat. 5.14; Luka 2.32; 2 Koor. 4.4,6; Af. 5.8-14; 1 Yooh. 1.5-7; 2.8; 3.14. **8:13** 8.13 5.31-32. **8:14** 8.14 3.2; 7.28-29,33-36; 8.21-22,42; 13.1,33; 16.5,10,28; 17.8; 20.17. **8:15** 8.15 7.24.

Ci sløkee ka nyi. ¹⁷ Ma agi bariya goonə, tə'i manaahəkii oo'i, madfa kə shigi seedawanyinə bəra'i, madfa uushi rənjwə nə wabənati, ma sətə bii tii, goonga. ¹⁸ Ma nyi, agi seedanə nə nyi agyanə naaki na. Ha'ə nə Daadə ətə sløkee ka nyi əsə, agi seedanə nə ci agyanəki." ¹⁹ Əŋki tii ka ci, "Maanə Dəwa?" Əŋki Yeesu ka tii, "Pooshi unə shii tə nyi taa tə Daadə. Maci kə shii unə tə nyi, kadfa ka shiinə nuunə tə Daadə əsə."

²⁰ Ma wabəətsə baabii Yeesu, ca dzəgunə ka ənji asəkə yi ŋga Əntarjə baabii ci ha'ə. Waatoo a kumu ka hatə ci ənjə a dfa viinə. Amma pooshi ənji kəshi tə ci, acii ma'ə saa'yaakii mambu'yamə.

Wabənə ŋga Yeesu agyanə hatə nii kəya dzə aadəvə

²¹ Yeesu a ənə ka wabənə ka tii, əŋki ci, "Ka palənə nə nyi saaki, ka alənə nuunə tə nyi, amma agi 'waslyakəənə goonə nuuna mətə. Pooshi unə ka dzənə ka hatə nii kya dzə aadəvə." ²² Wata əŋki *gayinə ŋga Yahudiinə, "Kə bii ci, pooshi amə ka dzənə ka hatə nii kəya dzə aadəvə. Ya saŋə banə cii kəya moo banə oo'i, ka bələginə nə ci naakii nə nii?" ²³ Əŋki Yeesu ka tii, "Ma unə, ŋga *duuniyanə nuunə, amma ma nyi, dadagyə shi nyi. Agi duuniyanə shigi unə, amma ma nyi, əntaa agi duuniyanə shigi nyi.

²⁴ Ci fi unə bii nyi koonə ka mətəənə nuunə agi 'waslyakəənə goonə. Madfa pooshi unə vii

---

8:17 8.17 Dzək. 19.15.   **8:18** 8.18 5.36; 1 Yooh. 5.9.   **8:19** 8.19 5.18; 16.3.   **8:20** 8.20 2.4.   **8:21** 8.21 8.14.   **8:23** 8.23 3.31.

goongga oo'i nyi nə əndə daga ŋukə, weewee ka mətəənə nuunə agi 'waslyakəənə goonə."

²⁵ Wata əŋki tii ka ci, "Wu daa nə ha?" Yeesu a ba ka tii, "Nyi nə əndətə njii kya ba koonə daga ka 'watəginə. ²⁶ Tə'i uushi'inə laŋə ətə idəpaa nyi ashuunə, ətə bahə nya lagi koonə gəŋwanə agyanəkii. Amma, ma Əndətə sləkee ka nyi, əndə goongga nə ci. Ma nya, see sətə fii nyi da makii banəki ka *duuniya." ²⁷ Pooshi tii paaratəgi oo'i agyanə Dii nə Yeesu ka wabənə ka tii. ²⁸ Wata əŋki ci ka tii, "Mada kə madəe unə ka *Uuzənə ŋga ənda, ka shiinə nuunə oo'i, nyi nə əndə daga ŋukə. Davə shiinuunə oo'i, pooshi uushi cii kya də də baawədaaki, amma see sətə bii Daadə banəki ka ənja. ²⁹ Ləbə niinə da Əndətə sləkee ka nyi əsə, pooshi ci bwasee ka nyi daanəki, acii ma nya, taa guci patə ha'ə nə nyi ka slənə sətə ca kadeesəkə ka ci."

³⁰ Makə fii ənji uushi'iitə baabii Yeesu, laŋə nə ənjitə vii ka ci goongga.

Dimuyinə da maviinə

³¹ Wata əŋki Yeesu ka ənjitə vii ka ci goongga, "Mada kə nə'utə unə dzəgunənaaki, ka ndzaanə nuunə ka lyawarənaaki ŋga tantanyinə. ³² Ka shiinə nuunə goongga. Goongakii əsə na kavə tuunə ka ndzaanə ka dimuyinə." ³³ Əŋki tii ka ci, "Ma inə, jijinyinə ŋga Ibərahiima niinə, pooshi inə sha dfii mavaanə ka əndə shaŋə. Mi sanə dfii

---

8:24 8.24 13.19.   **8:28** 8.28 3.14; 4.34; 5.18.   **8:30** 8.30 2.23.

8:31 8.31 14.15; 15.8.

cii kwa moo banə oo'i, ka upaanə niinə ndzaanə ka dimuyina?"

³⁴ Əŋki Yeesu ka tii, "Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə slənyi 'waslyakəənə, mava ŋga 'waslyakəənə nə ci ətsa. ³⁵ Ma mava, paa ci ndzaanə ka ŋga ənji yikii ha'ə uudənə əpinaakii. Amma ma uuzənə, kə ndzaa ci ŋga yikii ha'ə uudənə əpinaakii. ³⁶ Mada kə kavə *Uuzənə ŋga Əntaŋfə tuunə ka ndzaanə ka dimuyinə, ka ndzaanə nuunə ka dimuyinə tanyi. ³⁷ Kə shii nyi jijinyinə ŋga Ibərahiima nuunə. Amma wanuunə ka moo bələginə tə nyi, acii pooshi unə ka luuvə dzəgunənaaki. ³⁸ Ma nyi, agyanə sətə baarii Daadə ka nyi cii kya wabə. Amma ma unə, sətə bii dəsənuunə koonə cuuna slənə." ³⁹ Əŋki tii ka ci, "Ibərahiima nə dəsəniinə."

Əŋki Yeesu ka tii, "Maci manjeevənə ŋga Ibərahiima nuunə tanyi, kadə sətə njii kəya slənə cuuna slənə. ⁴⁰ Ma nyi, goonɣatə fii nyi acii Əntaŋfə cii kya ba koonə. Amma wanuunə ka moo bələginə tə nyi. Pooshi Ibərahiima sha dīi ha'ə makə ətsa! ⁴¹ Ma unə, sətə ci dəsənuunə a slənə cuuna slənə." Wata əŋki tii ka ci, "Ma ina, Əntaŋfə ci saakii nə Dəsəniinə rəŋwə dyaŋə. Əntaa mazaguyinə niinə." ⁴² Əŋki Yeesu ka tii, "Maci Əntaŋfə nə Dəsənuunə tanyi, kadə ka uudənə nuunə tə nyi, acii daciikii shi nyi, wanyinə ganə əsə. Pooshi nyi shi də baawəfaaki saaki, amma ci sləkee

---

8:33 8.33 Mat. 3.9; Rooma 4.12.   **8:34** 8.34 Rooma 6.16,20; 2 Piita 2.19.   **8:35** 8.35 Shig. 21.2.   **8:36** 8.36 Gal. 5.1.   **8:37** 8.37 5.18.   **8:39** 8.39 8.33.   **8:41** 8.41 Dzək. 32.6; Isaa. 63.16.

ka nyi. ⁴³ Mi pooshi unə agi paaratəginə də sənə cii kya ba koonə kwa? Ma dīi ha'ə, acii pooshi unə agi sə'watənə una fatə wabənaaki. ⁴⁴ Ma unə, manjeevənə ŋga dəsənuunə nuunə, waatoo *Seetanə. Nə'u sətə ci dəsənuunə a moo kadeesəkə koonə əsə. Mabəələhiinə nə ci daga ka 'watəginə, paa ci sha slənyi goonḡaanə, acii pooshi goonḡa ashikii. Ndilə ndilə tə sətə ashikii nə patənə ŋga jirakənaakii, acii majirakə nə ci, mapoo tə patənə ŋga jirakənə. ⁴⁵ Amma ma nyi, goonḡa cii kya ba, ci dīi pooshi unə vii ka nyi goonḡa. ⁴⁶ Wu sanə agyuunə ca baarii oo'i, kə dīi nyi 'waslyakəəna? Makə goonḡa wabi nyi koonə, mi dīi pooshi unə agi vii ka nyi goonḡa? ⁴⁷ Ma əndə ŋga Əntanḡfə, wabənə ŋga Əntanḡfə cii kəya luuvə. Ma unə, əntaa ənji ŋga Əntanḡfə nuunə, ci dīi pooshi unə agi luuvənə əsə.”

Yeesu tii da Ibərahiima

⁴⁸ Wata *gayinə ŋga Yahudiinə a jikə ka Yeesu, əḡki tii, “Makə bii inə, ma hə, əndə *Samariya nə hə, əndə ginaaja, əntaa goonḡa bii inə kwa?”

⁴⁹ Əḡki Yeesu ka tii, “Ma nyi, pooshi ginaaji ashiki. Agi dūunətənə nə nyi tə Daadə, amma ma unə, pooshi unə agi dūunətənə tə nyi. ⁵⁰ Ma nyi, pooshi nyi agi alə dūunətənə goonə tə nyi, amma tə'i əndə ca alə ka nyi. Aashiki aashiki cii kəya la gəḡwanə əsə. ⁵¹ Tantasyinə cii kya ba koonə, ma əndətə nə'utə dzəgunənaaki, paa ci ka əntənə shanə.”

8:42 8.42 1 Yooh. 5.1. **8:44** 8.44 'Wat. 3.1-5; 1 Yooh. 2.4; 3.8.

8:46 8.46 2 Koor. 5.21; 1 Piita 2.22; 1 Yooh. 3.5. **8:47** 8.47 10.27; 18.37. **8:48** 8.48 4.9; 7.20; 10.20; Mar. 3.21-22. **8:50**

8.50 7.18. **8:51** 8.51 5.24.

⁵² Əŋki tii ka ci, “Ma ənə dɪi əna, kə shii inə tanyi, tə'i ginaaji ashiku. Kə əntəgi Ibərahiima, kə mətəgi anabiinə əsə, amma wahənə ka banə, taa wu patə nə'utə dzəgunənaaku, paa ci ka əntənə shaŋə. ⁵³ Ma dəsəniinə Ibərahiima, kə əntəgi ci. Ma nə hə ka banə, kə palee hə ka Ibərahiima kwa? Kə mətəgi anabiinə əsə. Wu sanə nə hə naakwa?”

⁵⁴ Əŋki Yeesu ka tii, “Maci dʉunətənə cii kya dʉunətə naaki na, kaɗa ka ndzaanə ka uushi zabə. Ma əndətə ca dʉunətə tə nyi, ci nə Daadə, əndətə bii unə ci nə Əntanɗə goonə. ⁵⁵ Pooshi unə shii tə ci, amma ma nyi, kə shii nyi tə ci. Maci ma bii nyi mashiimə nyi tə ci, kaɗa majirakə nə nyi makə noonə. Amma kə shii nyi tə ci, agi nə'utənə nə nyi wabənaakii əsə. ⁵⁶ Ma dəsənuunə Ibərahiima, kə dɪi ci moodasəkə oo'i, ka neenə nə ci ka shinaaki. Kə nee ci boo, kə dɪi ci moodasəkə əsə.”

⁵⁷ Wata əŋki tii ka ci, “Wiitə paa hə mbu'i taa fəzə tufə pu'unə! Iitiitə sanə mbee hə ka neenə ka Ibərahiima?” ⁵⁸ Yeesu a ba ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i nyi taabu'u pwayi ənji tə Ibərahiima.” ⁵⁹ Makə fii tii ha'ə, wata təya dəmə faariinə kaa təya kaala tə ci, amma wata Yeesu a rarə'igi ahada ənja, ca dəməgi saakii asəkə yi ŋga Əntanɗə.

9

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də əndətə pwayi ənji tə ci moorəfəkii

8:53 8.53 4.12.   **8:55** 8.55 4.34; 7.28-29.   **8:58** 8.58 1.1; 17.5.
8:59 8.59 10.31.

¹ Ma Yeesu a dzə də wiigi'inə, wata ca lapaa muurəfa. Ma ca, daga poonə tə ci nə ci moorəfəkii. ² Wata lyawarənaakii a ləgwa ka ci, əŋki tii, “Maləma, ya əndətsə pwayi ənji tə ci moorəfəkəya, wu sanə dīi 'waslyakəəna? Ci sanə nii, anii ənjitə pwayi tə ca?” ³ Yeesu a ba ka tii, “Ma uurəfənaakii, əntaa putə ŋga 'waslyakəənaakii taa ŋga ənjitə pwayi tə ci. Ma dīi ci moorəfəkii, kaa ənjə a shii neenə ka ŋgeerənə ŋga Əntan̄fə ca slənə ashikii. ⁴ Ma amə, makə dīi ci doosərə, tyasə see a dfaamə slənə ŋga Əndətə sləkee ka nyi. Madfa kə shi vəda, pooshi əndə ca slənə. ⁵ Ma nyi ma'ə a duuniya, bərənə ka duuniya nə nyi.”

⁶ Makə bagi Yeesu ha'ə, wata ca gwan̄aanə, ca tifəvə giirənə aa panə, ca hwadətə də hanyinə, ca ŋgərə, ca lərəbəvə aagi muurəfəta, ⁷ ca ba ka muurəfəta, “Duu aama ma'inə ŋga Siiloomə, ha yibəgi ginəku davə.” (Ma Siiloomə, makə bana, 'Sləkeenə'). Wata əndətə a palə, ca dzə ka yibəgi ginəkii, ca ənya saakii, ca dzə də nee ka ha.

⁸ Ma guvayinaakii da patənə ŋga ənjitə sha nee ka ci ca kədii, kə laaguyi tii ahadatii, əŋki tii, “Əntaa əndətsə izee ka ndzaanə ka kədiinə ətsə nii?” ⁹ Əŋki hara ənji, “Ci ətsa.” Amma əŋki hara ənji, “Pooshi, əntaa ci ətsa, pushashinə pushashi tii.” Wata əŋki əndəkii ci saakii, “Nyi əna.” ¹⁰ Wata təya ləgwa amakii, əŋki tii, “Iitə dīi daa cii kwa nee ka ha əndzə'ya?” ¹¹ Əŋki ci ka tii, “Əndətə dīi ləməkii Yeesu hwadətə hanyinə;

9:2 9.2 Shig. 20.5; Əzaki. 18.20; Luka 13.2,4. **9:3** 9.3 11.4.

9:4 9.4 5.17. **9:5** 9.5 8.12. **9:6** 9.6 Mar. 8.23. **9:8** 9.8

Slənə 3.10.

ca lørəbəvə aagiki, əŋki ci ka nyi, wa nya dzə ka yibəgi ginəki agi ma'inə ŋga Siiloomə. Wata nya palə, pii makə yibəgi nyi, wata nya nee ka ha.”
¹² Təya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Maana?” Ca ba ka tii, “Mashiimə nyi.”

Ləgwanə ŋga *Farisanyinə ama əndətə

taa iitə d̄ii upaa ci neenə ka ha

¹³ Wata təya ŋgərə tə əndətə nji moorəfəkii, təya kərə tə ci aabii Farisanyinə. ¹⁴ Ma uusəratə hwadətə Yeesu hanyinə, ca wunəgi də ginə ŋga muurəfəta, *uusəra ŋga əpisəka. ¹⁵ Wata

Farisanyinə a ənə ka ləgwanə ka əndətə taa iitə d̄ii upaa ci nee ka ha. Ca ba ka tii, “Hanyinə hwadətə ci, ca lørəbəvə aagiki, nya yibəgi ginəki, wanyinə ka neenə ka ha əndzə'i əna.”

¹⁶ Wata əŋki hara Farisanyinə, “Ma əndətsa, əntaa daciai Əntanfə shi ci, acii paa ci agi nə'utə bariya ŋga uusəra ŋga əpisəka.” Amma əŋki hara ənji natii, “Iitiitə daa mbeenə ma'waslyakə əndə ka slənə tsarə ŋga hurəshishiitsa?” Kə d̄ii təkənə ŋga ma ahadatii.

¹⁷ Wata təya ənə ka ləgwanə ka əndətə nji moorəfəkii, əŋki tii, “Makə kə bii hə, kə wunəgi ci ka hə ginəku, wu nə ci banəkwa?” Ca ba ka tii, “Ma ca, *anabi nə ci.”

¹⁸ Amma pooshi Yahudiinə luuvə oo'i, moorəfəkii shi ca nji, see də makə 'wii tii tə ənjitə pwayi tə ci. ¹⁹ Təya ləgwa ka tii, əŋki tii, “Ya əndətsa, uuzənə goonə nii? Ma bii unə, moorəfəkii pwayi unə tə ci. Iitə d̄ii cii kəya

nee ka ha?" ²⁰ Wata tɔya ba ka tii, "Kɛ shii inɛ uuzɛnɛ geenɛ ɛtsa, moorɛfɛkii pwayi inɛ tɛ ci ɛsɛ. ²¹ Amma taa iitɛ dɛi cii kɔya nee ka ha nɔa ɛnɛna, pooshi inɛ shii. Pooshi inɛ shii ɛndɔtɛ wunɛgi ka ci ginɛkii ɛsɛ. Lɛgwamɛ amakii. Amɛ matanɛ nɛ ca, ka mbeenɛ nɛ ci ka batɛnɛ koonɛ ci saakii." ²² Ma wabi tii ha'ɛ, nɔgwalii tii acii *gayinɛ nɔa Yahudiinɛ, acii ma Yahudiinɛ, kɛ bii tii oo'i, taa wu patɛ bii, Matadɛkii nɔa ɛntanɔfɛ nɛ Yeesu, ka laakɛginɛ nɛ ɛnji tɛ ci asɛkɛ *kuvɛ dɛ'wa. ²³ Ci dɛi bii tii, matanɛ nɛ ci, lɛgwamɛ amakii.

²⁴ Wata Farisanyinɛ a ɛnɛ ka 'wanɛ ka bɛra'inɛ tɛ ɛndɔtɛ nɔi moorɛfɛkii, tɔya ba ka ci, ɛnɔki tii, "Wabuu keenɛ ahadoonɛ da ɛntanɔfɛ tɛ sɛtɛ dɛi. Ma inɛ, kɛ shii inɛ, ma ɛndɔtsa, ma'waslyakɛ ɛndɛ nɛ ci." ²⁵ Ca ba ka tii, "Tadɛ ma'waslyakɛ ɛndɛ nɛ ci, paa nyi shii. Uushi rɛnɔwɛ shii nyi, ma nɔa nɔkɛ, moorɛfɛkii nɔi nyi, amma wanyinɛ ka neenɛ ka ha nɔa ɛna." ²⁶ Wata tɔya lɛgwa ka ci, ɛnɔki tii, "Iitɛ sanɛ dɛi ca? Iitɛ dɛi ci wunɛgi ci ka hɛ ginɛkwa?" ²⁷ ɛnɔki ci ka tii, "Kɛ bagɛ nyi koonɛ kɛ dzɛgi, amma kɛ tɛkuree unɛ ka luuvɛnɛ. Ka mi dɛi cuuna ɛnɛ ka lɛgwana? Mbu'u nɔa'ɛ koonɛ noonɛ nɛ ndzaanɛ ka lyawarɛnaakii kwa?" ²⁸ Wata tɔya wazɛ agyanɛkii, ɛnɔki tii ka ci, "Hɛ nɛ *lawarɛ nɔa ɛndɔtsa, amma ma inɛ, lyawarɛnɛ nɔa Muusa niinɛ. ²⁹ Ma Muusa, kɛ shii inɛ kɛ wabi ɛntanɔfɛ ka ci, amma ma ɛndɔtsa, taa hatɛ shi ci davɛ mashiimiinɛ!" ³⁰ ɛnɔki ɛndɔta, "Una!

kə dʒii sənə ka sə ŋga hurəshishinə! Iitə dʒii daa mashiimuunə hatə shi ci dava? Yoo, waanə kə wunəgi ginəkya? ³¹ Kə shii amə oo'i, ma Əntanʒə, paa ci ka fanə tə ma'waslyakə ənda, see tə ənjitə ca fa tə ci, təya slənə sətə cii kəya moo. ³² Makə tagii Əntanʒə duuniya dəŋə ka əndzə'i, pooshi əndə sha fii kə wunəgi ənji ginə ŋga muurəfa. ³³ Maci ma əndətsa, əntaa daci Əntanʒə shi ca, kada pooshi uushi cii kəya mbee ka d'anə." ³⁴ Əŋki tii ka ci, "Agi 'waslyakəənə pwayi ənji tə hə, agikii girə hə əsə, amma wahənə ka moo dzəgunənə keenə nii?" Wata təya laakəgi tə ci asəkə kuvə də'wa.

Tantanyitə ginə

³⁵ Makə fii Yeesu, kə lyaakagi ənji tə əndətə asəkə kuvə də'wa, ca alətə tə əndəta, ca ləgwa ka ci, əŋki ci, "Kə vii hə goonʒa ka Uuzənə ŋga əndə kwa?" ³⁶ Əŋki əndəta, "Wu nə ci daa, Daada? Bawə ka nyi, kaa nya shii vii ka ci goonʒa." ³⁷ Yeesu a ba ka ci, "Kə nee hə ka ci. Ci ca wabə da hə əndzə'i." ³⁸ Əŋki əndətə ka Yeesu, "Ya'ə Slandana, kə vii nyi ka hə goonʒa." Wata ca gərə'waanə akəŋwacii Yeesu.

³⁹ Əŋki Yeesu, "Ma shi nyi aasəkə duuniyana, ka d'a gəŋwanə, kaa muurəfinə a mbee ka neenə, ma ənjitə da ginə əsə, təya uurəfəgi."

⁴⁰ Tə'i hara Farisanyinə abiikii fii ca ba ha'ə. Wata əŋki tii ka ci, "Kə ndzaa ci muurəfinə niinə ətsə kwa?" ⁴¹ Yeesu a ba ka tii, "Maci

9:31 9.31 Jab. 66.18; Wab. 15.29; Isaa. 1.15. **9:33** 9.33 3.2.

9:34 9.34 9.2. **9:37** 9.37 4.26. **9:39** 9.39 5.22. **9:40** 9.40

Mat. 15.14; 23.26.

muurəfiñe nuunə, kada pooshi 'waslyakəənə ashuunə. Amma makə agi banə nuunə oo'i, ka neenə nuunə ka ha, tə'i 'waslyakəənə ashuunə."

10

Misaali də magəra

¹ Əŋki Yeesu ka tii, "Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə gimə aasəkə kuvə bagiinə,* mada əntaa da makuvə gimə ci, mahərə nə ci, taa əndə də maabə nə ci ətsa. ² Ma əndətə gimə da makuvə, ci nə magəra ŋga bagiinə. ³ Ma ca, ka wunəginə nə əndə nəhə makuvə ka ci makuva, ka fanə nə bagiinaakii uurakii, ca 'wa tə tii ka ləmə ka ləma, ca gimagi də tii agyə. ⁴ Maa kə gimagi ci də tii patə, ka tanə nə ci ka tii kəŋwanə, təya dzə də nə'unə tə ci, acii kə shii tii uurakii. ⁵ Ma əndə'i əndə pamə, pooshi tii ka nə'unə. Huyinə huyinətii aciikii, acii pooshi tii shii uura ŋga hara ənja."

⁶ Kə bii Yeesu ka tii ətsə misaali, amma ma təya, pooshi tii paaratəgi də sətə cii kəya moo banə.

Ŋunyi magəra nə Yeesu

⁷ Wata Yeesu a ənə ka banə ka tii, əŋki ci, "Tantanyinə cii kya ba koonə, ma nyi, makə makuvə ŋga bagiinə nə nyi. ⁸ Patənə ŋga ənjitə shi taabu'u shinaaki, mahiirənə taa ənji

---

9:41 9.41 15.22. * **10:1** 10.1 Ma kuvə bagiinə ŋga ənji İsarayila, aba'ə vərənə ci təya də makə gwamə ŋga liinə. **10:4** 10.4 10.27; Səniinə 14.4. **10:6** 10.6 16.25.

da maabə nə tii, pooshi bagiinə fii tə tii. ⁹ Makə makuvə nə nyi. Taa wu patə shi dabiiki, ka upaanə nə ci luupaanə. Ka gimagərənə nə ci, ca ənə ka dəməginə makə sətə kadeesəkə ka ci, ka upaanə nə ci zəmə əsə. ¹⁰ Ma shinə nga mahəra, kaa ca shii hərənə, ca bələgi slanda uushi, ca saawee ka səkii. Ma shi nyi, kaa ənjə a shii upaa əpinə. Waatoo, patənə nga əpiitə dəbēe təya upaa ka shaḅə.

¹¹ “Ma nyi, ḅunyi magəra nə nyi. Ma ḅunyi magəra, matasəkakii nə ci ka əntəginə ka putə nga bagiinə. † ¹² Ma magəra zala, əntaa naakii nə bagiinə. Mada kə nee ci ka furətsoofa ca shi aagi bagiinə, ka bwaseenə nə ci ka tii, ca huyi saakii. Wata furətsoofa a kəəsə bagiinə, ca taakee ka tii. ¹³ Ma huyipaa magəratə saakii, acii əntaa naakii nə bagiinə. Pa ca ka nəkii ka tii shaḅə. ¹⁴⁻¹⁵ Nyi nə ḅunyi magəra. Makə sətə shii Daadə tə nyi, nya shii tə ci, ha'ə əsə shii nyi tə bagiinaaki, təya shii tə nyi. Matasəkakii nə nyi ka əntənə ka putatii. ¹⁶ Tə'i hara bagiinaaki ətə pooshi asəkə kuva. Ma təya, tyasə see a aalyatə nyi tə tii aasəkə kuva əsə. Ka fatənə nə tii uuraki, təya ndzaa ahada harakii, magəra rəḅwə a gəra tə tii.

¹⁷ “Putə nga ətsə ha'ə uu'i Daadə tə nyi, acii matasəkakii nə nyi ka vigi əpinaaki, aa nya shii

---

10:8 10.8 Irim. 23.1-2; Əzaki. 34.2-3. **10:9** 10.9 14.6; Jab. 23.2; Əzaki. 34.14. † **10:11** 10.11 magəra: Jab. 23.1; Əzaki. 34.11-16; Irim. 23.3; Mat. 18.12-14; Ibər. 13.20; Səniinə 7.17; əntəginə ka putatii: 15.13; Rooma 5.8; 1 Yooh. 3.16. **10:12** 10.12 Slənə 20.29. **10:14-15** 10.14 10.27; 2 Tim. 2.19. **10:16** 10.16 11.52; Isaa. 56.8; Əzaki. 34.23-24; 1 Piita 2.25.

ənənə ka luunə saaki. ¹⁸ Pooshi əndə ɲgərəgi əpinaaki, nyi saaki mwayi viginə. Tə'i nyi da baawəda ɲga viginə, tə'i nyi da baawəda ɲga ənənə ka ɲgərətənə əsə. Ətsə nə sətə kavə Daadə tə nyi ka d'anə!"

¹⁹ Putə ɲga wabəətsə əsə, kə shigi təkəshinə ahada Yahudiinə. ²⁰ Lanə ahadatii bii, "Əndə ginaaji nə əndətsa, maba nə ci. Ka mi cuuna fa sətə cii kəya ba koonə?" ²¹ Amma kə bii hara ənji, "Ma əndətə da i ginaaji ashikii, paa ci ka wabənə makə ətsa. Iitiitə sanə mbeenə ginaaji ka wunəgi ginə ɲga muurəfa?"

Kaareenə ɲga ənji ka Yeesu

²² Ma ətsə də məgəviinə, kə mbu'ya kumənə ɲga buurətənə də uusəratə ənyi ənji ka hadatəginə də *yi ɲga Əntanfə də Urusaliima əsə. ²³ Yeesu a wiigi'i atsa malaba ɲga Sulay-imaanu asəkə yi ɲga Əntanfə. ²⁴ Wata ənjə a dzatə də nə abiikii, təya ləgwa amakii, əŋki tii, "Ca'ə guci ndzaaniinə ka gəranə a maku, kaa ha ba keenə taa wu nə hə kwa? Bagi keenə pangəranə, hə nə *Matadəkii ɲga Əntanfə nii?"

²⁵ Yeesu a ba ka tii, "Kə bagi nyi koonə daga ɲukə, amma pooshi unə luuvə. Ma uushi'iinə cii kya slənə də baawəda ɲga Daadə, ci ca wabə ka madəba maki. ²⁶ Amma ma unə, pooshi unə vii ka nyi goonɲa, acii əntaa bagiinaaki nuunə.

²⁷ Ma bagiinaaki, agi fanə nə tii uuraki, kə shii

10:17 10.17 3.35; 5.18.   **10:18** 10.18 4.34.   **10:19** 10.19 9.16.
10:20 10.20 8.48.   **10:23** 10.23 Slənə 3.11.   **10:24** 10.24 Luka
22.67.   **10:25** 10.25 5.36.   **10:26** 10.26 16.9.

nyi tē tii, tōya nē'u tē nyi əsə. ²⁸ Ka viinē nē nyi ka tii əpinē ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, paa tii ka zanə shaŋə, pooshi əndə luutənə tē tii aciiki.

²⁹ Ma Daadə ətə vii tē tii ka nyi, kə palee ci ka patənə ŋga uushi'inə. Pooshi əndə luutənə tē tii acii Daadə. ³⁰ Ma inə da Daadə, uushi rəŋwə niinə."

³¹ Makə fii ənji wabi Yeesu ha'ə, wata tōya fədə faariinə kaa tōya kaala tē ci. ³² Əŋki ci ka tii, "Njuni uushi'inə lanə slənyii akəŋwacii unə. Ma uushi'iitsa, Daadə vii ka nyi baawəda ŋga danə. Putə ŋga ŋgutə rəŋwə agi uushi'iitə dīi cuuna moo kaalanə tē nya?" ³³ Əŋki tii ka ci, "Əntaa putə ŋga njuni slənənyinaaku ciina moo kaalanə tē hə, amma putə ŋga bərapaanaaku tē Əntaŋfə. Əndə shiŋkinə nē hə tanə, amma wahənə ka moo geeginə ka naaku nē makə Əntaŋfə!" ³⁴ Əŋki Yeesu ka tii, "Tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə ŋga bariya goonə oo'i, ma bii Əntaŋfə, ma unə, əntaŋfənyinə nuunə. ³⁵ Yoo, kə shii amə oo'i, ma sətə bii malaaba ləkələkətə, gooŋga ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Makə kə bii Əntaŋfə ka ənjitə luuvə wabənaakii oo'i əntaŋfənyinə nətōya, ³⁶ iitə dīi ba nuunə, agi wabənə nē nyi bwayakii aashi Əntaŋfə, makə bii nyi oo'i *Uuzənə ŋga Əntaŋfə nē nya? Acii ma nyi, Daadə ta'i tē nyi, ca sləkēe ka nyi aasəkə duuniya. ³⁷ Madə pooshi nyi agi slənə uushi'iitə mwayi Daadə nya slənə, goona

---

10:27 10.27 8.47; 10.3,14. **10:28** 10.28 5.24; 6.39. **10:30** 10.30 5.18; 17.21. **10:31** 10.31 11.8. **10:33** 10.33 Leew. 24.16; Mat. 26.65. **10:34** 10.34 Jab. 82.6. **10:36** 10.36 1.34.

vii ka nyi goonga. ³⁸ Amma makə agi slənə nə nyi uushi'iitsa, taa ŋgahi pooshi unə vii ka nyi goonga, kə dəbee una vii goonga ka slənənyinaaki, koona shii mbee ka paaratəginə oo'i, ashiki nə Daadə, nyi əsə, ashikii nə nyi."

³⁹ Makə fii tii wabi ci ha'ə, wata təya ənə ka ɗa gazhi'waanə ŋga kəsənə tə ci, amma wata ca itəgi saakii ahada ənja. ⁴⁰ Ca ənə ka tanəginə aatanəgi gəərə ŋga Urədunə, hatə nji Yoohana a ɗa bapətisəma ka ənja. Ca ndzaa davə. ⁴¹ Ənji lanə gi aabiikii. Əŋki tii ahadatii, "Ma Yoohana, pooshi ci dii sə ŋga hurəshishinə, amma patənə ŋga sətə baabii ci agyanə əndətsa, goonga."

⁴² Ənji lanə əsə vii ka ci goonga gatə.

11

Əntənə ŋga Lazarusə

¹ Tə'i əndə'i əndə dii ləməkii Lazarusə, gwakə ka bwanea nə ci. Ma ca, əndə vəranə ŋga Bayitaniya nə ci. Davə də vəra nə ci tii da cikəŋushi'inəkii, waatoo Mariyaama tii da Marəta.

² Ma Mariyaama, ki sha əjivə urəɗya ŋga malanə kwaba aaba'ə səɗə Yeesu, kya taadəgi də shiŋkinə ŋga nətə. Ndzəkəŋuci nə əndə gwakə, waatoo, Lazarusə.

³ Wata cikəŋushi'iitə bəra'i a sləkee ka wabənə ka Yeesu də banə oo'i, "Slandana, gwakə nə kadashinaaku." ⁴ Makə fii Yeesu ha'ə, wata əŋki ci, "Ma muudinə ŋga gwakənə ŋga Lazarusə,

10:38 10.38 10.25. **10:39** 10.39 7.30; 8.20. **10:40** 10.40 1.28.

10:41 10.41 1.29-34; 3.27-28. **10:42** 10.42 2.23. **11:1** 11.1-2

12.1-3; Luka 10.38-39. **11:3** 11.3 11.36.

əntaa əntənə nii kəya əntə. Ma gwakəətsa, ka vii də ɖuunuunə ka Əntanɖə. Də ha'ə əsə nə *Uuzənə nɔa Əntanɖə a upaa ɖuunuunə.”

⁵ Kə uu'i Yeesu tə i Marəta tii da cikəɔuci ba'ə Lazarusə. ⁶ Patə da ha'ə, makə fii ci habara nɔa gwakənaakii, kə baa ci bəra'i zəku'i. ⁷ Ma daba'əkii wata əŋki ci ka lyawarənaakii, “Ənaamə aa Yahudiya.” ⁸ Əŋki lyawarənaakii ka ci, “Maləma, ma'ə mata'avəmə makə mwayi ənjitə davə kaalanə tə hə də faariinə. Yoo, wahənə ka moo ənənə aadəvə nii?” ⁹ Əŋki Yeesu ka tii, “Tə'i tibisənyinə pu'u aji bəra'i agi ka uusəra. Taa wu patə ca wii doosərə, paa ci ka kulanə, acii agi bərənə nə uusəra ka ci a rəgwa.

¹⁰ Amma mada kə wii ci davəɖə, ka kulanə nə ci acii pooshi bərənə aciikii.”

¹¹ Makə bagi Yeesu ətsa, ca tsakə wabənə, əŋki ci, “Ma guvaamə Lazarusə, kə kulii ci aa nɔnyi. Amma ka dzənə nə nyi ka madeenə ka ci.”

¹² Əŋki lyawarənaakii ka ci, “Slandana, mada ka nɔnyinə nə ci, ka mbəɖənə nə ci.” ¹³ Ma Yeesu, ma mwayi ci banə ka tii, kə əŋki Lazarusə, amma ma nə tii ka nəhənə, nɔnyinə saakii cifə ci. ¹⁴ Wata Yeesu a bagi ka tii paŋgəraŋə, əŋki ci, “Ma Lazarusə, kə əŋki ci. ¹⁵ Amma kə dii nyi moodasəkə ka putə goonə makə pooshi nyi abiikii, koonə shii vii gooŋga ka nyi. Dzaamə aahakii.” ¹⁶ Tooma ətə ci ənjə a 'wa tə ci “Huyirənə” a ba ka hara *lyawarənə makə ci, “Palaamə da i maləma kaama shii əntənə da i

---

11:4 11.4 9.3; 17.1. **11:8** 11.8 8.59; 10.31. **11:9** 11.9-10 8.12; 12.35-36. **11:11** 11.11 Mat. 9.24.

ci!" *

Yeesu nə Əndə vii əpinə ka ənjə

¹⁷ Mbu'unə nga Yeesu aadəvə, ma gi ci ka lanə, kə uugi Lazarusə baanə ənfwadə makə ngədəgi ənji tə ci. ¹⁸ Ma vəranə nga Bayitaniya, kə mbu'i bahə kiloomeeta makkə ahadatii da Urusaliima. ¹⁹ Lanə əsə nə *Yahudiinə ətə shi ka nəhəpaanə tə i Marəta tii da Mariyaama putə nga əntənə nga ndzəkəjushi'inətii. ²⁰ Makə fii Marəta oo'i, agi shinə nə Yeesu, kə dəməgi ki agyə ka gunyanə da ci a rəgwa. Amma ma Mariyaama, kə ənəgi ki asii. ²¹ Gəjunatə da ci, wata əjki ki ka ci, "Slandana, maci ganə nji hə dīi, kada pooshi ndzəkəjunəki əjki! ²² Amma kə shii nyi, taa əndzə'i ka dfanə nə Əntanjə ka hə taa mi patə kədii hə aciikii." ²³ Əjki Yeesu ka ki, "Ka madənə nə ndzəkəju da i əpinə." ²⁴ Əjki ki ka ci, "Kə shii nyi, ka madənə nə ci da i əpinə uusera nga muudinə nga duuniya." ²⁵ Əjki Yeesu ka ki, "Nyi nə əndə madeenə ka ənjə a gu'u, nyi nə əndə vii ka tii əpinə əsə. Taa wu patə vii ka nyi goonja, ka upaanə nə ci əpinə taa kə əjki ci. ²⁶ Taa wu əsə nə əndə da i əpinə, ca vii ka nyi goonja, paa ci ka əntənə shanjə. Kə vii hə goonja oo'i, ka dfanə ha'ə kwa?" ²⁷ Əjki ki ka ci, "Awa Slandana. Kə vii nyi goonja oo'i, hə nə Matadəkii, Uuzənə nga Əntanjə ətə bii Əntanjə kadə na shi aa duuniya."

Tuunə nga Yeesu

---

* **11:16** 11.16 Mar. 14.31; Rooma 6.8; Tooma: 20.24. **11:21**
 11.21 11.32. **11:24** 11.24 5.29; 6.40,54; Dan. 12.2. **11:25**
 11.25 5.21,24; 8.51. **11:27** 11.27 1.34; 4.25.

²⁸ Makə uugi Marəta baginə ha'ə, wata kya ənəgərə aasii, kya dzə ka 'waginə tə Mariyaama cikənjuci aa tanjala, əŋki ki ka ki, “Kə shi Maləma, agi ləgwanə nə ci tə hə.” ²⁹ Makə fii Mariyaama ha'ə, wata kya madə, kya palə də kwasənə ka dzənə ka lanə tə ci. ³⁰ Ma ka saa'ita, ma'ə Yeesu mambu'umə aasəkə vəranəkii, ma'ə ci ka hatə lii Marəta tə ci. ³¹ Ənjitə gi ka nəhəpaanə tə Mariyaama asii, makə nee tii madətə ki, kya palə də kwasənə, wata təya nə'u tə ki. Ma nə tii ka nəhənə, taa aanə gu'u nə ki ka palənə ka tuunə davə.

³² Wata Mariyaama a mbu'u ka hatə dfii Yeesu davə. Makə nee ki ka ci, wata kya kulagi atsaə səfəkii, əŋki ki, “Slandana, maci ganə nji hə, kada pooshi ndzəkənjunəki əŋki.” ³³ Makə nee Yeesu ka Mariyaama kya tuu, ca nee makə sətə ci hara ənjitə abitə a tuu əsə, kə kulii aasəkəkii ka shaŋə. ³⁴ Ca ləgwa ka tii, əŋki ci, “Da sanə ŋgədəgyuunə tə ca?” Əŋki tii ka ci, “Shiwa nda nee Slandana.” ³⁵ Kə kiwə Yeesu əsə. ³⁶ Wata əŋki ənji, “Neemə makə sətə uu'i ci tə ci.” ³⁷ Amma ma hara ənji, kə bii tii, “Kə mbee ci ka wunəgi ginə ŋga muurəfinə. Aa mi dfii paa ci tənagi tə Lazarusə ka əntəna?”

Ənənə ka madəenə ka Lazarusə da i əpinə

³⁸ Fanaakii ha'ə, kə ənyi ka kulagərənə aasəkəkii əsə, wata ca palə aanə gu'ukii. Ma gu'ukəya, burəha da i faara amakii. ³⁹ Əŋki Yeesu ka tii, “Ŋgərəgimə faaratsə amakii.” Əŋki

---

11:32 11.32 11.21. **11:35** 11.35 Luka 19.41. **11:37** 11.37 9.6. **11:38** 11.38 20.1; Mat. 27.60.

Marəta cikəŋuci mantə əndətsa, “Slandana, kadə na zənə, acii kə uugi ci baanə ənfwadə ənə makə ŋgədfəgi əŋji!” ⁴⁰ Əŋki Yeesu ka ki, “Paa nyi bii ka hə oo'i, madə vii hə gooŋga, ka neenə nə hə ka duunuunə ŋga əntanfə kwa?” ⁴¹ Wata təya ŋgərəgi faarakii. Yeesu a tsaamə aadəgyə, əŋki ci, “Daada, kə kuyirii nyi tə hə acii agi fanə nə hə tə nyi. ⁴² Ma nyi, kə shii nyi, agi fanə nə hə tə nyi taa guci patə. Amma ma cii kya ba əna, ka putə ŋga əŋjinə ganə, kaa təya shii vii gooŋga oo'i, hə sləkee ka nyi.” ⁴³ Makə uugi ci baginə ha'ə, wata ca madəe ka uurakii ka 'wanə, əŋki ci, “Lazarusə gimagi!” ⁴⁴ Wata ca gimagi. Mafuudəkii nə ciinəkii da sədfəkii patə da i dara wa agikii. Əŋki Yeesu ka tii, “Pəregimə tə ci, kaa ca mbee ka wiinə.”

*Da *mətərəkinə agyanə Yeesu
(Mat. 26.1-5; Mar. 14.1-2; Luka 22.1-2)*

⁴⁵ Ma əŋjitə shi ka nəhəpaanə tə Mariyaama, kə nee tii ka sətə dīi Yeesu, laŋə ahadatii vii ka ci gooŋga əsə. ⁴⁶ Amma ma hara əŋji, kə ənyi tii aabii *Farisanyinə, təya dzə ka ba ka tii sətə dīi Yeesu. ⁴⁷ Wata Farisanyinə da madiigərə limanyinə a da mətərəkinə, əŋki tii, “Iitə dānaama? Tsaaməmə ka sə ŋga hurəshishiitə ci əndətsə a dāada! ⁴⁸ Madə kə bwasee amə ka ci ca dāada ha'ə, ka viinə nə patənə ŋga əŋji ka ci gooŋga. Madə kə fii gayinə ŋga əŋji Rooma əsə, ka shinə nə tii, təya waalagi

yi nga Əntaŋfə gaamə, təya saawee ka hanyinə gaamə!”

⁴⁹ Tə'i əndə'i əndə agitii dīi ləməkii Kayafasə, ci nə gawə nga limanyinə agi ətə fəza. Əŋki ci ka tii, “Ya saŋə mabiinə nuunə kwa? ⁵⁰ Pooshi unə paaratəgi oo'i, gədfə əntənə nga əndə rəŋwə putə nga ənji patə, acii zamaginə də patənə nga hanyinə kwa?” ⁵¹ Weewee ma sətə cii kəya ba, əntaa nga ənfunəkii, amma makə dīi ci ka gawə nga limanyinə agi ətə fəza, anabaakwaanə cii kəya dfa oo'i, ka əntənə nə Yeesu ka putə nga *Yahudiinə. ⁵² Əntaa wata nga Yahudiinə tanə, amma ka putə nga ənji nga Əntaŋfə taa da patə, kaa təya ndzaanə ka ədzəmə rəŋwə.

⁵³ Uusərakii 'watəgi *gayinə nga Yahudiinə alə rəgwa nga bələnə tə Yeesu.

⁵⁴ Acii ha'ə, ma Yeesu, paa ci ənyi ka wiinə paŋgəranə ma'ə anə hanyinə nga Yahudiya, amma ca madə, ca palə saakii ka əndə'i ha kədəhə da bilinə, waatoo əndə'i vəranə ətə ci ənjə a 'wa Ifərami. Davə ndzaa tii da lyawarənaakii.

⁵⁵ Mbəshanə nga kumənə nga Pasəka, kə ma'i ənji laŋə anə hanyinatii, təya palə aa Urusalima ka laabagi natii na, taabu'u mbu'yanə kumənəkii. ⁵⁶ Təya dzə də alənə tə Yeesu. Ma təya dza də nə asəkə yi nga Əntaŋfə əsə, kə laaguyi tii ahadatii, əŋki tii, “Litə nee unə noona? Weewee paa ci ka shinə ka kuməna,

---

11:49 11.49-50 18.14. **11:52** 11.52 10.16. **11:53** 11.53 5.18.

11:54 11.54 5.13; 7.1. **11:55** 11.55 2.13; Baan. 19.11-20; 2 Haba. 30.17-18.

anii ka shine nə ca?" ⁵⁷ Ma ləguyi tii ha'ə, acii kə baabagi madiigərə limanyinə da Farisanyinə oo'i, taa wu patə shii hatə dīi Yeesu davə, wa ca shi ka banə, kaa ənjə a shii dzənə ka kəsənə tə ci.

12

Bəzəpaanə tə Yeesu də Bayitaniya (Mat. 26.6-13; Mar. 14.3-9)

¹ Ma ətsə mbədaanə baanə kuwa kaa ənjə a dā kumənə nga *Pasəka, kə gi Yeesu aa Bayitaniya, vərənə nga Lazarusə əndətə shi ca madfəe ka ci agi maməətə ənja. ² Makə mbu'i ci aadəvə, kə jigə ənji ka ci zəmə nga kədəwanə. Ma Marəta, kə cakə ki tə tii agi təkə zəməkii. Ma Lazarusə, rəŋwə nə ci agi ənjitə ndzaanə ka ha rəŋwə da Yeesu.

³ Wata Mariyaama a ŋərə əbwə urədyā. Ma urəditsa, nga malanə kwaba acii də ba nga "narədi" dīi ənji. Kya əjivə aaba'ə səfə Yeesu, kya taadəgi də shiŋkinə nga nətə. Wata mədədəranə nga urədyakii a nagi yikii də zənənə.

⁴ Tə'i əndə'i lawarə nga Yeesu, waatoo Yahuda Isəkariyoota ətə ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu ka kəsənə. Kə bii ci, ⁵ "Maci dərəmaginə ci ənjə a dərəmagi də urəditsa, kadā ka danə nə kwabakii *hwaslə gya'ə makkə, ənjə a təkəpaa ka maaghiinə." ⁶ Ma bii ci ətsə ha'ə, əntaa hakilanə cii kəya hakila tə maaghiinə, amma acii

---

11:56 11.56 7.11. **12:1** 12.1-3 11.1-2. **12:2** 12.2 Luka 10.40.
12:3 12.3 Luka 7.37-38. **12:4** 12.4 Yooh. 6.71; 13.2,27; 18.2.
12:5 12.5 Isaa. 58.7; Mat. 19.21; Yak. 2.15-16.

dii ci ka mahøra, makø dñi ci, ci ca nøhø mbuureø kwabatii, ka tanø nø ci, ca tsakø dø naakii na.

⁷ Amma øñki Yeesu, “Bwasee ka ki. Wa kya kapaa sètø aciiø ka uusøra nga ngøðfønø tø nyi.

⁸ Ma maaghiinø, taa guci patø nø tii abii unø, amma ma nyi, pooshi amø ka ndzaanø doonø taa guci.”

Da mætørøkinø agyanø Lazarusø

⁹ Makø fii danøkana oo'i, dø Bayitaniya nø Yeesu, wata tøya dzø aadøvø. Øntaa wata ka alønø tø Yeesu, amma i ka neenø ka Lazarusø øtø madøe Yeesu agi mamøøtø ønja. ¹⁰ Wata madiigørø limanyinø a ða røgwa nga bøløginø tø Lazarusø øsø.

¹¹ Acii da tsa uurakii shigi kaareenø nga hara *Yahudiinø lanø ka tii, tøya vii goongø ka Yeesu.

Dømønø nga Yeesu aasøkø vøranø nga Urusaliima

(Mat. 21.1-11; Mar. 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Pukyatø hakii, ma danøkanatø shi ka kumønø nga Pasøka, kø fii tii oo'i, ka shinø nø Yeesu aa Urusaliima. ¹³ Wata tøya føðfø banyinø nga dibønøuja, tøya palø aaba'ø vøranø ka gunyanø dø ci. Tøya ka vurønø, tøya ba, “Dølanø dø Øntanøfø! Wa Øntanøfø a ða barøkaanø ka øndøtø shi agi lømø nga Slandana. Wa Øntanøfø a ða barøkaanø ka nwanøwø nga *Isørayiila!”

¹⁴ Ma Yeesu, kø lapaa ci vamønøda, ca ndørøvø aaba'økii, makø sètø bii malaaba løkaløkatø

12:7 12.7 19.40.   **12:8** 12.8 Dzøk. 15.11.   **12:9** 12.9 11.43-44.
12:11 12.11 11.45.   **12:13** 12.13 Jab. 118.26; Mat. 27.42; Yooh. 1.49.

oo'i, ¹⁵ “Vəranə ɲga *Sihiyoona ga ha ɲgwələ! Waatsə ɲwanwaaku ka shinə aba'ə uundzə vamənda.” ¹⁶ Ma lyawarənaakii, pooshi tii paaratəgi də ətsə daga ka saa'ikii, amma makə madəe Əntanʃə ka ci agi maməətə ənja, ca vii ka ci duunuunə, kə buurətə tii oo'i, kə wabi malaaba ləkələkətə ətsa agyanəkii, ha'ə əsə dii tii ka ci.

¹⁷ Ma ənjitə nji da i Yeesu saa'itə 'wii ci tə Lazarusə asəkə gu'u, ca madəe ka ci agi maməətə ənja, kə baabii tii ka ənji sətə slənyi.

¹⁸ Ci dii gi danʃkana ka gəɲunə də ci, acii kə fii tii oo'i, ci sha dii sə ɲga hurəshishiitsa. ¹⁹ Wata *Farisanyinə a ba ahadatii, əɲki tii, “Kə nee unə dii, pooshi amə agi jaalanə shaɲə! Tsaaməmə *duuniya patə ca nə'u tə ci!”

Alənə ɲga hara ənji Gərikə tə Yeesu

²⁰ Ma ahada ənjitə gi ka paslənə tə Əntanʃə agi kuməətə, tə'i hara ənji Gərikə. ²¹ Wata təya shi aabii Filibusə, əndə Batəsayida anə hanyinə ɲga Galili, əɲki tii ka ci, “Maləma, ɲga'ə keenə nə neenə ka Yeesu.” ²² Filibusə a madə, ca dzə ka banə ka Andərawəsə, təya madə, təya dzə ka banə ka Yeesu. ²³ Əɲki Yeesu ka tii, “Kə uugi saa'i mbu'yanə kaa Uzənə ɲga əndə a upaa duunətənə. ²⁴ Tantanyinə cii kya ba koonə, madə ləgagərə ənji slikerənə aagi hanyi, ka bəsləginə nə ci. Ma daaba'əkii, ca givagi, ca vii hi'u lanə. ²⁵ Ma əndətə uu'i əpinaakii, ka

---

12:15 12.15 Zak. 9.9.   **12:16** 12.16 2.22; 17.1.   **12:17** 12.17 11.42-45.   **12:19** 12.19 11.48.   **12:21** 12.21 1.44; Luka 19.3; 23.8.   **12:23** 12.23 2.4; 12.16.   **12:24** 12.24-25 Mat. 10.39; 16.24-25; 1 Koor. 15.36.

øteenø nø ci ka øpinaakii. Ma øndøtø kaaree ka øpinaakii øsø ganø a duuniya, ka kapaanø nø ci øpinækii ka ca'ø ndønɔwø ndønɔwø. ²⁶ Taa wu patø ca moo paslønø tø nyi, tyasø see a nø'u ci tø nyi. Ma øndøtø ca paslø tø nyi, taa da ndzaa nyi patø, ka ndzaanø nø ci davø. Taa wu patø ca paslø tø nyi, ka dũunøtønø nø Daadø tø ci."

Wabønø nga Yeesu agyanø øntønaakii

²⁷ "Ma nyi, agi mabuurønø nø nyi, mashiimø nyi sø nga banø. Madfa bii nyi, Daada, kasa'øgi ka nyi saa'itsa, pooshi ka d'fanø, acii ka putakii shi nyi, kaa nya shii sa ciba. ²⁸ Daada, ßaarii dũunuunø nga lømøku ka ønja!" Wata øndø'i uura nga øndø a wabɔya dadagyø, øŋki ci, "Kø uugi nyi ßaarii dũunuunø nga lømøki. Ka ønønø nø nyi ka ßaariinø øsø." ²⁹ Ma danɔkanatø davø, kø fii tii uura nga ønda, wata øŋki hara ønji ahadatii, "Dzanø nga vønø d'ii ha'ø." Øŋki hara ønji natii, "Malaa'ika wabi da ci!"

³⁰ Amma øŋki Yeesu ka tii, "Øntaa ka putaaki dø uura nga øndøtsø fii unø, amma ka putø goonø, kaa ca shii tsakønø tuunø. ³¹ Kø uugi saa'i mbu'yanø ka dfa gønwanø ka *duuniyana. Ka læwutønø nø ønji nwanuunø acii nwanɔwø nga duuniya. ³² Ma nyi, madfa kø madøe ønji ka nyi aadøgyø, ka tø'yatønø nø nyi patønø nga ønji aabiiki." ³³ Kø bii ci ha'ø kaa ca ßaarii tsarø nga øntøtø nii køya øntø.

12:26 12.26 14.3; 17.24. **12:27** 12.27 12.23; Mat. 26.38. **12:28** 12.28 17.1; Mat. 3.17; 17.5. **12:31** 12.31 5.22; 14.30; 16.11. **12:32** 12.32-34 3.14. **12:33** 12.33 18.32.

³⁴ Əŋki danƙana, “Ma bariya geenə, kə bii ci keenə, ma *Aləmasiihu, ka ndzaanə nə ci da i əpinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Iitə dƙi banəku oo'i, tyasə ka madeenə nə ənji ka Uzənə ŋga əndə aadəgya? Wu saŋə nə *Uzənə ŋga ənda?”

³⁵ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Ka ta'aveenə nə bərenə ahadoonə gi'u. Dəmə aakəŋwa də wiigi'inə goonə agi bərenəkii, acii ga təkunə a lapaa tuunə a rəgwa. Acii ma əndətə ca wii agi təkunə, paa ci ka shii hatə cii kəya dzə aadəvə.

³⁶ Makə wiitə bərenəkii ahadoonə, viimə ka ci goonɡa koonə shii ndzaanə ka ənji ŋga bərenə.”

Makə baɡi Yeesu wabəətsa, wata ca madə, ca dzə ka umbəɡinə saakii aciitii.

Ghatə vii goonɡa ŋga Yahudiinə

³⁷ Taa ŋgahi ka ginətii daadii Yeesu patənə ŋga sə ŋga hurəshishinaakii, amma paa tii vii ka ci goonɡa. ³⁸ Ma təkuree tii ka vii goonɡa, kaa sətə shi anabi Isaaya bii a ndzaa ka goonɡa, ətə bii cii,

“Slandana, wu saŋə vii goonɡa ka wabəətə bii ina?

Tə'i əndə nee ka ŋgeerənaaku kwa?”

³⁹ Acii ha'ə kə təkuree tii ka vii goonɡa, acii kə bii Isaaya əsə, əŋki ci,

⁴⁰ “Kə uurəfəɡi Əntanfə tə tii, acii ga təya nee ka uushi'inə.

Ca pa'əgi hiimatii

12:34 12.34 Jab. 89.37; 110.4; Əzaki. 37.25; Yooh. 12.23; 3.14.

12:35 12.35-36 7.33; 8.12. **12:36** 12.36 5.13. **12:37** 12.37

16.9. **12:38** 12.38 Isaa. 53.1; Rooma 10.16. **12:40** 12.40 Isaa.

6.10.

acii ga tɔya paaratɔgi dɔ uushi'inɔ ɛsɔ.
 ɔŋki ɔntanɔfɔ, ma dɔii nyi ha'ɔ, acii ga tɔya
 zhi'wagi aabiiki, nya mbɔdɔpaa dɔ tii.”

⁴¹ Ma bii Isaaya ɔtsa, acii kɔ nee ci ka duunuunɔ
 ŋga Yeesu, ca wabɔ agyanɔkii ɛsɔ.

⁴² Taa ŋgahi ha'ɔ, lanɔ agi *gayinɔ ŋga
 Yahudiinɔ vii goonɔga ka Yeesu, amma putɔ
 ŋga ŋgwalɔnɔ acii *Farisanyinɔ, pooshi tii nja
 wabɔgi panɔɔranɔ agyanɔ Yeesu, acii ga ɔnjɔ a
 lyaakagi tɔ tii asɔkɔ kuvɔ dɔ'wa. ⁴³ Ma tɔya,
 gɔdɔ dɔlanɔ ŋga ɔnji shinɔkinɔ kadɛesɔkɔ ka tii
 acii dɔlanɔ ŋga ɔntanɔfɔ.

La gɔŋwanɔ dɔ wabɔnɔ ŋga Yeesu

⁴⁴ Kɔ madɛe Yeesu ka uurakii ka banɔ, ɔŋki ci,
 “Taa wu patɔ vii ka nyi goonɔga, ɔntaa wata ka
 nyi vii ci goonɔga, amma da i ka ɔndɔtɔ slɔkee
 ka nyi. ⁴⁵ Taa wu patɔ nee ka nyi, kɔ nee ci
 ka ɔndɔtɔ slɔkee ka nyi ɔtsa. ⁴⁶ Ma nya, makɔ
 bɔrɔnɔ shi nyi aa duuniya, acii ga taa wu patɔ
 ɔtɔ vii ka nyi goonɔga, a ndzaanɔ agi tɔkunɔ.

⁴⁷ Madɔ kɔ fii ɔndɔ wabɔnaaki, amma paa ci
 nɔ'utɔ wabɔnɔkii, paa nyi ka dɔ ka ci gɔŋwanɔ
 dɔ nɔki. Ka luupaa ɔnji shi nyi aa duuniya,
 ɔntaa ka dɔ gɔŋwanɔ ka tii. ⁴⁸ Ma ɔndɔtɔ
 kaaree ka nyi, ca tɔkuree ka fa wabɔnaaki, tɔ'i
 ɔndɔtɔ na dɔ ka ci gɔŋwanɔ. Wabɔnɔ wabi
 nyi na ndzaa ka mala gɔŋwanaakii uusɔra ŋga
 muudinɔ! ⁴⁹ Ma ɔtsa, goonɔga. Acii ɔntaa dɔ
 baawɔdɔaaki cii kya wabɔ, amma Daadɔ ɔtɔ

12:41 12.41 Isaa. 6.1-3.   **12:42** 12.42 2.23; 9.22.   **12:43** 12.43
 7.18.   **12:44** 12.44 5.24.   **12:45** 12.45 14.9; 5.18.   **12:46** 12.46
 12.35-36.   **12:47** 12.47 3.17; 5.22.

slakee ka nyi bii ka nyi sətə banəki tyasə. ⁵⁰ Kə shii nyi əsə, ma wabənaakii, ci ca vii əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə ka ənja. Ma sənə bii nyi əsə, ci nə sətə bii Daadə ka nyi kaa nya ba.”

13

Yiibəginə nga Yeesu tə səfə nga lyawarənaakii

¹ Ma ətsə mbəfaanə baanə rəŋwə ka kumənə nga *Pasəka, kə shii Yeesu oo'i, kədəhə nə ci ka bwasee ka duuniya, kaa ca ənə aabii Dii. Taa guci patə nə ci agi uudənə tə ənjitə a duuniya ətə ndzaa ka naakii, kə uu'i ci tə tii ca'ə ka muudinə.

² Ma ətsə kədəwanə, tii agi zəmənə, kə uugi *Seetanə kavənə aa ədzəmə Yahuda Isəkariyoota uuzənə nga Simoonə tə viinə tə ci aacii ənja. ³ Kə shii Yeesu oo'i, aaciikii

ba'avə Əntanfə patənə nga uushi'inə, kə shii ci oo'i, daccii Əntanfə shi ci, aabiikii cii kəya ənə əsə. ⁴ Wata ca madətə ka ha nga ndzaanə, ca səfəgi əndə'i kəjeerənə ashikii, ca ŋgərə gyara,

ca ənəpaa də ŋukii. ⁵ Ca ŋgərə ma'inə, ca əjivə aasəkə kələra, ca ndzanə yiibə səfə nga lyawarənaakii, ca dzə də taadəginə də gyaratə a ŋukii.

⁶ Ca mbu'ya aabii Simoonə Piita. Əŋki Piita ka ci, “Slandana, hə nə yibə ka nyi səfə nii?”

⁷ Əŋki Yeesu ka ci, “Pooshi hə paaratəgi də sənə cii kya dfa əndzə'i, amma kadə nii kwa

---

12:49 12.49 7.16-17. **12:50** 12.50 4.34. **13:1** 13.1 2.4. **13:2** 13.2 12.4; Luka 22.3. **13:3** 13.3 3.35; 8.14. **13:4** 13.4-5 Luka 12.37.

paaratøgi aakøŋwa.” ⁸ Əŋki Piita, “Paa hə ka yibə sədəki shaŋə!” Əŋki Yeesu ka ci, “Madfa paa nyi yibə ka hə sədəku, paa hə ka ndzaanə ka lawaraaki ma'ə.” ⁹ Əŋki Simoonə Piita ka ci, “Slandana, madfa ha'ə dīya, əntaa wata sədəki tanə yibəginəku, amma yibəgi patə da i ciinəki da nəki!” ¹⁰ Əŋki Yeesu, “Taa wu yibəgi shishinəkii, malaabakii nə ci ətsa, pooshi nafa ŋga ənənə ka yibənə, madaamə sədəkii. Ma unə, patənə goonə malaabakii nuunə, madaamə əndə rəŋwə.” ¹¹ Ma bii Yeesu ha'ə, acii kə shii ci tə əndətə na vii tə ci aacii ənja. Ci dīi bii ci, “Patənə goonə malaabakii nuunə, madaamə əndə rəŋwə.”

¹² Ma daaba'ə, makə uugi ci yibəgi sədətii, ca ənə ka ŋgavə kəjeerənaakii, ca ənə ka ndzaanə dasə ka ha ŋga ndzaanaakii, ca ləgwa amatii, əŋki ci, “Kə paaratəgyuunə də sətə dīi nyi əndzə'i kwa?” ¹³ Agi 'wanə nuunə tə nyi Maləma da Slandana. Ŋga'ə əsə makə 'wii unə tə nyi ha'ə, acii ci nə nyi. ¹⁴ Ma nyi Slandanuunə da Maləmə goonə əsə, kə yibəgi nyi koonə səduunə. Ma unə əsə, yibəshimə sədə ahadoonə. ¹⁵ Kə baarii nyi koonə danə ha'ə, koonə shii danə makə ətsə dīi nyi koonə.

¹⁶ Tantanyinə cii kya ba koonə, pooshi mava ka paleenə ka Slandanəkii. Ha'ə əsə, pooshi masləkee əndə ka paleenə ka əndətə sləkee ka ci. ¹⁷ Makə kə shii unə gooŋgatsa, madfa kə

13:10 13.10 15.3.   **13:11** 13.11 6.64,70-71.   **13:12** 13.12-14
 Mat. 20.24-28; 23.8-12; Luka 22.27; 1 Tim. 5.10.   **13:15** 13.15 1
 Yooh. 2.6; Fil. 2.5; 1 Piita 2.21.   **13:16** 13.16 15.20; Mat. 10.24.

gyuunə aakəŋwa də ɗanə ha'ə makə ətsa, tə'i barəkaanə ashuunə.

¹⁸ “Əntaa agyanuunə patə cii kya wabə. Kə shii nyi ənjitə ta'i nyi. Ka ɗanə ka goonɗa nə sətə bii malaaba ləkaləkatə oo'i, ‘Ma əndənə ciina zəmə ka kəŋwə rəŋwə, kə zə'uunə ci ka nyi.’

¹⁹ Ma bii nyi koonə ətsa daga ci ma'ə maslənəmə, koonə shii vii goonɗa, oo'i nyi nə əndə daga ŋukə, saa'itə nə səkii a slənə. ²⁰ Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə liwə taa tə wu ətə sləkee nyi, tə nyi liwə ci ətsa. Taa wu patə liwə tə nyi əsə, tə Əndətə sləkee ka nyi liwə ci ətsa.”

Wabənə ŋga Yeesu agyanə viinə tə ci aacii ənja

(Mat. 26.20-25; Mar. 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Makə bagi Yeesu ha'ə, kə gimə ci agi mabuurəna, wata ca bagi paŋɗəraŋə, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i əndə ahadoonə ətə na vii tə nyi aacii ənja.”

²² Lyawarənaakii a tsaaməshi ahadatii. Kə gwazəgi haŋkalatii ka shaŋə, acii pooshi tii shii taa agyanə wu ahadatii cii kəya wabə. ²³ Əndə'i əndə agi lyawarənaakii ətə palee ci də uudənə, atəŋgalakii nə ci dasə. ²⁴ Wata Simoonə Piita a mərikətə ka ci, əŋki ci, “Ləgwatə amakii taa agyanə wu cii kəya wabə.” ²⁵ Wata ca əntsahətə aabii Yeesu, əŋki ci ka ci, “Wu daa Slandana?”

²⁶ Əŋki Yeesu, “Ka cimwatənə nə nyi buroodi agi dzəgudə, nya vii ka ci, ci nə əndəkii.” Wata

13:17 13.17 Yak. 1.25. **13:18** 13.18 Jab. 41.10; Yooh. 17.12.

13:19 13.19 8.24; 14.29; 16.4. **13:20** 13.20 Mat. 10.40. **13:23** 13.23 19.26; 20.2; 21.7,20.

ca əntəcii buroodi, ca ɗaanə dzəgudfa, ca vii ka Yahuda uuzənə ɲga Simoonə Isəkariyoota. ²⁷ Pii makə liwə ci buroodikii, wata Seetanə a dəməgərə aa ədzəməkii. Əŋki Yeesu ka ci, “Duu ka ɗa sətə cii kwa ɗa pii pii!”

²⁸ Asee, ma wabənə ɲga Yeesu, pooshi əndə paaratəgi agitii. ²⁹ Makə ɗii ci Yahuda nə əndə kəsə kwaba, ma nyihə hara lyawarənə, makə ma bii Yeesu ka ci, wa ca dzə ka ira uushi'iitə ɗibə ka ɗa də kumənə, taa vii uushi ka maaghiinə. ³⁰ Makə liwə Yahuda buroodita, wata ca maɗə, ca dəməgi dənwa'ə. Davəɗə nə ha saa'ikii.

Kura bariya

³¹ Ma daaba'ə, makə pyalə Yahuda, əŋki Yeesu, “Ma əndzə'i ɗiya, kə uugi ɗuunuunə ɲga Uuzənə ɲga əndə shiginə aa babara, kə uugi ɗuunuunə ɲga Əntanɗə shiginə aa babara daciikii əsə. ³² Makə kə shigi ɗuunuunə ɲga Əntanɗə paŋgəraŋə aa babara daciikii, ka baariinə nə Əntanɗə ɗuunuunə ɲga Uuzənaakii ashikii saakii. Pii pii ɗanəkii ha'ə əsə. ³³ Manjeevənaakya, ma aakəŋwa gi'u, pooshi nyi na ndzaanə ahadoonə ma'ə. Takumə kaa nya ba koonə sətə bii nyi ka *gayinə ɲga Yahudiinə: ka alənə nuunə tə nyi, amma pooshi unə ka dzənə ka hatə cii kya dzə aadəvə. ³⁴ Acii ha'ə wanyinə ka vii koonə kura bariya, waatoo, uudəshimə. Makə sətə uu'i nyi tuunə, tyasə see a uudəshuunə. ³⁵ Maɗa kə uudəshuunə,

---

13:27 13.27 13.2.   **13:29** 13.29 12.6.   **13:31** 13.31-32 17.1.
13:33 13.33 8.14.   **13:34** 13.34 15.12,17; 1 Yooh. 2.7-8; 3.11,23;
4.11; 2 Yooh. 5-6.

ka shiinə nə patənə nga ənji oo'i, lyawarənaaki nuunə.”

*Wabənə nga Yeesu agyanə hiweenə nga Piita
(Mat. 26.31-35; Mar. 14.27-31; Luka 22.31-34)*

³⁶ Wata, Simoonə Piita a ləgwa ka Yeesu, əŋki ci, “Slandana, aama daa cii kwa dza?” Əŋki Yeesu ka ci, “Ma hatə cii kya dzə aadəvə, paa hə ka nə'unə tə nyi əndzə'i. Amma ma aakəŋwa, ka nə'unə nə hə tə nyi.” ³⁷ Əŋki Piita

ka ci, “Slandana, acii mi pa nya nə'u tə ha? Matasəkakii nə nyi kaa nya əntə ka putaaku!”

³⁸ Əŋki Yeesu, “Matasəkakii nə hə tanyi kaa ha əntə ka putaaki kwa? Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma taabu'u wanə gyaagya, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.”

14

Rəgwa nga dzənə aasii aa ha Əntanfə

¹ Əŋki Yeesu ka tii, “Goona buurə taa mi. Viimə goonğa ka Əntanfə, una gi'i tə nyi əsə. ² Ma

aasii ga Daadə, tə'i kuvənyinə laŋə. Wanyinə ka dzənə ka hada koonə də ha əsə. Maci pooshi ha

koonə, kada pooshi nyi bii koonə ha'e. ³ Maa kə gi nyi, kə hadatəgi nyi koonə də ha, ka ənyanə

nə nyi, nya shi ka fədfənə tuunə aabiiki, koonə shii ndzaanə ka hatə dīi nyi davə. ⁴ Kə shii unə

rəgwa nga hatə cii kya dzə aadəvə.”

⁵ Əŋki Tooma ka ci, “Slandana, mashiimiinə hatə cii kwa dzə aadəvə, iitə dīi shiiniinə rəgwa

nga dzəginə aadəva?” * 6 Əŋki Yeesu ka ci “Nyi nə rəgwa, ashiki nə gooŋgaanə, nyi nə əndə vii əpinə əsə. Pooshi əndə ca dzə aabii Daadə maɗaamə daciiki. 7 Makə ɗii ci kə shii unə tə nyi, ka shiinə nuunə tə Daadə əsə. Daga əndzə'i ka dzənə aakəŋwa kə shii unə tə ci, kə nee unə ka ci əsə.”

8 Əŋki Filibusə ka ci, “Slandana, ma sətə ciina moo, ɓaarii keenə tə Duu.” 9 Yeesu a ba ka ci, əŋki ci, “Filibusə, kə ta'avə nyi ka shaŋə ahadoonə, amma ca'ə əndzə'i pooshi hə shii tə nyi nii? Taa wu patə nee ka nyi, kə nee ci ka Daadə ətsa. Iitə ɗii banəku oo'i, a ɓaarii nyi koonə tə Daada? 10 Filibusə, paa hə vii gooŋga oo'i, ashi Daadə nə nyi, ha'ə nə Daadə əsə, ashiki nə ci kwa?” Wata əŋki ci ka lyawarənaakii patə, “Ma wabəənə ca shigi da maki koonə, əntaa ŋga naaki na. Amma Daadə ca ɗa slənaakii ashiki. 11 Ma bii nyi, ashi Daadə nə nyi, ha'ə nə ci əsə, ashiki nə ci, viimə gooŋga ka wabənəkii. Maɗa pooshi unə ka vii gooŋga ka wabənaaki, viimə gooŋga putə ŋga uushi'iitə cii kya slənə.

12 “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə vii ka nyi gooŋga, ka slənənə nə ci slənətə cii kya slənə əsə palee ka ənə cii kya slənə, acii aabii Daadə cii kya dzə. 13 Taa mi patə kəɗii unə də ləməki, ka ɗanə nə nyi koonə səkii, kaa Daadə a shii upaa ɗuunətənə dashiki Uuzənaakii.

14 Maɗa kəɗii unə taa mi patə də ləməki, ka ɗanə nə nyi koonə.”

---

* 14:5 14.5 Tooma: 20.24. 14:6 14.6 Ibər. 10.20. 14:7 14.7 8.19. 14:9 14.9 12.45. 14:10 14.10 3.35. 14:11 14.11 5.18,36; 10.37-38. 14:13 14.13 15.16; 17.1.

Da aləkawalə ŋga vii Malaaba Ma'yanə

¹⁵ “Madfa kə uu'i unə tə nyi, ka nə'utənə nuunə bariyaaki. ¹⁶ Ma nyi, ka kədiinə nə nyi acii Daadə, kaa ca vii koonə əndə'i əndə tsakənə tuunə. Ka ndzaanə nə ci ahadoonə ca'ə ka muudinə. ¹⁷ Ma'yanə nə ci. Ci baarəgi paŋgəranə tə goŋgaanə agyanə Əntanfə. Ma ci, pooshi *duuniya liwə tə ci, acii pooshi tii nee ka ci, pooshi tii shii tə ci əsə. Amma ma unə, kə shii unə tə ci, acii ka hakii nuunə, ashuunə nii kəya ndzaanə əsə.

¹⁸ “Maa kə pyalə nyi, paa nyi ka bwaseenə koonə unə daanuunə, ka ənyanə nə nyi aabii unə. ¹⁹ Ma aakəŋwa gi'u, pooshi duuniya na nee ka nyi ma'ə. Amma ma unə, ka neenə nuunə ka nyi. Makə dīi ci da i əpinə nə nyi, kaa ndzaanə nuunə da i əpinə noonə əsə. ²⁰ Maa kə mbu'ya uuserata, ka shiinə nuunə oo'i, ashi Daadə nə nyi, unə əsə ashiki nuunə, makə sətə dīi nyi ashuunə. ²¹ Taa wu patə liwə bariyanyinaaki, ca nə'utə tə tii, ci nə əndətə uu'i tə nyi. Ma əndətə uu'i tə nyi, ka uudənə nə Daadə tə ci. Ma nyi naaki əsə, ka uudənə nə nyi tə ci, nya baarəgi ka ci naaki na.”

²² Əŋki Yahuda (əntaa ŋga Isəkariyoota), “Slandana, iitiitə daa dfanəkii baarəginəku naaku nə keenə tanə, amma əntaa ka duuniya?”

²³ Əŋki Yeesu, “Taa wu patə uu'i tə nyi, ka nə'utənə nə ci dzəgunənaaki. Ka uudənə nə

14:15 14.15 14.21,23; 15.10; 1 Yooh. 5.3; 2 Yooh. 6. **14:16** 14.16 7.39; 14.26; 15.26; 16.7,13; 20.22; 1 Yooh. 3.24; 4.13; Slənə 1.4; 2.4. **14:17** 14.17 1 Koor. 2.10-16. **14:19** 14.19 16.16; 8.14. **14:20** 14.20 5.18. **14:21** 14.21 14.15.

Daadə tə ci. Ma nyi inə da Daadə, ka shine niinə, ina shi ka ndzaanə ashikii. ²⁴ Ma əndətə pooshi ka nə'u dzəgunənaaki, paa ci ka uufənə tə nyi ətsa. Ma dzəgunəənə fii unə da maki, əntaa ŋga ənfə nəki, amma daciai Daadə ətə sləkee ka nyi shigi dzəgunənəkii.

²⁵ “Wanyinə ka ba koonə ənə daga nyi ma'ə ahadoonə. ²⁶ Ma əndə tsakənə tuunə, waa-too Malaaba Ma'yanə ətə nə Daadə a sləkee koonə də ləməki, ci na dzəgunə koonə patənə ŋga uushi'inə, ca buurətə koonə patənə ŋga uushi'iitə bii nyi koonə.

²⁷ “Ndzaanə agi jamənə cii kya bwasee koonə. Əntaa tsarə ŋga jamətə ci duuniya a vii, amma naaki saaki. Goona buurə taa mi, goona ŋgwalə əsə. ²⁸ Kə fii unə nya ba, ka palənə nə nyi, amma ka ənyanə nə nyi aabii unə. Madə kə uu'i unə tə nyi, ka dənə nuunə moodasəkə ŋga dzənaaki aabii Daadə, acii kə palee ci ka nyi.

²⁹ Kə bii nyi koonə ətsə əndzə'i daga ci ma'ə maslənəmə, koonə shii vii goonŋa saa'itə nə səkii a slənə. ³⁰ Paa nyi na wabə laŋə doonə ma'ə, acii agi shine nə ŋwanwə ŋga duuniyana. Əntaa ŋgeerənə paleegi ci ka nyi, ³¹ amma ma na dā ha'ə, kaa duuniya a shii oo'i, kə uu'i nyi tə Daadə. Ci dīi cii kya slənə patənə ŋga uushi'inə makə sətə bii ci ka nyi. Kwadzaamə kaama bwasee ka hana.”

14:23 14.23 Səniinə 3.20. **14:24** 14.24 7.16. **14:26** 14.26 14.16. **14:27** 14.27 16.33; 20.19,21. **14:28** 14.28 8.14. **14:29** 14.29 13.19. **14:30** 14.30 12.31. **14:31** 14.31 15.10; Mat. 26.46.

15

Tantanyitə ənfwə nə Yeesu

¹ “Nyi nə tantanyitə ənfwə inabi, Daadə əsə nə əndə hada də ənfukii. ² Agi pwaatəginə nə ci ciinə nga ənfwə ətə pooshi ka poonə nga'ə. Ma ətə ca poo nga'ə, ca hadatəgi, kaa ca shii ndzaanə camə, ca poo lajə. ³ Ma unə, camə nuunə də dzəgunəətə jigunyii koonə.

⁴ Ndzaamə ləbə da nyi, nya ndzaa ləbə doonə naaki. Pooshi baladzanə nga ənfwə ka poonə ci saakii mad'aamə ci ma'ə ashii diikii. Ha'ə əsə, pooshi unə ka poonə, mad'a pooshi unə ləbə da nyi.

⁵ “Nyi nə ənfwa, unə nə baladzanə nga ənfwa. Ma əndətə ləbə da nyi, ashikii nə nyi əsə, ci ca poo lajə, acii mad'a pooshi nyi, pooshi uushi cuuna mbee ka datənə. ⁶ Ma əndətə pooshi ləbə da nyi, ka kaginə nə ənji tə ci makə baladzanə nga ənfwa, ca huurəgi, ənjə a dzatəgi də baladzanəkii, ənjə a kaanə gunə, ca ətsagi.

⁷ Mad'a kə ndzaa unə ləbə da nyi, kə ndzaa wabənaaki ləbə doonə əsə, ka kədiinə nuunə patənə nga uushi'inə ətə cuuna moo, ka upaanə nuunə əsə. ⁸ Mad'a kə ndzaa unə makə ənfutə ca poo lajə, ka kirənə nuunə d'uunuunə ka Daadə. Ci na baarii oo'i, ənji nə'unə tə nyi nuunə. ⁹ Kə uu'i nyi tuunə makə sətə uu'i Daadə tə nyi. Ndzaamə agi uufənaaki.

15:1 15.1 Hoos. 10.1; Jab. 80.9-12. **15:2** 15.2 Mat. 3.10. **15:3** 15.3 13.10. **15:4** 15.4-5 6.56; 15.7,10,16; Rooma 11.17-18; 2 Koor. 3.5; 4.7; 1 Yooh. 2.6,28; 3.6,24. **15:6** 15.6 Mat. 7.19. **15:7** 15.7 15.16. **15:8** 15.8 14.13; 17.1. **15:9** 15.9 13.1; 5.18.

10 Madfa kə nə'utuunə sətə bii nyi koonə, ka ndzaanə nuunə agi uudənaaki, makə sətə nə'utə nyi ndilə ndilə tə sətə bii Daadə ka nyi, nya ndzaanə agi uudənaakii əsə.

11 “Ma bii nyi koonə ətsa, kaa moodasəkaaki a ndzaanə ahadoonə, moodasəkə goonə a mbu'u əsə. 12 Ma bariyaaki, uudəshimə, makə sətə uu'i nyi tuunə. 13 Ma maduunə uudənə ətə ci əndə a uudə tə guviinəkii, vigi əpinaakii ka putatii. 14 Ma unə, madfa kə nə'utuunə sətə bii nyi koonə, guviinəki nuunə. 15 Paa nyi ka 'wanə tuunə ənji slənaaki ma'ə. Acii ma əndə sləna, paa ci ka shii sətə ci Slandanəkii a da. Guviinəki 'wanəki tuunə, accii kə bii nyi koonə patənə ŋga sətə fii nyi ama Daadə. 16 Əntaa unə ta'i tə nyi, amma nyi ta'i tuunə, nyi kavə tuunə koonə dzə ka əji pawə lanə, waatoo pawətə pooshi ka uudənə shanə. Madfa kə dīi unə ha'ə, ka viinə nə Daadə koonə taa mi kədii unə aciikii də ləməki. * 17 Ci dīi cii kya ba koonə, uudəshimə.”

Ushapaanə ŋga ənji *duuniya tuunə

18 “Madfa kə ushapaa duuniya tuunə, buurətəmə oo'i, tə nyi 'watəgi tii ushapaanə.

19 Maci ŋga duuniya nuunə, kadfa ka uudənə nə duuniya tuunə. Amma kə ta'i nyi tuunə tsanə agi duuniya, əntaa natii nuunə. Ci dīi ushapaa tii tuunə. 20 Buurətəmə sətə bii nyi koonə tuu'inə,

15:10 15.10 14.15. **15:11** 15.11 16.22,24; 17.13; 1 Yooh. 1.4.

15:12 15.12 13.34; 1 Yooh. 4.11. **15:13** 15.13 10.11. * **15:16** 15.16 14.13; 15.7; 16.23-24; Mat. 18.19; 1 Yooh. 3.22; 5.14-15; nyi ta'i tuunə: Yooh. 6.70; 13.18. **15:17** 15.17 13.34. **15:18** 15.18 7.7.

pooshi mava ca palee ka Slandanəkii. Ci d̄ii, mada k̄e cibeet̄ t̄ii ka nyi, ka cibeen̄ n̄e t̄ii koon̄e noon̄e əs̄e. Mada k̄e n̄e'ut̄e t̄ii dzəgun̄enaaki, ka n̄e'ut̄en̄ n̄e t̄ii noon̄e əs̄e. ²¹ Amma ka d̄an̄e n̄e t̄ii koon̄e pat̄en̄e ŋga uushi'iitsa acii d̄ii un̄e ka naaki, acii pooshi t̄ii shii t̄e Ənd̄ət̄e sl̄ekee ka nyi. ²² Maci pooshi nyi shi, nya wab̄e ka t̄ii, kada pooshi 'waslyak̄ənat̄ii k̄eshi t̄e t̄ii. Amma mak̄e s̄əts̄e d̄ii ci əts̄a, pooshi r̄əgwa mb̄er̄əd̄ən̄ət̄ii acii 'waslyak̄ənat̄ii. ²³ Taa wu pat̄e ushapaa t̄e nyi, t̄e Daad̄e ushii ci əts̄a. ²⁴ Maci pooshi nyi d̄aad̄ii uushi'in̄e ahadat̄ii ət̄e pooshi ənd̄e sha d̄ii tsar̄əkii mak̄e əts̄a, kada pooshi 'waslyak̄ənat̄ii k̄eshi t̄e t̄ii. Amma k̄e nee t̄ii ka uushi'iits̄e d̄ii nyi, pat̄e da ha'ə k̄e kaaree t̄ii keen̄e in̄e da Daad̄e. ²⁵ Ma d̄ii əts̄e pat̄e, kaa s̄ət̄e nyaah̄e ənji as̄ək̄e bariyat̄ii a ndzaa ka tantanyin̄e ət̄e bii ci: 'Ənt̄aa uushi d̄ii nyi ka t̄ii kaaree t̄ii ka nyi.'

²⁶ "Kad̄e n̄e Matsak̄e tuun̄e a shi d̄acii Daad̄e, waatoo Malaaba Ma'yan̄e. Ci na baar̄egi pan̄ḡeran̄e t̄e goon̄gaan̄e ŋga Ənt̄an̄f̄e. D̄acii Daad̄e nii kya sl̄ekee koon̄e ka ci, ca wab̄e agyan̄eki əs̄e. ²⁷ Ma un̄e, ka wab̄ən̄e nuun̄e agyan̄eki, acii daga saa'it̄e 'wat̄egi nyi dzəgun̄en̄e ka ənji naam̄e doon̄e.

16

1 "Ma bii nyi koon̄e əts̄e pat̄e, acii goona ənyi

15:20 15.20 13.16.   **15:21** 15.21 16.3.   **15:22** 15.22 9.41.
15:23 15.23 Luka 10.16; Yooh. 5.23; 1 Yooh. 2.23.   **15:24** 15.24
5.36.   **15:25** 15.25 Jab. 69.5; 35.19.   **15:26** 15.26 1.15; 5.36;
14.16; 1 Yooh. 5.6-9.   **15:27** 15.27 1.14; Sl̄en̄e 1.8; 1 Yooh. 1.2;
4.14.

aaba'ə agi nə'unə tə nyi. ² Kadə nə ənjə a laakəgi tuunə asəkə *kuvə də'wanyinə. Tə'i saa'i na shi əsə, taa wu ca bələ tuunə, ka ngərənə nə ci makə paslənə nə ci ka paslənə ka Əntanfə də danə ha'ə. ³ Ma nə ənjə a da koonə ətsə patə, acii pooshi tii shii tə Daadə taa tə nyi. ⁴ Amma ma bii nyi koonə ətsa, koonə shii buurətənə oo'i, kə shi nya bii koonə ha'ə saa'itə nə səkii a da."

Slənə nga Malaaba Ma'yanə

"Ma dīi pooshi nyi bii koonə uushi'iitsə daga ŋukə, acii ka hakii naamə. ⁵ Amma makə wanyinə ka palənə aabii Əndətə sləkee ka nyi, ci dīi cii kya bagi koonə əndzə'i. Taa ngahi kə bii nyi koonə ka palənə nə nyi, amma pooshi əndə ahadoonə ləguyi ka nyi taa aama cii kya dzə. ⁶ Wata una bəzəgi səkə puta bii nyi ha'ə. ⁷ Tantanyinə cii kya ba koonə, gədfə palənaaki koonə, acii madə pooshi nyi pyalə, pooshi Matsakə tuunə na shi koonə. Amma maa kə pyalə nyi, ka sləkeenə nə nyi koonə ka ci.

⁸ Maa kə shi ci əsə, ka baarəginə nə ci ka *duuniya taa mi nə 'waslyakəənə, da taa mi nə slənə sətə dagwakii. Ca baarii əsə oo'i, kadə nə Əntanfə a da ka tii gəŋwanə. ⁹ Ka baariinə nə ci ka tii oo'i, kə slənyi tii 'waslyakəənə makə dīi ci pooshi tii vii ka nyi goŋga. ¹⁰ Ka baariinə nə ci ka tii əsə oo'i, dagwakii nə slənaaki, makə dīi ci aabii Daadə cii kya palə, pooshi unə ka neenə ka nyi ma'ə. ¹¹ Ka baariinə nə ci ka tii əsə oo'i,

---

16:2 16.2 9.22.   **16:3** 16.3 15.21.   **16:4** 16.4 13.19.   **16:5** 16.5 8.14.   **16:6** 16.6 16.22.   **16:7** 16.7 14.16.   **16:8** 16.8 Slənə 24.25.   **16:9** 16.9 2.23; 5.38; 6.36,64; 7.5; 10.26; 12.37.

kadə nə Əntanfə a dfa ka tii gəŋwanə, acii ma ŋwanwa ŋga duuniyana, kə uugi ci upaa naakii.

¹² “Lanə nə uushi'inə amaki ŋga banə koonə, amma ma əndzə'i, ka dfaŋinə lanə ka nuunə ka əsətənə. ¹³ Yoo, maa kə shi Ma'yanə ətə na baarəgi goonŋaanə agyanə Əntanfə, ka dzəgunətənə nə ci koonə rəgwa ŋga goonŋaanə patə. Əntaa də baawədaakii saakii nii kəya wabə, amma sətə fii ci nii kəya ba. Ka banə nə ci koonə uushi'iitə na shi. ¹⁴ Kadə nii kəya dūunətə tə nyi, acii uushi'iitə wabi nyi nii kəya ŋgərə, ca ba koonə. ¹⁵ Patənə ŋga sətə marii Daadə, naaki. Ci dīi fii unə bii nyi, ma Ma'yanəkii, ka ŋgərənə nə ci sətə vii nyi ka ci, ca ba koonə.”

Mabətəsəkə da moodasəka

¹⁶ “Ma aakəŋwa gi'u, pooshi unə na nee ka nyi. Ma ta'avənə gi'u daaba'əkii əsə, ka neenə nuunə ka nyi.” ¹⁷ Wata hara lyawarənaakii a ləgwa ahadatii, “Mi cii kəya moo banə kwa? Kə bii ci kaamə, ma aakəŋwa gi'u, pooshi amə na nee ka ci; ma ta'avənə gi'u daaba'əkii əsə, ka ənənə naamə ka neenə ka ci. Ca ba əsə, acii dīi ci aabii Dii cii kəya dzə. ¹⁸ Mi sanə ci 'aakəŋwa gi'u' a moo bana? Pooshi amə shii sətə cii kəya wabə agyanəkii.”

¹⁹ Kə shii Yeesu oo'i, ŋga'ə ka tii nə ləgwanə ka ci, wata əŋki ci ka tii, “Ma aakəŋwa gi'u, pooshi unə na nee ka nyi. Ma daaba'əkii gi'u

əsə, ka neenə nuunə ka nyi. Ci nə sətə cuuna laagwa ahadoonə agyanəkii kwa? ²⁰ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma unə, ka tuunə nuunə, una ɲgəərə ma, amma ma *duuniya, ka ɗanə nə tii moodasəka. Ka bəzənə nə səkuunə, amma ka zə'unə nə mabətəsəkə goonə ka moodasəka. ²¹ Maa kə uugi saa'i ɲga minə ɗanə kaa kya pawə, ka bəzənə nə səkətə acii kə mbu'ya saa'itə ɲga sa bwanea. Amma maa kə pwayi ki uuzənəkii, wata bwaneakii a zaanə ka ki, acii ka moodasəkə nə ki ɲga pawə uuzənə aasəkə duuniya. ²² Ha'ə ɗii nuunə. Ma əndzə'i, ka mabətəsəkə nuunə, amma ka ənyanə nə nyi aabii unə, ka ɗanə nuunə moodasəkə ka shaɲə, waatoo tsarə ɲga moodasəkə ətə pooshi əndə gutsəginə acii unə.

²³ “Maa kə mbu'ya uuserata, pooshi uushi cuuna kədii aciiki. Tantanyinə cii kya ba koonə, Daadə na vii koonə taa mi patə kədii unə aciikii də ləməki. ²⁴ Ca'ə mbu'ya ka ənshinə, pooshi unə kədii taa mi də ləməki. Ma ɗanuunə, kədiimə, ka upaanə nuunə, kaa moodasəkə goonə a shii ndzaanə sarai yadə uushi agikii.”

*Jaalanə agyanə *duuniya*

²⁵ “Kə ɗii nyi koonə wabənə agi wabənə ka ba koonə də uushi'iitsa. Amma tə'i saa'i na shi ətə pooshi nyi na ɗa koonə wabənə agi wabənə ma'ə. Paɲgəranə paɲgəranə nii kya wabə koonə agyanə Daadə. ²⁶ Maa kə mbu'ya uuserata, ka kədiinə nuunə aciikii də ləməki. Mabamə nyi koonə əsə, nyi na kədii aciikii ka putə goonə.

16:22 16.22 15.11.   **16:23** 16.23 15.16.   **16:25** 16.25 Mat. 13.34.

²⁷ Acii Daadə də naakii nə maa, kə uu'i ci tuunə. Ma uu'i ci tuunə, acii unə maa, kə uu'i unə tə nyi, una vii goonḡa oo'i, daciikii shi nyi. ²⁸ Weewee daciai Daadə shi nyi aasəkə duuniya. Ma əndzə'i əsə, aabii Daadə cii kya ənə, nya bwasee ka duuniyana."

²⁹ Wata əḡki lyawarənaakii ka ci, "Wahətsə ka wabənə paḡḡəraḡə paḡḡəraḡə ha'ə dīi, yadə wabənə aḡi wabənə aḡikii. ³⁰ Kə shii inə ha'ə dīi oo'i, kə shii hə patənə ḡga uushi'inə, kə shii hə sətə a ədzəmiinə taabu'u ləḡuyi inə amaku. Ətsə ha'ə kavə tiinə ka vii goonḡa oo'i, daciai Əntaḡfə shi hə."

³¹ Əḡki Yeesu ka tii, "Bahə kə vii unə goonḡa nii? ³² Acii tə'i saa'i na shi, kə uugi saa'ikii mbu'yanə maa ətə nuuna təkəḡi patə, taa wu patə ca palə saakii, una bwasee ka nyi, nyi daanəki. Amma əntaa nyi daanəki tanyi, acii ma Daadə, abiiiki nə ci. ³³ Ma bii nyi koonə ətsa, koonə shii ndzaanə aḡi jamənə aḡi ləbəənə libuunə da nyi. Ka cibeənə nə duuniya koonə. Amma kəsəmə ədzəma, acii kə jaalii nyi aḡyanə duuniya."

17

Da də'wa ḡga Yeesu ka putə ḡga lyawarənaakii

¹ Makə uudəpaa Yeesu wabə uushi'iitsa, wata ca tsaamə aadəḡyə, əḡki ci, "Daadə, kə uugi saa'i mbu'yanə. Baarii dūunuunaaki ka ənja,

---

16:28 16.28 8.14. **16:32** 16.32 Zak. 13.7; Mat. 26.31,56.

16:33 16.33 7.7; 14.27; 1 Yooh. 5.4.

kaa nya baarii ka tii naaku əsə. ² Acii kə vii hə ka nyi baawəda agyanə patənə nga əndə shiŋkinə, kaa nya shii vii əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə ka ənjitə vii hə ka nyi patə. ³ Ma əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, ci nə shiine tə hə Əntaŋfə rəŋwə dyaŋə Əndə gooŋga da shiine tə nyi Yeesu Aləmasiihu ətə sləkee hə. ⁴ Ma nya, kə baarii nyi dūunuunaaku asəkə duuniya. Kə uudəpaa nyi slənətə vii hə ka nyi kaa nya da. ⁵ Daada, ma əndzə'i, dūunətə tə nyi gatə ka hatə dīi hə davə, makə sətə dūunətə hə tə nyi saa'itə duuniya ma'ə matagamə.

⁶ “Kə bii nyi tə hə ka ənjitə tadəgi hə tə tii tsaŋə agi duuniya, ha vii ka nyi. Naaku nə tii, ha vii ka nyi tə tii əsə. Kə nə'utə tii wabənaaku.

⁷ Ma əndzə'i, kə shii tii oo'i, patənə nga sətə vii hə ka nyi, daciiku ca shi. ⁸ Kə bii nyi ka tii wabəətə vii hə ka nyi, kə liwə tii əsə, kə shii tii tantanyinə oo'i, daciiku shi nyi, təya vii gooŋga oo'i, hə sləkee ka nyi.

⁹ “Wanyinə ka dā də'wa ka putatii. Əntaa putə nga *duuniya patə cii kya dā də'wa, amma ka putə nga ənjinə vii hə ka nyi, acii naaku nə tii. ¹⁰ Patənə nga ənjaaki naaku. Patənə nga ənjaaku əsə, naaki nə tii. Dashitii əsə ci ənjə a nee ka dūunuunaaki. ¹¹ Wanyitsə ka dzənə aabiiku. Paa nyi ma'ə a duuniya. Amma ma təya, a duuniya nə tii. Malaaba Daada! kaka'atə tə tii də baawəda nga ləməku ətə vii

---

17:1 17.1 2.4; 11.4; 12.16,23,41; 13.31-32; 14.13; 15.8; 16.14; 17.10,22,24. **17:2** 17.2 3.35; 5.24; Mat. 28.18. **17:3** 17.3 1 Yooh. 5.20. **17:4** 17.4 4.34. **17:5** 17.5 1.1-2; 8.58; 17.24. **17:6** 17.6 17.26. **17:10** 17.10 15.8.

hø ka nyi, kaa tøya ndzaanø ka ma røn̄wø. *

¹² Ma saa'itø nyi ahadatii, kø kaka'atø nyi tø tii dø baawød̄a nga lømøku øtø vii hø ka nyi, agi nøhønø nø nyi tø tii. Taa røn̄wø pooshi øndø sha zii agitii, madaamø øndøtø røn̄wø, waatoo, øndø nga gunø. Ma d̄ii ha'ø, kaa sètø bii malaaba løkäløkatø a ndzaa ka tantanyinø.

¹³ “Ma øndzø'i, wanyinø ka dzønø aabiiku. Ma bii nyi uushi'iitsø asøkø duuniya øsø, kaa tøya shii ndzaanø dø mood̄asøkaaki, ca ndzaanø sarai a ødzømetii. ¹⁴ Kø bii nyi ka tii wabønaaku.

Kø ushapaa *duuniya tø tii, acii d̄ii tii øntaa nga duuniya, makø sètø d̄ii nyi øntaa nga duuniya øsø. ¹⁵ Ma cii kya kød̄ii aciiku, øntaa kaa ha fødøgi tø tii ganø a duuniya, amma kaa ha kaka'agi tø tii acii ma'waslyakø øndøtsa.

¹⁶ Makø sønø d̄ii nyi øntaa nga duuniya, ha'ø nø tii øsø, øntaa nga duuniya nø tii. ¹⁷ Zhi'ee ka tii, tøya ndzaa camø ka hø saaku, tøya shii goon̄gaanø nga wabønaaku. ¹⁸ Wanyinø ka sløkeenø ka tii aasøkø duuniya, makø sètø sløkee hø ka nyi aasøkø duuniya naaku øsø.

¹⁹ Wanyinø ka vii naaki nø ka hø ka putatii. Tii maa, kaa tøya shii mbee ka vii natii nø ka hø øsø dø goon̄gaanø.

²⁰ “øntaa wata ka putatii cii kya d̄a dø'wa, amma da i ka putø nga ønjitø na vii ka nyi goon̄ga putø nga fa N̄unyi Habara amatii. ²¹ Agi d̄fanø nø nyi dø'wa kaa tøya shii ndzaanø ka ma

¹⁹ Wanyinø ka vii naaki nø ka hø ka putatii. Tii maa, kaa tøya shii mbee ka vii natii nø ka hø øsø dø goon̄gaanø.

²⁰ “øntaa wata ka putatii cii kya d̄a dø'wa, amma da i ka putø nga ønjitø na vii ka nyi goon̄ga putø nga fa N̄unyi Habara amatii. ²¹ Agi d̄fanø nø nyi dø'wa kaa tøya shii ndzaanø ka ma

---

* **17:11** 17.11-12 6.39; 13.18; ndzaanø ka ma røn̄wø: 10.30; 17.21-23; Gal. 3.28. **17:13** 17.13 15.11. **17:14** 17.14 7.7; 8.23. **17:15** 17.15 Mat. 6.13; 2 Tees. 3.3; 1 Yooh. 5.18. **17:18** 17.18 20.21.

rəŋwə patə. Daadə! wa təya ləbə daanwə, makə sənə dīi anwə. Wa təya ndzaanə ka ma rəŋwə, kaa duuniya a shii oo'i, hə sləkee ka nyi. ²² Ma dūunuutə vii hə ka nyi, ci vii nyi ka tii, kaa təya shii ndzaanə ka ma rəŋwə makə sənə dīi anwə rəŋwə. ²³ Waatoo nya ndzaanə ashitii, hə əsə ha ndzaanə ashiki, təya ndzaanə rəŋwə ka shaŋə, kaa duuniya a shii oo'i, hə sləkee ka nyi. Ma hə əsə, kə uu'i hə tə tii makə sənə uu'i hə tə nyi.

²⁴ “Daada! ma ənjinə vii hə ka nyi, ŋga'ə ka nyi kaa təya ndzaanə ka hatə nii kya ndzaanə, kaa təya shii neenə ka dūunuunaaki ətə vii hə ka nyi. Ma vii hə ka nyi, acii kə uu'i hə tə nyi daga duuniya ma'ə matagamə. ²⁵ Daadə Əndə gooŋga, pooshi duuniya shii tə hə, amma ma nya, kə shii nyi tə hə. Ma ənjinə əsə, kə shii tii oo'i, hə sləkee ka nyi. ²⁶ Kə bii nyi tə hə ka tii, ka dzənə nə nyi aakəŋwa də banə ka tii ha'ə əsə, kaa uudəətə cii kwa uudə tə nyi a ndzaanə ashitii, nyi maa, kaa nya shii ndzaanə ashitii.”

18

Kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.47-56; Mar. 14.43-50; Luka 22.47-53)

¹ Makə uudəpaa Yeesu də'watsa, təya madə tii da lyawarənaakii, təya taŋəgi təhwanə ŋga Kidəroonə. Ma dava, tə'i səkətsanə. Wata Yeesu tii da lyawarənaakii a dəməgərə aasəkə tsanəkii. ² Ma Yahuda, əndə viinə tə Yeesu ka ənja, kə shii ci hakii, acii kə izee Yeesu tii da

---

17:21 17.21-23 5.18; 17.11.   **17:24** 17.24 12.26; 17.5.   **17:25** 17.25 1.9-10; 8.55; Mat. 11.25-27.   **17:26** 17.26 17.6.   **18:1** 18.1 Mat. 26.36.

lyawarənaakii ka dzənə aadəvə. ³ Wata Yahuda a palə aadəvə aasəkə tsanə tii da soojiinə nga Rooma da ənji nəhə yi nga Əntanǰə. Ma təya, madiigərə limanyinə da *Farisanyinə sləkee ka tii. Təya fəðəənə uushi'inə nga paginatii da i tikisanyinə aciitii.

⁴ Ma Yeesu, kə shii ci sətə na slənə də ci patə, wata ca əntsahətə aakəŋwa, əŋki ci, “Tə wu daa cuuna ala?” ⁵ Əŋki tii, “Tə Yeesu əndə Nazaratu ciina alə.” Əŋki ci ka tii, “Aa wanyina.” Ma Yahuda əndə viinə tə ci aacii ənja, davə nə ci kəŋə abitii. ⁶ Makə bii Yeesu ka tii, “Aa wanyina”, wata təya ənəgi aaba'ə, təya kwaalagi aa panə acii ŋwalənə. ⁷ Yeesu a ənə ka ləgwanə ka tii, “Tə wu cuuna alə kwa?” Əŋki tii ka ci, “Tə Yeesu əndə Nazaratu.” ⁸ Əŋki Yeesu ka tii, “Kə bii nyi koonə, wanyina. Madə tə nyi cuuna alə, wa hara ənjina a palə satii.” ⁹ Ma bii ci ha'ə, kaa sətə wabi ci a ndzaanə ka tantanyinə, ətə bii ci, “Daada, taa rəŋwə pooshi ətə ətee nyi agi ənjitə vii hə ka nyi.”

¹⁰ Ma Piita, da i ŋgila purəŋanaakii nə ci. Wata ca də'yagi, ca patsəgi limə ciizəmanə nga mava nga gawa nga limanyinə. Maləcisə nə ləmə nga mavakii. ¹¹ Wata əŋki Yeesu ka Piita, “Ənəgərə də ŋgila purəŋanaaku! Ma nə hə ka nəhənə, pooshi nyi ka sagi cibəənə vii Daadə ka nyi kwa?”

*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii *Anasə*

18:2 18.2 12.4; Luka 21.37; 22.39. **18:3** 18.3 7.32,45. **18:9** 18.9 6.39. **18:10** 18.10 Luka 22.36,38. **18:11** 18.11 Mat. 20.22; 26.39.

¹² Wata soojiinē nga Rooma da gawatii da i ɛnji nɛhɛ yi nga ɔntanɔfɛ, tɔya kɛsɛ tɛ Yeesu, tɔya anɛgi tɛ ci. ¹³ Aakɛɔwacii Anasɛ 'watɛgi tii kɛrɛnɛ tɛ ci. Ma Anasɛ, iirɛ gawɛ nga limanyinɛ nɛ ci. Ci nɛ sɛrɛhu nga Kayafasɛ, gawɛ nga limanyinɛ agi ɛtɛ fɛza. ¹⁴ Ma Kayafasɛ, ci sha bii ka *gayinɛ nga Yahudiinɛ oo'i, gɛdɛ ɛntɛnɛ nga ɛndɛ rɛɔwɛ putɛ nga ɛnji patɛ.

Banɛ nga Piita oo'i, mashiimɛ ci tɛ Yeesu

(Mat. 26.69-70; Mar. 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Kɛsɛnatii tɛ Yeesu, wata Piita tii da ɛndɛ'i *lawara a nɛ'u tɛ ci. Ma lawarɛtsa, kɛ shii gawɛ nga limanyinɛ tɛ ci ka shanɛ, wata ɛnjɛ a bwasee ka ci, ca dɛmɛgɛrɛ atsa a Yeesu aasii aahaakii. ¹⁶ Ma Piita, a uura mayi ɛnɛgi ci. Wata lawarɛtɛ shii gawɛ nga limanyinɛ tɛ ci a ɛnya aaba'ɛ, ca ba ka ɛndɛ'i kadɛma ɛtɛ ca nɛhɛ uura maya, wa kya gimagɛrɛ dɛ Piita aasɛkɛ yi. ¹⁷ ɔɔki kadɛmɛtɛ ka Piita, “ɔntaa rɛɔwɛ nɛ hɛ agi *lyawarɛnɛ nga ɛndɛtsɛ nii?” ɔɔki Piita, “Aa'a, pooshi, ɛntaa nyi.”

¹⁸ Ma ka saa'ikii, tɛ'i ɛra. Acii ha'ɛ kɛ hɛnɛtɛ maviinɛ da ɛnji nɛhɛ yi nga ɔntanɔfɛ gunɛ kaa tɔya 'utɛ. Wata Piita a ɛntsahɛ aabiitii ka 'utɛtɛ shishinɛkii.

Laagwanɛ nga *Anasɛ ka Yeesu

(Mat. 26.59-66; Mar. 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Ma Anasɛ gawɛ nga limanyinɛ, kɛ laaguyi ci ka Yeesu uushi'inɛ agyanɛ lyawarɛnaakii da dzɛgunɛnaakii. ²⁰ ɔɔki Yeesu ka ci,

“Pan̄ḡəran̄ə njii kya dzəgunə ka ənja. Patənə n̄ga dzəgunənaaki əsə, asəkə *kuvə də'wanyinə da asəkə *yi n̄ga Əntan̄fə njii kya dzəgunə. Ənjə a dzatə də nə patə ka fanə, paa nyi sha wabi taa mi ma'umbeekii. ²¹ Ka mi d̄ii cii kwa ləgwa amakya? Ləgwatə ama ənjitə n̄ja fa tə nyi. Ma təya, kə shii tii sətə bii nyi.”

²² Makə wabi Yeesu ha'ə, wata əndə'i əndə nəhə yi n̄ga Əntan̄fə a tsa ka ci meeciinə, əŋki ci ka ci, “Makə ətsə wabənəku ka gawə ku?”

²³ Əŋki Yeesu ka ci, “Mada tə'i uushi bii nyi bwayakii, bawə ka taa wu ganə tə səkii. Amma mada goon̄ga nə sətə bii nyi, ka mi digə hə tə nya?” ²⁴ Wata Anasə a sləkee ka kərənə tə ci ma'anəkii aakəŋwacii Kayafasə gawə n̄ga limanyinə.

Ənənə n̄ga Piita ka hiweenə tə shiinə tə Yeesu (Mat. 26.71-75; Mar. 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Ma Piita, ma'ə gatə kəŋə ca 'utə guna, wata əŋki hara ənji ka ci, “Əntaa rəŋwə nə hə agi lyawarənə n̄ga əndətsə nii?” Amma kə hiwee ci, əŋki ci, “Pooshi, əntaa nyi.” ²⁶ Tə'i əndə'i mava n̄ga gawə n̄ga limanyinə davə, waatoo duurə n̄ga ətə patsəgi Piita liminəkii, kə jikəvə ci, əŋki ci, “Pooshi nyi nee ka hə abiikii asəkə tsanə nii?”

²⁷ Wata Piita a tsakə hiweenə, əŋki ci, “Pooshi.” Pii wata ga'ə gyaagya a wagi.

Yeesu akəŋwacii *Pilaatu

(Mat. 27.1-2,11-14; Mar. 15.1-5; Luka 23.1-5)

18:20 18.20 7.14,26; 6.59; Mat. 4.23; 26.55; Slənə 26.26. **18:22** 18.22 19.3; Slənə 23.2. **18:24** 18.24 18.13. **18:26** 18.26 18.1,10; Mat. 26.51.

28 Pukənə nga ha tsəɖakə, ən̄jə a ngərə tə Yeesu asii ga Kayafasə, ən̄jə a kərə tə ci aaha ngwaməna. Ma *gayinə nga Yahudiinə, pooshi tii gimə da i tii aasii aaha ngwaməna, acii nga'ə ka tii nə ndzaanə malaabakii, kaa təya shii mbee ka adə zəmə nga kumənə nga *Pasəka. 29 Wata ngwaməna ətə d̄ii ləməkii Pilaatu a dəməgi, ca dzə ka ləgwanə amatii, ət̄ki ci, “N̄gutə 'waslyakəənə d̄ii ət̄dənə koonə kwa?” 30 Ma nə uushi jikəvə tii, “Maci pooshi ci d̄ii 'waslyakəənə, kad̄a pooshi inə kira tə ci aakəŋwaciiku.” 31 ət̄ki Pilaatu ka tii, “Aa ngərəmə tə ci, una dzə ka ɖa ka ci gəŋwanə makə sətə bii bariya goona.” ət̄ki tii ka ci, “Ma inə, pooshi ən̄ji vii keenə rəgwa nga bələgi ət̄nda.” 32 Ma slənyi ət̄sə patə, kaa sətə bii Yeesu a ndzaa ka tantanyinə ətə bii ci, ka madēenə nə ən̄ji ka ci aadəgyə.

33 Pilaatu a ənəgərə aasii, ca 'wa tə Yeesu, ət̄ki ci ka ci, “Hə nə ŋwan̄wə nga *Yahudiinə kwa?” 34 ət̄ki Yeesu ka ci, “Hə saaku buurətə wabəət̄sə nii, anii ət̄də'i ət̄də bii ka hə agyanəkya?” 35 ət̄ki Pilaatu ka ci, “Ma nə hə ka nəhənə, ət̄də Yahuda nə nyi kwa? Amə ən̄jaaku tii da madiigərə limanyinə vii tə hə ka nya. Mi slənyi hə saŋa?” 36 ət̄ki Yeesu ka ci, “Ma ŋwan̄uunaaki, ət̄taa nga duuniyana. Maci ma d̄ii nga duuniyanə nə ŋwan̄uunaaki, kad̄a ma ən̄ji nə'unə tə nyi, ka panə nə tii putə nga viinə tə nyi ka gayinə nga Yahudiinə. Pooshi, ət̄taa

nga hanə nə nwanuunaaki.” ³⁷ Wata Pilaatu a ləgwa ka ci, “Aa nwanwə nə hə ənə kwa?” Əŋki Yeesu, “Hə bii oo'i nwanwə nə nyi. Ma pwayi ənji tə nyi, shi nyi aa duuniya, kaa nya shi ka wabənə agyanə rəgwa nga goonḡaanə. Taa wu patə ndzaanə ka əndə goonḡa, agi fanə nə ci tə nyi.” ³⁸ Əŋki Pilaatu ka ci, “Mi nə rəgwa nga goonḡa əsə dīi?”

Lagi gəŋwanə nga bələnə tə Yeesu

(Mat. 27.15-31; Mar. 15.6-20; Luka 23.13-25)

Wata Pilaatu a ənə aabii ənji agyə, əŋki ci ka tii, “Ma nyi, paa nyi nee ka bwaya sətə dīi əndəna. ³⁹ Amma makə sətə dīi alə'aada goonə, taa guci agi kapaanə nə nyi koonə əndə furəshina agi kumənə nga Pasəka. Nḡa'ə koonə nya kapaa koonə tə nwanwə nga Yahudiinə kwa?” ⁴⁰ Wata təya madəe ka uuratii ka banə, əŋki tii, “Poosha, kapaa keenə tə Barabasə.” Ma Barabasə, əndə maabə nə ci.

19

¹ Wata Pilaatu a ba ka ənjə a fəslə tə Yeesu də uu'yanə. ² Soojiinə a nḡərə dəha, təya fuudətə ka Yeesu makə madinəna, təya nḡavə ka ci aanəkii. Təya nḡərə madizə kəjeerənə, təya nḡavə ka ci. ³ Təya əntsahətə aabiikii, əŋki tii ka ci, “Wa əpinaaku a gərə aakəŋwa, nwanwə nga Yahudiinə.” Təya tsəərə ka ci meeciinə.

⁴ Pilaatu a ənə ka gimaginə agyə, əŋki ci ka dabaala, “Ka nḡiraginə nə nyi koonə tə ci

aahanə kaa nya ɓaarii una nee oo'i, pooshi uushi lii nyi ashikii bwayakii bahə ɓələnə tə ci.”

⁵ Wata Yeesu a gimagi agyə da i madiŋənə nga dəha da i madizə kəjeeriitə ashikii. Əŋki Pilaatu ka tii, “Tsaaməmə! Waanə əndəna!” ⁶ Makə nee madiigərə limanyinə da ənji nəhə yi nga Əntanƴə ka ci, wata təya ba də ŋgeerənə, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa! Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa!” Əŋki Pilaatu ka tii, “Aa ŋgərəmə tə ci, una dzə ka gwa'avəna. Ma nyi nə nyi, pooshi nyi nee ka bwaya uushi ashikii bahə ɓələnə tə ci.” ⁷ Dabaala a ənə ka banə ka ci, əŋki tii, “Tə'i bariya geenə ətə bii tyasə see a ɓələ ənji tə ci, acii kə bii ci oo'i Uuzənə nga Əntanƴə nə ci.”

⁸ Makə fi Pilaatu ha'ə, kə cakə ŋgwələnə kəsənə tə ci. ⁹ Wata ca ənəgərə aasəkə yaakii, ca dzə ka ləgwanə ama Yeesu, əŋki ci, “Da sanjə shi ha?” Amma pooshi Yeesu jikə ka ci. ¹⁰ Wata əŋki Pilaatu ka ci, “Pa ha wabə aciiki kwa? Paa hə shi oo'i, tə'i nyi da baawəda nga kapaanə tə hə taa gwa'avənə tə hə aashi ənfwə koo?” ¹¹ Əŋki Yeesu ka ci, “Ətə dīi ci Əntanƴə vii ka hə, ci dīi nə hə da baawəda anəki tanə. Acii ha'ə, ma əndətə vii tə nyi ka hə, tə'i ci da 'waslyakəənə lanjə ashikii, palee ka naaku.” ¹² Makə fi Pilaatu ətsə ha'ə, kə dīi ci gazhi'waanə nga kapaanə tə Yeesu. Amma əŋki dabaala də ŋgeerənə, “Madə kə kapaa hə tə ci, kə ndzaa ci ətsə, əntaa guva ŋga maduunə ŋwanjwə ŋga ha də Rooma nə hə.

19:4 19.4 18.38; Luka 23.4. **19:6** 19.6 18.31. **19:7** 19.7 Leew. 24.16; Mat. 26.63-65; Yooh. 1.34; 5.18. **19:9** 19.9 Mat. 26.62-63; 27.12,14. **19:11** 19.11 10.18.

Acii taa wu bii nwanjwə nə ci, ɛndə daawaanə n̄ga maduunə nwanjwə nə ci ɛtsa!”

¹³ Makə fii Pilaatu wabəətsa, wata ca n̄giragi tə Yeesu agyə, ca ndzaanə asəkə dɛgɛlə n̄ga la gɛnwanə. Ma hakii, mapəra'ə faariinə ɛtə ci ɛnjə a 'wa də uura *Ibəraaniya “Gabata.” ¹⁴ Ma saa'itə ci tɛya d̄a ha'ə, uusəra takərə, ka pukyatə ha n̄ga uusəra n̄ga Pasəka. Ɖn̄ki Pilaatu ka dabaala, “Wiitə nwanjwə goonə!” ¹⁵ Tɛya ba də n̄geerənə, ɛn̄ki tii, “Wa ɛnjə a bələgi tə ci, wa ɛnjə a bələgi tə ci. Wa ɛnjə a gwa'avə tə ci aashi ɛnfwa.” Pilaatu a ləgwa amatii, ɛn̄ki ci, “N̄ga'ə koonə kaa nya gwa'avə nwanjwə goonə aashi ɛnfwə kwa?” Ɖn̄ki madiigərə limanyinə, “Maduunə nwanjwə n̄ga ha də Rooma tanə nə nwanjwə geenə!” ¹⁶ Wata Pilaatu a vii tə Yeesu ka tii kaa tɛya gwa'avə tə ci aashi ɛnfwa.

Gwa'avənə tə Yeesu aashi ɛnfwa

(Mat. 27.32-44; Mar. 15.21-32; Luka 23.26-43)

Wata tɛya n̄gərə tə ci. ¹⁷ Tɛya n̄gərəvə ka ci ɛnfwə n̄ga gwa'avənə tə ci aashikii, tɛya palə, tɛya mbu'u ka hatə ci ɛnjə a 'wa “ha n̄ga kɛnjwə na.” Ma də uura Ibəraaniya, Gwaləgootə ci ɛnjə a 'wa hakii. ¹⁸ Makə mbu'i tii aadəvə, tɛya gwa'avə tə ci aashi ɛnfwa, tɛya gwa'avə da i hara ɛnji bəra'i ɛsə, rɛnjwə da ciizəmakii, rɛnjwə da madzənakii. ¹⁹ Pilaatu a naahətə wabənə, ca vii ka ɛnjə a tsa'avə dagyanəkii ashi ɛnfwa. Ma sətə nyaahə ca, “Yeesu ɛndə Nazaratu nwanjwə n̄ga Yahudiinə.” ²⁰ Ɖnji lan̄ə a jan̄ga, acii ma hatə gwa'avə ɛnji tə ci aashi ɛnfwa, pooshi

dzadæ da vëranø. Dø uuranyinø kama kama makkø nyaahø ci, waatoo uura Ibëraaniya, uura Latinø, da uura Gërikø. ²¹ Wata øŋki madiigërø limanyinø ka Pilaatu, “Ga ha naahø ‘Ŋwanɔwø ɔga Yahudiinø.’ Amma naahuu, ‘Ma øndøna, ma bii ci, ci nø ɔwanɔwø ɔga Yahudiinø.’ ” ²² Øŋki Pilaatu ka tii, “Ma sëtø nyaahø nyi, ha'ø ndzaanøkii manaahøkii!”

²³ Makø gwa'avø soojiinø tø Yeesu, kø ɔgirø tii køjeerënaakii, tøya tøkøpaa ahadatii ønfwadø. Amma tø'i øndø'i køjeerønø. Ma køjeerønøkii, pooshi ha ɔga gøɔuginø ashikii. ²⁴ Wata øŋki soojiinø ahadatii, “Gaama tsapaa øna. Kurataamø, kaama nee ka øndøtø ca ɔgøø ahadaamø.” Ma slønyi øtsø patø, kaa sëtø bii malaba lëkalëkatø a ndzaanø ka tantanyinø, øtø bii ci, “Kø tøkøpaa tii køjeerënaaki ahadatii, tøya kuratø agyanø øndø'i.” Ha'ø dïi soojiitø øsø.

²⁵ Ma atsa Yeesu ci tsa'a ashi ønfwa, davø nø i mëci da cikøɔuci mëci da Mariyaama minø ɔga Këloopa da Mariyaama Magødalina. ²⁶ Kø nee Yeesu ka mëci tii da øndø nø'unø øtø palee ci dø uudønø, tii køɔø køɔø davø. Øŋki Yeesu ka mëci, “Yaayi, uuzønaaku nø ci.” ²⁷ Wata øŋki Yeesu ka øndø nø'uuta, “Muu nø ki.” Daga ka saa'ita øndø nø'uutø a ɔgøø tø ki kaa kya ndzaanø gakii asii.

Øntønø ɔga Yeesu

(Mat. 27.45-56; Mar. 15.33-41; Luka 23.44-49)

²⁸ Makø shii Yeesu oo'i, ma øtsø ndzaa ci øtsa, kø uugi slønaakii patø, pooshi uushi mbøfaanø,

19:24 19.24 Jab. 22.19. **19:25** 19.25 Mat. 27.55-56; Luka 23.49.

19:26 19.26 13.23.

wata ɛŋki ci, “Meegiiriiki.” Ma bii ci ha'ə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkatə a ndzaanə ka tantanyinə. ²⁹ Tə'i əbwə davə pasə da i mahwarəkinə asəkəkii. Ənjə a ŋgərə soosa, təya shimutə agikii, təya kavə aama magərə muha, təya ka ka ci aamakii. ³⁰ Wata Yeesu a shibə, ɛŋki ci, “Kə uugi ha'ə.” Ca gwanee ka nəkii, ca əntəgi.

Dzəbə shishinə ŋga Yeesu

³¹ Wata gayinə ŋga Yahudiinə a dzə ka ləgwanə ama Pilaatu kaa ənjə a dzə ka biiyipaa sədə ŋga ənjitə gwa'avə ənji, təya ŋgyaaragərə tə tii ashii ənfwa. Ma ləguyi tii ha'ə, acii ma pukətə ha ŋga uusərakii, *uusəra ŋga əpisəka, paa tii ka moonə kaa maməətə ənjitə a ndzaanə ashii ənfwa uusəra ŋga əpisəka. Malaabakii dərəva əsə nə uusəra ŋga əpisəkəkii. ³² Wata soojiinə a dzə ka biiyigi sədənyinə ŋga ənjitə atəŋgala Yeesu. ³³ Amma makə mbu'ya tii aabii Yeesu, ma nee tii, kə uugi ci əntənə, wata təya bwasee ka biiyigi sədəkii. ³⁴ Amma wata əndə'i sooja a dzəbəgərə uudəmaakii aashi Yeesu, wata pii idənə da ma'inə a əjagi ashikii. ³⁵ Ma əndətə nja tsaamə sətə a slənə ha'ə, ci bii ətsa, koonə shii mbee ka luuvənə noonə əsə. Ma sətə bii ci, goongə. Kə shii ci oo'i, goongə cii kəya wabə. ³⁶ Ma dīi ətsə patə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkatə a ndzaa ka tantanyinə, ətə bii ci, “Taa ilaakii rəŋwə pooshi ka əbinə.” ³⁷ Tə'i əndə'i

---

19:28 19.28 Jab. 22.16.   **19:29** 19.29 Jab. 69.22.   **19:31** 19.31 Dzək. 21.22-23.   **19:34** 19.34 1 Yooh. 5.6.   **19:35** 19.35 15.27; 21.24.   **19:36** 19.36 Jab. 34.20-21; Shig. 12.46.

ha əsə asəkə malaaba ləkaləkətə ətə bii, “Ka tsaamənə nə ənji tə əndətə jibə ənji.”

Ngədənə tə Yeesu

(Mat. 27.57-61; Mar. 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Ma daaba'ə ətsa, kə shi Yusufu əndə vəranə nga Arimatiya, ca dzə aabii Pilaatu, ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ngiragərə wə nga Yeesu. Wata Pilaatu a vii ka ci rəgwa. Fanaakii ha'ə, wata ca palə ka ngiragərənə. Ma ca, əndə nə'unə tə Yeesu nə ci, amma əntaa paŋgəranə. Ngwaliikii acii *gayinə nga Yahudiinə. ³⁹ Tə'i əndə'i əndə əsə dīi ləməkii Nikoodaməsə, ətə sha gi aabii Yeesu davədə. Tii gi tii da Yusufu, ca ngərənə kuzhikinə nga bəzənə aashi wa, ətə ci ənjə a 'wa 'miira' da 'alulə' magwazəkii.

⁴⁰ Wata ənjitsə bəra'i a ngərə wə nga Yeesu, təya hadətə də marəma da i kuzəkəta, makə sətə dīi alə'aada nga Yahudiinə nga ngəədə ənja.

⁴¹ Tə'i əndə'i rə kədəhə da hatə bəli ənji tə Yeesu. Ma davə, tə'i kura gu'u ənda ətə pooshi ənji sha ngə'i əndə davə. ⁴² Makə dīi ci, ma pukətə hakii *uusəra nga əpisəka, kədəhə nə gu'ukii əsə, təya kagərə wə nga Yeesu aadəvə.

20

Furəŋə nə gu'wa, pooshi wə ma'ə asəkəkii

(Mat. 28.1-8; Mar. 16.1-8; Luka 24.1-12)

¹ Ma tsədəkə uusəra alatə, ha ma'ə ma-pukəmə, kə ma'i Mariyaama Magədalina, kya palə aanə gu'u. Ma gi ki, furəŋə nə gu'ukii,

kə ɲgərəgi ənji faaratə nji amakii. ² Wata kya palə də huyinə aabii i Simoonə Piita da əndə'i əndə nə'unə ətə palee Yeesu də uudənə, kya ba ka tii, əŋki ki, "Kə ɲgiragi ənji tə Slandanə a gu'u. Amma mashiimiinə hatə kapaa ənji tə ci." ³ Wata Piita da əndə'i əndə nə'uutə a palə aama gu'ukii. ⁴ Tii patə bəra'i, təya palə də huyinə, amma kə huyipaa əndə nə'uutə agyanə Piita, ci 'watə mbu'unə aama gu'ukii. ⁵ Ca gwaŋaanə, ca nee ka marəmə davə, amma paa ci gimə aadəvə. ⁶ Simoonə Piita a shi daba'əkii paraŋə da dəməgərənə aasəkə gu'ukii. Ca lapaa marəmə davə dzəŋgwafə, ⁷ da i dara wa, amma pooshi ka hakii da marəməta, kə d'əŋgəraŋgi ci paŋgəraŋə saakii. ⁸ Wata əndə nə'uutə ətə 'watəgi mbu'unə a dəməgərə aadəvə aa gu'u naakii, ca nee, ca vii gooŋga. ⁹ Ma təya, dəŋə ka saa'ikii, paa tii paaratəgi də sətə bii malaaba ləkələkətə, oo'i tyasə ka madənə nə ci agi maməətə ənja. ¹⁰ Wata ənji nə'uutə a ənə satii aasii.

*Jigaginə ɲga Yeesu ka Mariyaama Magədalina
(Mat. 28.9-10; Mar. 16.9-11)*

¹¹ Amma ma Mariyaama, kə ənəgi ki davə ama gu'u ka tuunə. Ma kya agi tuunə, kya gwaŋaanə, kya tsaamə aadəvə aa gu'u. ¹² Wata kya nee ka malaa'ikanyinə bəra'i da i kəjeerə uudə ashitii. Dasə dasə nə tii ka hatə nji Yeesu pərəbə, əndə'i rəŋwə ka hatə nji nəkii, əndə'i rəŋwə əsə, ka hatə nji sədəkii. ¹³ Təya ləgwa amatə, əŋki tii,

“Mina, mi sanə cii kwa təwa?” Əŋki ki ka tii, “Kə ŋgərəma ənji tə Slandanəki, pooshi nyi shii hatə kapaa ənji tə ci!”

¹⁴ Wata kya zə'ugi, kya nee ka Yeesu kəŋə, amma pooshi ki shii oo'i, Yeesu ətsa. ¹⁵ Əŋki ci ka ki, “Mina, mi sanə cii kwa təwa? Wu sanə nə əndətə cii kwa ala?” Ma nə ki ka nəhənə, əndə slənə asəkə rə ca wabə da ki, əŋki ki ka ci, “Maduuna, mada hə ŋgərəgi tə ci, bawə ka nyi hatə kapaa hə tə ci, kaa nya dzə ka ŋgərəginə!” ¹⁶ Əŋki Yeesu ka ki, “Mariyaama.” Wata kya zə'ugi, kya muu də uura *Ibəraaniya, əŋki ki, “Rabbi!” makə banə, Maləma. ¹⁷ Əŋki Yeesu ka ki, “Ga ha kəsə tə nyi, acii ma'ə nyi manəmə zəku'i aabii Daadə. Amma duu aabii ndzəkəŋushi'inəki, ha ba ka tii oo'i, ka ənənə nə nyi aabii Daadə, waa-too, Dəsənuunə, Əntəŋfwaaki, waatoo, Əntəŋfə goonə.” * ¹⁸ Wata Mariyaama a dzə ka banə ka ənji nə'unə oo'i, kə nee ki ka Slandana, kya batə ka tii sətə bii ci ka ki.

Jigaginə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii

(Mat. 28.16-20; Mar. 16.14-18; Luka 24.36-49)

¹⁹ Ma uusəra alatəkii ha'ə əsə kədəwanə, kə dzii *lyawarənə də na, təya pa'əənə makuvə aanətii, ŋgwalii tii acii gayinə ŋga Yahudiinə. Wata Yeesu a dəməgərə, ca kəŋaanə ahadatii, əŋki ci ka tii, “Wa jamənə a ndzaanə ahadoonə.”

²⁰ Makə bagi ci ka tii ha'ə, wata ca baarii

20:13 20.13 20.2.   **20:14** 20.14 21.4; Luka 24.16.   * **20:17**
20.17 ndzəkəŋushi'inəki: Rooma 8.29; Ibər. 2.11-12.   **20:19**
20.19 9.22; 14.27; 20.1.

ka tii səkəciinəkii da tanɣalakii. Wata kə dɪi lyawarənə moodasəkə ka shaŋə ŋga neenə ka Slandana. ²¹ Yeesu a ənə ka banə ka tii, əŋki ci, “Wa jamənə a ndzaanə ahadoonə. Makə sətə sləkee Daadə ka nyi, ha'ə cii kya sləkee koonə əsə.” ²² Makə bagi ci ha'ə, wata ca ədəvə ka tii əpinaakii, əŋki ci ka tii, “Luumə Malaaba Ma'yanə. ²³ Madə kə tifyagyuunə ka ənji 'waslyakəənətii, kə tifyagi Əntaŋfə ka tii. Madə pooshi unə tifyagi ka tii, pooshi ənji ka tifyaginə ka tii əsə.”

Yeesu tii da Tooma

²⁴ Ma rəŋwə aɟi lyawarənə ŋga Yeesu pu'u aɟi bəra'i, waatoo Tooma ətə ci ənjə a 'wa 'Huyirənə,' paa ci davə saa'itə shigərə Yeesu. † ²⁵ Wata hara lyawarənə a ba ka ci, əŋki tii, “Kə nee inə ka Slandana.” Amma əŋki Tooma ka tii, “Madaamə nyi kə nee ka baavənyinə ŋga kuusa asəkə ciikii, nya təbətə də ciinəkii patə da i tanɣalakii, pooshi nyi ka luuvənə shaŋə.”

²⁶ Ma daaba'ə luuma rəŋwə, kə ənyi lyawarənə ŋga Yeesu ka dza də na, təya pa'əənə makuvə aanətii. Ma saa'ikii, davə nə Tooma. Mapa'əkii nə makuva, amma wata Yeesu a dzə, ca kəŋaanə ahadatii, əŋki ci ka tii, “Wa jamənə a ndzaanə ahadoonə.” ²⁷ Əŋki ci ka Tooma, “Kavə ciinəku aahanə, ha tsaamətə ciinəki, ha ŋgərə ciinəku, ha kavə aatanɣalaki. Bwasee ka ghatə vii gooŋgaaku ka nyi, ha vii gooŋga.” ²⁸ Tooma

---

20:20 20.20 19.34; 20.25,27.   **20:21** 20.21 17.18.   **20:22** 20.22 14.16.   **20:23** 20.23 Mat. 18.18.   † **20:24** 20.24 Tooma: 11.16; 14.5; 20.27; 21.2.   **20:26** 20.26 20.19.

a ba ka ci, “Slandaneki da Əntanƴwaakya!”
 29 Əŋki Yeesu ka ci, “Kə vii hə gooŋga ha'ə, makə nee hə ka nyi kwa? Tə'i barəkaanə ashī ənjitə vii gooŋga, tii ma'ə maneemə ka nyi.”

30 Tə'i hara sə ŋga hurəshishinyinə lanə ətə daadīi Yeesu, lyawarənaakīi a tsaamə, amma pooshi ənji nyaahə aasəkə ləkələkətəna.

31 Amma ma ənə naahəci ənji, koona shii vii gooŋga oo'i, Yeesu nə Matadəkīi, ci nə *Uuzənə ŋga Əntanƴə. Dagi gi'inə goonə tə ci nuuna upaa əpinə.

21

Jigaginə ŋga Yeesu ka lyawarənaakīi mədəfə

1 Ma daaba'ə ətsa, kə ənyi Yeesu ka jigaginə ka lyawarənaakīi. Ma ətsa, ama uunəvə ŋga Tibeeriya.* Wiinə makə sətə slənyi. 2 Ma davə, tə'i Simoonə Piita, ba'ə Tooma ətə ci ənjə a wa 'Huyirənə', ba'ə Nataniyalə əndə Kana ŋga hanyinə ŋga Galili, ba'ə manjeevənə ŋga Zabadiya da hara *lyawarənə bəra'i davə nə tii patə. 3 Əŋki Simoonə Piita ka hara ənji, “A palə nyi ka təəmənə.” Əŋki tii ka ci, “Amə patə ca palə.” Wata təya madə, təya palə aasəkə kumbawala. Amma ha'ə ba'agi tii həmə, pooshi tii kəshi hərəfinə.

4 Ma ətsə uusəra a lə'ya, wata Yeesu a kəŋaanə anə ndəra, amma pooshi tii shii oo'i Yeesu ətsa.

5 Wata əŋki ci ka tii, “Uuji daguyiina, pooshi

20:29 20.29 1 Piita 1.8.   **20:30** 20.30 1.14; 2.11.   **20:31** 20.31

3.15; 1 Yooh. 5.13.   * **21:1** 21.1 Ma Tibeeriya, əndə'i ləmə ŋga uunəvə ŋga Galili.   **21:3** 21.3 Luka 5.5.   **21:4** 21.4 20.14; Luka 24.16.

unə kəshi uushi kwa?” Əŋki tii ka ci, “Pooshi taa mi.” ⁶ Əŋki ci ka tii, “Kagərəmə slaadə goonə aadə ciizəma kumbawala, ka kəsənə nuunə hərəfinə.” Wata təya ka slaadətii. Makə kii tii, kə təkuree tii ka əlyaginə agi ma'inə acii kə kəshi tii hərəfinə laŋə. ⁷ Wata lawarətə palee Yeesu də uudənə a ba ka Piita, əŋki ci, “Slandanə ətsa!” Makə fii Piita oo'i Slandanə ətsa, wata ca əgətə kəjeerənaakii, acii masəfəkii nji ci, ca lədfəgərə aagi ma'inə. ⁸ Ma hara lyawarənə, kə shi tii aama ndzaŋa də kumbawala, təya əlya slaadətii pasə da i hərəfinə asəkəkii. Pooshi tii dzadə dzadə da ndəra, wata təfanə gya'ə tanə.

⁹ Makə mbu'i tii aanə ndəra, wata təya nee ka iləgunə da i hərəfinə agikii da i buroodi. ¹⁰ Əŋki Yeesu ka tii, “Kiramə hərəfiitə kəshuunə.” ¹¹ Simoonə Piita a ndərə aasəkə kumbawala, ca kəsətə slaadə pasə da i madiigərə hərəfinə asəkəkii, kaa ca tə'yagi aanə ndəra. Ma asəkəkii, tə'i hərəfinə gya'ə da tufə pu'unə aji makkə. Taa ŋgahi laŋə nə hərəfinə asəkə slaadəkii, amma pooshi tsii. ¹² Əŋki Yeesu ka tii, “Shoomə ka zəmənə.” Pooshi əndə ahada lyawarənə satə uudəfə ka ləgwanə ama Yeesu “Wu nə ha?” acii kə shii tii oo'i, Slandanə ətsa. ¹³ Wata Yeesu a dzə, ca ŋgərə buroodi, ca vii ka tii, ca ŋgərə hərəfinə, ca vii əsə.

¹⁴ Ətsə nə makkənə ŋga jigaginə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii daaba'ə madənaakii agi maməətə ənja.

21:6 21.6 Luka 5.5-7. **21:7** 21.7 13.23; Mat. 14.29. **21:11**
 21.11 Luka 5.6. **21:13** 21.13 6.11; Mat. 14.19; 15.36. **21:14**
 21.14 20.19,26.

Yeesu tii da Piita

¹⁵ Ma daaba'ə makə zhimə tii, əŋki Yeesu ka Simoonə Piita, “Simoonə uuzənə ŋga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi palee ka hara əŋjinə kwa?” Əŋki Piita, “Awa Slandana, kə shii hə, kə uu'i nyi tə hə.” Əŋki Yeesu ka ci, “Nəhuu uuji bagiinaaki.”

† ¹⁶ Yeesu a ənə ka ləgwanə ka ci ŋga bəra'inə, əŋki ci, “Simoonə uuzənə ŋga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi kwa?” Əŋki Piita, “Awa Slandana, kə shii hə, kə uu'i nyi tə hə.” Əŋki Yeesu ka ci, “Gəratə ka nyi bagiinaaki.” ¹⁷ Yeesu a ləgwa ka ci ŋga makkənə, əŋki ci, “Simoonə uuzənə ŋga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi kwa?” Kə bəzhi səkə ŋga Piita acii kə ləguyi Yeesu amakii ŋga makkənə oo'i, kə uu'i hə tə nyi kwa? Wata əŋki ci ka ci, “Slandana, kə shii hə uushi patə, kə shii hə kə uu'i nyi tə hə.” Əŋki Yeesu ka ci “Nəhuu bagiinaaki. ¹⁸ Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma saa'itə hə ma'ə uundzə dagwa, kə izee hə ka tasəkanə ka palənə ka hatə cii kwa moo patə. Amma maa kə iirə hə, ka kapaanə nə hə ciinəku, əndə'i əndə a tasəka tə hə, ca kərə tə hə ka hatə pooshi maku ka moonə.” ¹⁹ Ma agi wabəətsa, agi baariinə nə Yeesu makə sətə nə Piita a əntə ka baarii də dūunuunə ŋga Əntanfə. Wata əŋki Yeesu ka ci, “Nə'uu tə nyi.”

Yeesu tii da hara lyawarənə

²⁰ Wata Piita zə'ugi, ca nee ka *lawara ətə palee Yeesu də uudənə, ətə sha ləguyi ama Yeesu də banə, ‘Slandana, wu sanə na vii tə hə ka ənja?’

† **21:15** 21.15-17 bagiinaaki: 10.14-16; Slənə 20.28; 1 Piita 5.2.

21:18 21.18 2 Piita 1.14. **21:19** 21.19 13.36.

Waatoosaa'itē ndzaa ci atanjgalakii, tōya zēmō əndzanē ŋga Slandana. ²¹ Makē nee Piita ka ci, kē ləguyi ci ka Yeesu, əŋki ci, “Slandana, ya əndənə naakəya?” ²² Əŋki Yeesu ka ci, “Ma ca, mada kē mwayi nyi kaa ca ndzaanə da i əpinə amakii ca'ə ka saa'itə nii kya ənya, ka mi cii kwa buura? Ma hə, nə'uu tē nyi.” ²³ Wata wabənəkii a təkəgi ahada ənji nə'unə tē Yeesu oo'i, ma lawarəta, paa ci ka əntənə. Amma pooshi Yeesu bii oo'i, paa ci ka əntənə. Ma bii ca, “Mada kē mwayi nyi kaa ca ndzaanə da i əpinə amakii ca'ə ka saa'itə nii kya ənya, ka mi cii kwa buura?” ²⁴ Ci nə lawarətə wabi agyanə uushi'iina, ci nyaahə əsə. Kē shii inə oo'i, ma sətə bii ci, goŋga.

Uudəpaanə

²⁵ Yoo, tē'i hara uushi'inə lanə ətə daafii Yeesu. Maci kē naahəpaa ənji də rəŋwə rəŋwə patə, kē shii nyi, pooshi duuniya ka ŋgərətə lanənə ŋga ləkələkatənyinəkii.

Kura Aləkawalə ɲga Əntaɲfə
Gude: Kura Aləkawalə ɲga Əntaɲfə New Testament
copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gude

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

56396c70-45d3-5118-be46-8c4c3fec34f1